



ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม

โดย

พระมหาสมพร มีชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม

โดย

พระมหาสมพร มีชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE FACTORS AFFECTED TO ROLES OF COMMUNITY DEVELOPMENT OF
CARDINAL MONKS IN NAKHON PATHOM PROVINCE**

**By
Somporn Michai**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education Foundations

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2011

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาท
การพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม” เสนอโดย พระมหาสมพร มีชัย เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศน์วงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อุยง วีระนาวัน)

...../...../.....

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ดร.นพจุจ ศักดิ์ศิริ)

...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ)

...../...../.....

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย)

...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)

...../...../.....

51260312: สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ: พระสังฆาธิการ/ การพัฒนาชุมชน

พระมหาสมพร นิชัย: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ อุ่ออารมย์เลิศ, รศ.ดร.คณิต เขียววิชัย และ ผศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา.
169 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ และ 4) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง คือพระสังฆาธิการ 195 รูป การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t- test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดย ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.44, \bar{X} = 3.70, \bar{X} = 4.26, \bar{X} = 4.21$)

2. ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาการศึกษา ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาวัฒนธรรม ปัจจัยด้านบทบาทพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.68, \bar{X} = 3.68, \bar{X} = 4.43, \bar{X} = 4.11$)

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพในปัจจุบัน และ วุฒิการศึกษาทางธรรม โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และจนปรีชญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าค้ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

4. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสู่สมการ พบว่า ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 1 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ได้ร้อยละ 53.2 ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_2) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 2 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.4 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 3 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.8 โดยทั้งหมดสามารถทำนายได้ร้อยละ 67.3 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .203 และสามารถเขียนเป็นสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณดังนี้ รูปแบบสมการ $\hat{Y} = .161 + .450(X_1) - .242(X_2) + .219(X_3)$ รูปแบบมาตรฐาน $\hat{Z} = .444 Z_{(x1)} + .260 Z_{(x2)} + .254 Z_{(x3)}$

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2554

ลายมือชื่อนักศึกษา 

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1.  2.  3. 

51260312: MAJOR: DEVELOPMENT OF EDUCATION

KEY WORDS: CARDINAL MONKS / COMMUNITY DEVELOPMENT

SOMPORN MECHAI: THE FACTORS AFFECTED TO ROLES OF COMMUNITY DEVELOPMENT OF CARDINAL MONKS IN NAKHON PATHOM PROVINCE. ADVISORS: ASST.PROF.DR.THIRASAK UNAROMLERT,Ed.D., ASSOC.PROF.DR.KANIT KHEOVICHA,Ed.D., AND ASST.PROF.DR.NARIN SUNGRUGSA,Ed.D., 169 pp.

The purpose of this research was 1) to study roles of the cardinal monks in developing the community, 2) to compare personal factors with roles in developing the community of the cardinal monks, 3) to study other factors influencing roles of the cardinal monks in developing the community and 4) to study problems and difficulties in developing the community of the cardinal monks in Nakhonpathom province. The sample of this study included 195 cardinal monks. Data were analyzed through the use of frequency (f), percentage (%), mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), t-test, variation analysis (one-way ANOVA), and Stepwise Multiple Regression Analysis.

The findings of this study are as follow:

1. Factors in developing the community of the cardinal monks in Nakhonpathom province are their responsibility, their confidence, their participation in the community and support from society. These factors are at very good level ($\bar{X} = 4.44$, $\bar{X} = 3.70$, $\bar{X} = 4.26$, $\bar{X} = 4.21$)

2. As a whole, the cardinal monks in Nakhonpathom province reach a very good level ($\bar{X} = 4.16$) in developing the community. Their roles in developing the education, the economy, the public health and society and culture are at a good level. ($\bar{X} = 3.68$, $\bar{X} = 3.68$, $\bar{X} = 4.43$, $\bar{X} = 4.11$)

3. In terms of developing the community, different personal characteristics, current status and level of study of the cardinal monks were statistically significant at the .05 level. The deans play more important role in developing the education than acting pastor, associate pastor and assistant pastor; the cardinal monks who get the highest level of Buddhist dharma (bpa-ran tam in Thai) develop the community more than those who only get advanced or lower dharma level.

4. Roles of the cardinal monks in developing the community calculated by Stepwise Multiple Regression Analysis are: the most important equation (X_1) is the responsibility of the cardinal monks (53.2 %), the second (X_2) is the support from the society (up to 11.4%) and the third (X_3) is the participation of the community (up to 2.8 %). All of the results are 67.3% which do not match with the standard (.203). Moreover, Stepwise Multiple Regression Analysis can be expressed as follows $\hat{Y} = .161 + .450 (X_1) + .242 (X_2) + .219 (X_3)$ What is standard: $\hat{Z} = .444 Z_{(x1)} + .260 Z_{(x2)} + .254 Z_{(x3)}$

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2011

Student's signature Somporn

Thesis Advisors' signature 1. J. Unaromlert 2. J. Kheovichai

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลจากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายที่ท่านได้ให้คำปรึกษาแนะ ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณ ในความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ อาจารย์ ดร. ลุยง วีระนาวัน คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต เจียววิชัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา รองศาสตราจารย์ รศ.พ.ด.อ.ดร. นพรุจ ศักดิ์ศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

ขอขอบพระคุณ หลวงพ่อพระครูสุธรรมนาถ เจ้าอาวาสวัดปลักไม้ลาย อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ และนางจิตติรัตน์ แก้วไทย ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือวิจัยและบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากรที่อนุเคราะห์ในทุก ๆ ด้าน

ขอขอบพระคุณ คณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม ที่ให้ความร่วมมือการออกแบบสอบถาม และขอขอบพระคุณเจ้าอาวาส และหลวงพ่พระครูกาญจนยติกิจ เจ้าอาวาสวัดกระต่ายเดิน พระครูโกวิทสุตการ เจ้าอาวาสวัดโลกเขมา จ.นครปฐม ผู้คอยให้กำลังใจ

เจริญพรขอบคุณ เพื่อน ๆ ทุกคนที่ร่วมเรียน ที่คอยให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ และทุกท่านที่มีความเกี่ยวข้องที่ทำให้วิทยานิพนธ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยอย่างดี ความสำเร็จและความภาคภูมิใจ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้เป็นผลจากวงศาคณาญาติ และผู้ให้ความอนุเคราะห์ทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนผู้วิจัย ให้ประสบผลสำเร็จ ในการศึกษาครั้งนี้ ขอเจริญพรขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ข้อคำถามของการวิจัย.....	6
สมมติฐานการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	9
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	10
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน.....	23
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	38
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทหน้าที่.....	50
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนัก.....	54
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเอง.....	58
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนทางสังคม.....	63
พระสงฆ์ฆาติการ.....	69
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	73
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	78
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	79
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	79

บทที่	หน้า
ตัวแปรที่ศึกษา.....	80
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	80
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	81
การเก็บรวบรวมข้อมูล	83
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	83
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	86
ตอนที่ 2 ระดับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม.....	88
ตอนที่ 3 ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม.....	92
ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล.....	96
ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนาชุมชนของพระสังฆา ธิการ ในจังหวัดนครปฐม.....	111
ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระ สังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม.....	122
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	125
สรุปผลการวิจัย.....	125
อภิปรายผล.....	129
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย.....	133
บรรณานุกรม.....	134
ภาคผนวก.....	148
ภาคผนวก ก การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและคะแนนผลการทดสอบ.....	149
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	156
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	164
ภาคผนวก ง หนังสือขอเชิญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย หนังสือขอทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลการวิจัย.....	166
ประวัติผู้วิจัย.....	169

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ปี พ.ศ. 2553.....	80
2	จำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล.....	86
3	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่.....	88
4	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง.....	89
5	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน.....	90
6	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม.....	91
7	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาการเรียนรู้.....	92
8	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ.....	93
9	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข.....	94
10	การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม.....	95
11	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของบทบาทการ พัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามอายุ.....	96
12	แสดงการเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัด นครปฐม โดยจำแนกตามอายุ.....	98
13	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของบทบาทการ พัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามอายุ พรรษา.....	99
14	แสดงการเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัด นครปฐม โดยจำแนกตามอายุพรรษา.....	101
15	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบสถานภาพ ในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัด นครปฐม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test).....	102
16	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบระยะเวลา ในการดำรงตำแหน่งกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ใน จังหวัดนครปฐม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test).....	104

ตารางที่		หน้า
17	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบวุฒิ การศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัด นครปฐม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test).....	105
18	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของบทบาทการ พัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามวุฒิ การศึกษาทางโลก.....	107
19	แสดงการเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัด นครปฐม โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก.....	110
20	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของ พระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา.....	111
21	แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา.....	112
22	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของ พระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ.....	113
23	แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ.....	114
24	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของ พระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข.....	115
25	แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข.....	116
26	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของ พระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	118
27	แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	119
28	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของ พระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม.....	120
29	แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม.....	121
30	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาการศึกษา...	122
31	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ...	123

ตารางที่		หน้า
32	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการพัฒนาด้านสาธารณสุข....	123
33	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการพัฒนาด้านสังคมและ วัฒนธรรม.....	124

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วโดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศจำนวนมาก ผลของความเจริญทางด้านวัตถุที่ขาดการพัฒนาทางจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ กลายเป็นปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคม ปัญหาทางสังคมในประเทศไทยที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันจากการพัฒนาที่ผ่านมามากกว่า 40 ปี ได้เกิดวิกฤติทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณที่เป็นทุนทางสังคม ถูกทำลายลงได้ส่งผลให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างที่สลับซับซ้อนและยากต่อการเข้าใจ การปรับตัวทางด้านวัตถุและจิตใจเพื่อสร้างความสมดุล ความมั่นคงในชีวิต การเรียนรู้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจะช่วยให้การปรับตัวในสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงต่างๆเป็นไปด้วยดี (ประเวศ วะสี 2544 : 4)

พุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวไทย ในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมความเชื่อต่างๆ พระสงฆ์จึงเป็นที่เคารพและศรัทธาเชื่อถือของประชาชนเป็นอย่างมาก คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้นเพราะได้อาศัยพระสงฆ์อบรมสั่งสอนสืบทอด เป็นประเพณีทั้งในระดับราษฎร์และระดับหลวง สิ่งเหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (กะเน็นนิคย์ จันทบุตร 2532 : 217)

การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของศาสนาพุทธ อาศัยกิจการของคณะสงฆ์ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและคณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่ สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นการกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน และเป็นแรงจูงใจให้

พุทธศาสนิกชน หันมาเข้าวัดปฏิบัติธรรม เพิ่มพูนคุณภาพชีวิตในการพัฒนาจิตใจเพื่อให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญในการพัฒนาสังคมและให้ความช่วยเหลือต่อสังคมตลอดมา และได้รับการเคารพนับถือจากสังคม เพราะมีความใกล้ชิดกับจิตใจกับชาวบ้านมากกว่าหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะหมู่บ้านในชนบท สถาบันสงฆ์ยังเป็นแบบฉบับอุดมคติทางวัฒนธรรมในด้านจิตใจของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น พระสงฆ์มีหน้าที่ต่อสังคมหลายประการ นอกจากการดำเนินกิจการภายในวัด ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรม และการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อให้กับชาวบ้าน แม้แต่งานพัฒนาหมู่บ้าน พระสงฆ์ยังช่วยชักจูงให้ชาวบ้านร่วมมือในกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน เพราะพระสงฆ์ได้รับการยกย่องนับถือในฐานะที่มีความรอบรู้กิจการ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งการสร้างวัด ความสำเร็จของพัฒนาขึ้นอยู่กับพระสงฆ์ (ทินพันธุ์ นาคะตะ 2539 : 21-22)

สถานภาพของพระสงฆ์จึงมีความสำคัญในฐานะที่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรงและยังเป็นแบบอย่างแก่พุทธศาสนิกชนในด้านคุณธรรมจริยธรรม และในขณะเดียวกันก็มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ อาชีพ และด้านสุขภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอันเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา (พระราชวรมุณี 2527 : 249) บทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลตามพุทธพจน์ ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ 2551 : 1) พระสงฆ์ไม่ใช่กลุ่มที่มาบวชเพื่อเรียนรู้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพียงอย่างเดียว พระสงฆ์มีหน้าที่โดยตรงต่อสังคม การทำงานทุกอย่างของพระสงฆ์ ดำเนินไปโดยยึดความสุขความเจริญของชุมชน ประชาชนให้ความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระสงฆ์มาก เห็นได้ว่ากิจกรรมใดๆ ที่พระสงฆ์ทำเอง หรือให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือไม่ว่ากับรัฐหรือเอกชนจะประสบความสำเร็จ ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทในหมู่ประชาชน (ส. ศิวรักษ์ 2525 : 254)

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำท้องถิ่นช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวชนบท ทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านศีลธรรม เพราะพระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านที่อยู่รอบวัด จึงสามารถสังเกตเห็นความทุกข์ยากของประชาชนว่าเกิดจากสาเหตุใด อาทิเช่น เกิดจากการขาดความรู้ด้านการเกษตร ขาดความรู้ด้านการครองเรือน ขาดความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และขาดความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น จึงทำให้พระสงฆ์เข้าใจและสามารถวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ของประชาชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความทุกข์ยากเหล่านั้น และ

ประชาชนได้ให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์ เพราะศรัทธาในความมีเมตตา ความเสียสละของพระสงฆ์ และตระหนักว่าพระสงฆ์เข้าร่วมทำงานด้วยเจตนาช่วยเหลือประชาชนให้ได้อยู่ดีกินดีอย่างแท้จริงยอมเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม พระสงฆ์นำประชาชนด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นจะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยไม่มุ่งหวังผลประโยชน์จากกลุ่ม พรรคการเมือง หรือลัทธิใดๆ จึงสามารถเข้าไปพัฒนาได้ทุกพื้นที่และทุกสถานการณ์ (สมบุญ สุขสำราญ 2527 : 28 – 29) พระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่มีความสามารถทรงคุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และประชาชนเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีความน่าไว้วางใจ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารและมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาท้องถิ่นและเสนอน่าจะให้การสนับสนุนพระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางความคิดเพื่อนำการพัฒนาชนบท

ในการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนามาโดยตลอด พระสงฆ์จึงเป็นกลุ่มที่สามารถดึงเอาพลังมวลชนมาเป็นแนวร่วมในการพัฒนาที่ทรงพลังยิ่งเมื่อกล่าวถึงการพัฒนาแล้วในระยะเวลาที่ผ่านมา สังคมไทยมีความตื่นตัวในด้านการพัฒนามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การทางศาสนา อันได้แก่ วัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทน ได้เข้ามามีบทบาทอันสำคัญต่อการพัฒนา ทั้งลักษณะของการให้ความร่วมมือกับทาง รัฐบาลและได้ดำเนินการเองอย่างอิสระ โดยเฉพาะสังคมไทย องค์การทางศาสนาพระสงฆ์ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก วัดจึงกลายเป็นประหนึ่งศูนย์กลางหรือจุดศูนย์กลางของประชาชน เป็นสถานที่ให้ชาวบ้านมาชุมนุมพร้อมเพรียงกัน อย่างเช่นที่มีงานสวดมนต์วันเรไร ก็จัดกันที่วัด หรือมีเรื่องทุกข์ เศียดเนื้อ ร้อนใจก็ไปหาพระที่วัด วัดในบางครั้งก็กลายเป็นที่พักพิงของคนเดินทาง เป็นที่สงเคราะห์ของคนป่วยไข้ นอกจากนี้ สิ่งของเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมสำคัญก็อยู่ที่วัด เมื่อครั้นเรือใดมีกิจต้องใช้ ก็ไปยืมจากวัด ประชาชนมีความรู้สึกวัดเป็นสมบัติส่วนกลาง เป็นสมบัติร่วมกันของคนทุกคนในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นสำนักศึกษาที่ส่งลูกหลานไปรับการศึกษาฝึกอบรม พระสงฆ์จึงกลายเป็นผู้นำของประชาชน ทั้งทางด้านจิตใจ และทางด้านสังคม เมื่อมีกิจเนื่องด้วยผลประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน เช่น การก่อสร้างโรงเรียน การขุดบ่อน้ำ การสร้างถนน การสร้างสะพาน การสร้างหอประชุม การสร้างสถานอนามัยเป็นต้น พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำเมื่อพระสงฆ์เป็นผู้นำหรือหัวหน้าของชุมชนนั้น แจ้งให้ประชาชนทราบ งานนั้นจึงเป็นงานที่ทำด้วยความศรัทธา เมื่อการทำงานเป็นการทำงานด้วยความศรัทธา ในที่สุดก็จะเป็นระบบระเบียบอยู่ในตัว ฉะนั้น นอกจากจะทุนการลงทุนแล้ว ยังเป็นผลดีต่องานและทางด้านจิตใจด้วย (พระราชมุนี 2547 : 27-28)

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนา เช่น การจัดการศึกษาสงเคราะห์ ปัญหาค้ายโอกาสทางการศึกษา การจัดอบรมวิชาชีพ ปัญหาเศรษฐกิจ สอนให้คนรู้จักประหยัด ใช้อย่างมีประโยชน์ ปัญหาสุขภาพอนามัย โดยให้ความสนใจโรคต่างๆ เช่น โรคเอดส์ ตลอดจนการบำรุงและส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อ ปัจจุบันภาวะสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะกำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม และเทคโนโลยี เพื่อรับมือกับปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นพระสงฆ์จึงปรับตัวเองให้เกิดความรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง พระสงฆ์จึงมีความสำคัญต่อสังคมมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์จะต้องดำเนินไปตามกรอบแห่งกฎ เพื่อความเป็นระเบียบดังที่คณะสงฆ์ได้จำแนกไว้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่และในด้านสาธารณูปการ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มาตรา 33) และในระยะต่อมาได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 (ข้อ 2) ระบุถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ “ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์” ฉะนั้นการจะดำเนินงานของพระสงฆ์ หรือบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ต้องยึดกรอบแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และพระธรรมวินัยดังกล่าวเป็นสำคัญ นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้เสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันอีก 2 ด้าน คือ ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหามลภาวะ บทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาสังคมที่มีความโดดเด่นในปัจจุบัน ประกอบด้วย พระสังฆาธิการหลายท่าน พระสงฆ์ผู้มีบทบาทหลักในการพัฒนา คือ ดร. พระอุดมประฐานาด (หลวงพ่อบุณ) เจ้าอาวาสวัดบางพระ ตำบลบางแก้วฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นพระสังฆาธิการที่มีบทบาทและเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนตำบลบางแก้วฟ้า ให้เจริญรุ่งเรืองจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ดร.พระอุดมประฐานาด มีบทบาทในการพัฒนาหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณีและศรัทธา ฯลฯ จนได้รับสมญานามว่า “เทพเจ้าแห่งลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี” (พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ 2551: 4)

การดำเนินบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรม ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ประชาชนได้ใกล้ชิดกับพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นโอกาสดีของ พระสังฆาธิการและคณะสงฆ์ที่จะได้เผยแผ่ และถ่ายทอดพระธรรมคำสั่งสอนสู่ประชาชน และประชาชนจะได้อาศัยวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนในสังคม เป็นแหล่งศิลปะวิทยาการ ทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไปสู่ประชาชน โดยมีพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เป็นผู้นำ (กรมการศาสนา 2541 : คำนำ) ทางคณะสงฆ์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจึงมีความเห็นตรงกันว่า ควรมีการสอดส่อง ดูแลบริหาร จัดการให้เกิดความเรียบร้อยดีงามขึ้นในสังฆมณฑลเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการ หรือผู้บริหารปกครองโดยตรงที่ต้องรับผิดชอบ ในสังคมย่อมมีทั้งผู้ประพฤติดีและไม่ดีปะปนกันอยู่ คนดีกับคนไม่ดีมีทุกสังคม บรรดา

พระภิกษุสามเณรในสังฆมณฑลของเรานั้นเป็นเช่นเดียวกัน ย่อมมีทั้งผู้ประพฤดีและไม่ดีร่วมกัน อยู่คู่ตลอดไป จึงเป็นหน้าที่ที่เจ้าคณะพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองสงฆ์ที่จะต้องคอยสอดส่องดูแล แก้ไข ให้พระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตนให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบและคำสั่ง ถึงแม้จะทำให้ได้ไม่หมดคืบเพียงให้ลดจำนวนพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤดีมิชอบลงได้บ้าง ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างความเรียบร้อย สร้างความมั่นคงให้เกิดแก่สถาบันสงฆ์และพระพุทธศาสนาโดยรวม (พระธรรมสุธี 2549 : คำนำ)

การค้นพบและตระหนักในคุณค่าแห่งตน เป็นพื้นฐานแห่งความร่วมมือที่นำไปสู่ความสำเร็จ กล่าวคือผู้ที่ตระหนักและเห็นคุณค่าแห่งตน จะเป็นผู้ที่ตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้อื่น เช่นเดียวกัน ทุกคนจึงร่วมมือกันทำกิจการงานต่างๆเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ งานใหญ่จะเป็นงานเล็ก งานยากจะเป็นงานง่าย ปัญหาใหญ่จะเป็นปัญหาลึกหรือหยาบปัญหา ทุกงานที่ปฏิบัติร่วมกันจะกลายเป็นแค่สิ่งที่ท้าทาย นี่ก็อภิญญาแห่งความสำเร็จทั้งปวง

นอกจากนี้(เรวัฒน์ วัฒนไชย)จะเห็นว่า ความตระหนักในคุณค่าแห่งตน มีประโยชน์ต่อตัวเราหลายประการ สรุปได้ดังนี้

1. ทำให้รู้จักตัวตนที่แท้จริงของเรา
2. ทำให้เกิดการปรับปรุงตนเองด้วยความสมัครใจ
3. สามารถดึงเอาพลังแห่งศักยภาพของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้
4. ทำให้ตัวเรามีบุคลิกภาพดี เป็นที่รักแก่บุคคลทั่วไปและทำให้เกิดความร่วมมือซึ่งกัน

และกันในภาระกิจการงาน

5. มีความสุขในการปฏิบัติหน้าที่การงาน
6. หน่วยงาน องค์กร สังคม เป็นมิตรและผูกพันมีไมตรีจิต ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันทำให้มีความเจริญก้าวหน้า

พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่สืบไป (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ 2542 : คำนำ) พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิถีทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

จากเหตุผลดังกล่าว ในฐานะผู้วิจัยเป็นนักศึกษาศาสาวิชาพัฒนศึกษาที่มุ่งสร้างความรู้ในเรื่องการพัฒนาที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยการบูรณาการองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เช่น การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ประเพณีวัฒนธรรม และในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระสงฆ์ จึงเชื่อมโยงกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั่วไปในจังหวัดนครปฐม ซึ่งถือเป็นกรณีที่น่าสนใจ เพราะเป็นบทบาทที่ใช้อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เพื่อที่จะทำให้ทราบผลของการใช้บทบาทดังกล่าวกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ว่ามีปัจจัยอะไรที่เอื้อและที่เป็นอุปสรรค มีกรอบในการดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะส่งผลต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนในเขตจังหวัดนครปฐม ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

คำถามของการวิจัย

จากความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเป็นแนวทางในการพยายามหาคำตอบของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดข้อคำถามของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐมอยู่ในระดับใด
2. บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่
3. ปัจจัยเสริมส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัด

นครปฐม มีอะไรบ้าง

สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้

1. บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ปัจจัยเสริมบางประการส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่ง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส (มหานิกาย) ปี พ.ศ.2553 รวม 585 รูป จากวัดในจังหวัดนครปฐม 195 วัด

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่ง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส (มหานิกาย) ปี พ.ศ.2553 โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวนพระสังฆาธิการ 195 รูป จากวัด 195 วัด

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables) ประกอบด้วย

3.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ อายุพรรษา สถานภาพในปัจจุบัน ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม

3.1.2 ปัจจัยเสริม ได้แก่ การรับรู้บทบาทหน้าที่ ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนทางสังคม

3.2 ตัวแปรตาม(ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทการพัฒนาชุมชน 4 มิติ

3.2.1 ด้านการศึกษา

3.2.2 ด้านเศรษฐกิจ

3.2.3 ด้านสาธารณสุข

3.2.4 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

1. อายุพรรษา หมายถึง ระยะเวลาของการครองเพศบรรพชิต โดยนับตั้งแต่บรรพชา หรือการอุปสมบทเข้ามาอย่างน้อยระยะเวลา 3 เดือนในช่วงเข้าพรรษาหรือช่วงฤดูฝนจึงจะนับเป็น 1 พรรษา ซึ่งเป็นจำนวนปีที่เข้ามาบวชหรืออุปสมบทเป็นพระภิกษุจนถึงปัจจุบัน

2. ระดับการศึกษาสายสามัญ หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของพระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาสายสามัญ

3. ระดับการศึกษาแผนกธรรมและบาลี หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของพระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาแผนกธรรมและบาลี

4. บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของพระสังฆาธิการที่แสดงออกมาตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่ดำรงอยู่ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครปฐม ตามที่สังคมกำหนดและความคาดหวังของผู้อื่น

5. การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน ให้เกิดความเชื่อ เพื่อปรับกระบวนการเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนดีขึ้นโดยพระสังฆาธิการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาชุมชน 4 มิติ ในด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และวัฒนธรรม

6. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา การแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด

ริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมติดตามประเมินผลและ
รับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม

7. การรับรู้บทบาทหน้าที่ หมายถึง การแปลหรือตีความหมายจากการที่พระสังฆาธิการได้สัมผัสโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และอาศัยประสบการณ์เดิมเข้ามามีส่วนช่วยในการแปลความหมายในการปฏิบัติตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ

8. ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง การที่พระสังฆาธิการมีจิตใจที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ กล้าเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ มีความคิดเป็นของตนเอง เป็นตัวของตัวเองไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ขวางกั้นมุ่งมั่นที่จะกระทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ ปรับตัวเองเข้ากับผู้อื่นได้ทุกสถานการณ์

9. การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดมุ่งหมาย ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานชุมชนและพระสังฆาธิการ การมีการติดต่อสัมพันธ์กัน เป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านวัสดุ และการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร แสวงออกถึงความเห็นใจ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมเดียวกัน มีการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ

10. พระสังฆาธิการ หมายถึง ตำแหน่งของพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ว่าด้วย การแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการซึ่งมีตำแหน่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสในจังหวัดนครปฐม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครปฐม

2. เพื่อเป็นรูปแบบให้กับคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการไทยได้นำไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

3. เป็นแนวทางให้องค์กรปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมและพระสังฆาธิการได้นำไปใช้ในการพัฒนา การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพ

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทหน้าที่
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนัก
6. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเอง
7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนทางสังคม
8. พระสังฆาธิการ
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

1.1 ความหมายของบทบาท

ได้มีผู้ให้ความหมายคำว่า บทบาท ไว้ดังนี้

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 4) ได้ให้ความหมายบทบาทว่า หมายถึง หน้าที่หรือความรับผิดชอบตามสถานการณ์ที่แต่ละบุคคลหรือและกลุ่มหรือองค์กรที่มีอยู่ คือการแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ในสภาพที่ตนมีอยู่แต่อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลจะแสดงบทบาทตามการรับรู้และคาดหวังของตนเอง การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับการยอมรับบทบาทที่ครองตำแหน่งอยู่ สอดคล้องกับบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และการรับรู้บทบาทของตนเอง

ลัดดาวัลย์ เกษมพิทักษ์พงศ์ (2539 : 22) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า หมายถึง การแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่ง และสถานภาพตามที่องค์กรเป็นผู้กำหนดหากบทบาทนั้น สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ และประสบการณ์จะเกิดการยอมรับบทบาทและปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือปฏิบัติตามการรับรู้และความคาดหวังของตนเอง

สมเพียร เกษมทรัพย์ (2541 : 65 – 66) ได้จำแนกบทบาทออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงๆ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่ขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป

สมยศ พันธุ์สิกร (2542 : 7) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพของบุคคลในสังคมนั้นๆ การประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่ทำตามหน้าที่หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือที่ได้ปฏิบัติตามความเป็นจริง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543 : 131) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง ส่วนหนึ่งที่เป็นผลวัดของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพโดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่างๆ ของสถานภาพก็แปลว่าเขาแสดงบทบาท

อัลพอร์ท (Allport 1964: 181 - 184) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 อย่างคือ

1. ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือเป็นบทบาทที่สถาบัน องค์กร หรือกลุ่มสังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่

2. การรับรู้บทบาท (Role perception) เป็นการรับรู้บทบาทของคนว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนได้จากการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั่นเอง ทั้งนี้การรับรู้บทบาทและความต้องการของบุคคล ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายในชีวิต และค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาทและการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลไม่ได้ยินดียอมรับบทบาททุกบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกหรือถูก

ผลักดันจากสังคม ให้ได้รับตำแหน่งและมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติก็ตาม เพราะถ้าหากว่าบทบาทที่ได้รับนั้น ทำให้ได้รับผลเสียหรือเสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการหรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ก็พยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้น ไม่ยอมรับบทบาทนั้นๆ

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่คาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใต้นั้นขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาทนั้นของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ ซึ่งเนื่องมาจากความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และการรับรู้บทบาทของตนเอง การแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่งและสถานภาพตามที่องค์กรเป็นผู้กำหนด ถ้าหากบทบาทนั้นตรงกับความต้องการและความต้องการและประสบการณ์ก็จะเกิดการยอมรับบทบาทที่มีการปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง

จากความหมายที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า บทบาทเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาของเงื่อนไขตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่ดำรงอยู่ ซึ่งการแสดงออกของบทบาทนั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความคิดของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ตามที่สังคมกำหนดและความคาดหวังของผู้อื่น ซึ่งเป็นกลไกในการปะทะสังสรรค์และสร้างความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม ทั้งที่เป็นบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง และหากมีความขัดแย้งทางด้านบทบาทเกิดขึ้นจะทำให้บุคคลที่เผชิญความขัดแย้งนั้นเกิดความไม่แน่ใจในการกระทำของตน ผลที่ตามมาคือประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ ที่ดูการศึกษาเรื่องของปีเจกเซน อันเป็นเรื่องในขอบข่ายสาขาจิตวิทยา และการศึกษาปีเจกเซนที่สำคัญอย่างหนึ่งคือเรื่องของบทบาท (Role) โดยทฤษฎีบทบาทจะกล่าวถึงลักษณะสังคมมนุษย์และลักษณะของปีเจกเซน แล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างสังคมและมนุษย์ นักทฤษฎีบทบาทชอบที่จะเริ่มต้นด้วยการอ้างบทละครอันมีชื่อของเชคสเปียร์ เรื่องตามใจท่าน (As You Like It) ที่ว่า โลกทั้งโลกคือละครโรงใหญ่ ส่วนหญิงชายก็เป็นเพียงตัวแสดงละครนั้น ต่างมีวาระเข้าและออกเวทีละครของตน ในชีวิตหนึ่งต่างมีบทแสดงหลายบท หลังจากนั้นจะเปรียบเทียบว่า สังคมมนุษย์ก็คือ โรงละคร และมนุษย์แต่ละคนก็คือ ตัวแสดงของละครโรงนี้ ตัวละครมีบทที่แน่ชัดสำหรับแสดง มนุษย์แต่ละคนก็จะมีตำแหน่งต่างๆ ที่แน่ชัดจะต้องดำรง ตัวละครมีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์ก็มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรม ตัวแสดงต้องเคารพเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ในสังคมก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับ

ผู้ชม มนุษย์ในสังคมต้องสวมบทบาทของผู้ชมประเภทต่างๆ และประการสุดท้ายขณะที่ตัวแสดงแต่ละคนต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของตนช่วยในการแสดง มนุษย์ในสังคมก็ต้องอาศัยภาพตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วยเป็นสื่อนำของตนเองในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2545 : 133-134)

ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานภาพที่ครอบครองจะมีลักษณะที่สำคัญ 2 อย่างคือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2545 : 137)

1. ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self-related characteristics) ได้แก่ลักษณะต่างๆ ของบุคคลที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self-conception) ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่างๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ

2. ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role playing skills and capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่เรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่อาจเกิดได้ ด้วยทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองให้บุคคลแสดงบทบาทได้

จากทฤษฎีบทบาทกล่าวโดยสรุป เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงพฤติกรรมมนุษย์ โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์จะแสดงพฤติกรรมบทบาทตามสถานการณ์ของการดำรงตำแหน่ง เปรียบเทียบเป็นประเภทตามบทซึ่งการแสดงมีการปรับตัวละครให้เข้ากับผู้ชม ต้องอาศัยทักษะในการแสดงบทบาท พัฒนาจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม บทบาทของแต่ละคนมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา แต่ละบทบาทต้องการปรับตัวแตกต่างกันออกไป อาจเกิดความขัดแย้งในบทบาท ความรู้ความชำนาญของตนเองช่วยในการแสดงบทบาท มนุษย์ในสังคมปัจจุบันเหมือนกันต้องอาศัยภาพตัวและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วยเพื่อเป็นการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม

2.3 ลักษณะของบทบาท

ลักษณะของบทบาท เป็นเครื่องแสดงสิ่งหนึ่งให้เห็นว่าต่างจากอีกสิ่งหนึ่ง คุณภาพหรือประเภท เช่น บทบาทที่ถูกกำหนดหรือบทบาทในอุดมคติ บทบาทที่แสดงออกจริง นักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543) และจำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2545 : 37 – 38) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทที่คล้ายกันไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทในอุดมคติ เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกจริง เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกีดกันของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

จากลักษณะของบทบาทดังที่กล่าวมา สรุปได้ว่า เป็นพฤติกรรมของบุคคลในสังคมจะแสดงออกตามสถานภาพ ตามสิทธิของตน ตามความคาดหวังของสังคมหรือความเป็นจริง ตามอุดมคติของปัจเจกชน ได้มาด้วยการแข่งขันความพยายาม ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ตามที่บุคคลเข้าไปดำรงตำแหน่งที่สังคมกำหนด ซึ่งการแสดงออกของบทบาทแต่ละบุคคลอาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมก็ได้

2.4 บทบาทของพระสงฆ์

วัดและพระสงฆ์กับชุมชนหรือวัดกับบ้านมีความสัมพันธ์กันมาโดยตลอด เพราะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันมีความเกี่ยวเนื่องกัน พระสงฆ์ก็มีชีวิตอยู่ที่นี่เนื่องกับชาวบ้าน ชาวบ้านก็ต้องพึ่งพาอาศัยพระสงฆ์ในการสั่งสอนหลักธรรม วิธีการในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แนะนำปฎิภาณด้านอาชีพ และเป็นที่พึ่งทางใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีบทบาทต่อชุมชนมาก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในสังคมปัจจุบันนี้เปลี่ยนไปอย่างมาก การที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาสังคมนั้นจำเป็นต้องรู้เท่าทันสังคม เพื่อให้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์มากที่สุด พระสงฆ์คือบุคคลที่ละบ้านเรือนเข้ามาบวชในพุทธศาสนา ปฏิบัติตนตามพระธรรม วินัยที่พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาได้บัญญัติไว้ ด้วยเหตุที่เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จึงเป็นที่ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ เป็นที่พึ่งและเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้าน โดยเฉพาะทางด้านจิต ใจ ในขณะที่เดียวกันพระสงฆ์ก็ต้องพึ่งชาวบ้านในด้านปัจจัย 4 เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุที่ต่างฝ่ายต่าง ต้องพึ่งพาอาศัยกัน พระสงฆ์และชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์กัน และช่วยเหลือกันและกันตามฐานะตามความเหมาะสม หน้าที่ของพระสงฆ์เป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาว บ้าน (ประเวศ วะสี 2540 : 3) ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมว่า พระพุทธศาสนาจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีประโยชน์ที่แท้จริงต่อสังคม ถ้าพุทธศาสนาไม่มี

ประโยชน์ที่แท้จริงต่อสังคมพุทธศาสนาก็จะเสื่อม จะมีประโยชน์ต่อสังคมก็ต่อเมื่อพุทธบริษัทมี พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นอาทิรู้เท่าทันสังคม การรู้เท่าทันเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิด ปัญญา ปัญญาทำให้รู้ความจริง การรู้ความจริงทำให้รู้ความถูกต้อง การรู้ความถูกต้องทำให้ ปฏิบัติถูกต้อง การปฏิบัติถูกต้องทำให้เจริญ นอกจากนี้บทบาทของพระสงฆ์มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

พระราชวรณีย์ (ป.อ.ปยุตโต 2527 : 34) ได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนาในประเทศไทยมีวัด และพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ แทนของวัดที่คอยชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธมามกะให้ไปในทางที่ดี เพื่อก่อให้เกิด ความศรัทธาเชื่อถือว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ เหนือกว่าประชาชนทั่วไป ซึ่งสามารถให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่มาขอคำปรึกษาได้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพุทธศาสนาและยอมรับนับถือความสามารถของพระสงฆ์ตลอดมา ดังในสมัยสุโขทัย พระเจ้าแผ่นดินได้ใช้วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนา ส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาและอบรมให้ประชาชนมีคุณภาพเพื่อสนองนโยบาย บ้านเมือง และต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาสภาพสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้วัดมีบทบาท ต่อประชาชนมากตามไปด้วย โดยเฉพาะในด้านให้การศึกษาแก่ประชาชน วัดจะจัดให้ตามความ สามารถเท่าที่พระสงฆ์ในวัดต่างๆ จะจัดให้ได้หรือถ้าประชาชนมีความต้องการความรู้เพิ่มเติม ก็ จะแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของเขาเหล่านั้น และนิยมฝาก ลูกหลานให้เป็นศิษย์เข้ารับการศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ ในด้านที่เกี่ยวกับการป้องกันตัวและการ เขียนหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเพื่อเตรียมเข้าสู่การอุปสมบทต่อไป และในสมัยกรุง รัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงรัชกาลที่ 4 การศึกษาต่างๆ ก็ยังจัดให้อยู่ในวัด ดังจะเห็นได้จากการสร้าง หอมนเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อใช้เป็นตำราสำหรับพระปริยัติธรรม แก่พระภิกษุสามเณร และสร้างวัดโพธิ์ขึ้นพร้อมกับวาดภาพฤกษ์คัณฑ์ เขียนคำราชาต่างๆ ไว้ตาม ระเบียงโบสถ์และวิหารเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้

พระราชวรณีย์ (ประยูร ปยุตโต 2527 : 205 - 206) ได้กล่าวสรุปบทบาทของพระสงฆ์ต่อการ พัฒนาสังคมไว้ว่า ควรมีดังต่อไปนี้

1. เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้าน ส่งกุลบุตรมารับใช้พระรับการอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชนด้วย
2. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และ ศึกษาเล่าเรียน

พระราชวรณีย์ (ประยูร ปยุตโต 2527 : 205 - 206) ได้กล่าวสรุปบทบาทของ

1. เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้าน ส่งกุลบุตรมารับใช้พระรับการอบรมทางศีลธรรม

2. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และ
3. เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกราช รักษาผู้เจ็บป่วย
4. เป็นที่พักคนเดินทาง
5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม
6. เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน
7. เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ
8. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเปรียบเสมือน

พิพิธภัณฑ์

9. เป็นคลังวัตถุสำหรับเก็บของไว้ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดและขอขมาไปใช้ เมื่อมีงานต่างๆ

10. เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจกรรมต่างๆ

11. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่างๆ

อนันต์ วิชัยพนิจ (2525 : 45-46) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไว้ดังนี้

1. บทบาทการพัฒนาจิตใจของประชาชน คือ การให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ และเป็นที่พึ่งให้ความสุขทางใจ

2. บทบาทการส่งเสริมการศึกษาของประชาชนและเยาวชน

3. บทบาทการช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง (สมพร เทพสิทธิ์า 2538 : 12)

4. ภิกษุอาวโธ หรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอม

5. บทบาทเป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากให้ความเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว

6. บทบาทเป็นผู้ช่วยสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่นสถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตร และรักษาโรค ในปัจจุบันพระสงฆ์ได้เรียนรู้วิธีการสาธารณสุขแล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จักสามัคคี บ่อน้ำ เป็นต้น

7. บทบาทการเป็นผู้นำไม่ใช่ว่าทางราชการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ (รัชนิกร เศรษฐ 2526 : 246 - 247)

8. บทบาทสงเคราะห์ชุมชน บทบาทด้านนี้เป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ทุกยุคทุกสมัยในปัจจุบันจะเห็นได้ชัดเจนว่า มีพระสงฆ์หลายรูปที่ทำการสงเคราะห์ชุมชน ในหลายๆ ด้าน เช่น พระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ) วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี ได้ทำการสงเคราะห์ผู้เดือดร้อนให้มีงานมีอาชีพทำ พระอุดมประชานารอด (พระอาจารย์ออลงกต ดิษฐปัญโญ) วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี ได้ให้การสงเคราะห์ผู้ป่วยเอดส์ เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2540 : 71) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์และวัดที่มีต่อสังคมไว้ดังนี้

1. พระสงฆ์สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
2. พระสงฆ์ชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องให้แก่สังคม
3. พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

พระมหาประยุทธิ์ ปยุตโต (2513 : 16) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่พระสงฆ์และวัดที่มีต่อสังคมไว้ดังนี้

1. เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางด้านศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาต่างๆ ตามที่มีสอนในสมณันันๆ รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน
2. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่ศึกษาเล่าเรียนตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด
3. เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายยารักษาผู้เจ็บป่วย
4. เป็นที่พักคนเดินทาง
5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม
6. เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน
7. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ
8. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเปรียบเสมือน

พิพิธภัณฑ์

9. เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของไว้ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัด และขอยืมไปใช้เมื่อมีงานต่างๆ
10. เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรม
11. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระบะต่างๆ

กฤษฎา นันทเพชร (2540 : 156) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจิตใจว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชน

ให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งชี้ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จได้เพราะใจ” คำสอนนี้ได้มาเป็นคติแบบไทยๆ ที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ฉะนั้น หากมองในแง่ของการพัฒนาแล้ว การพัฒนาที่สำคัญที่สุดและละเลยไม่ได้ก็คือ การพัฒนาจิตใจ จิตที่พัฒนาแล้วเท่านั้นจึงจะทำให้การพัฒนาภายนอก คือการพัฒนาทางกาย หรือวัตถุเป็นไปอย่างถูกต้อง พระสงฆ์จึงใช้หลักการของการฝึกสมาธิเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชนให้เกิดการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอกเพื่อให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์

สุรพล พยอมแย้ม (2541 : 59) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า บทบาทพระสงฆ์ที่เคยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้ความอนุเคราะห์แนะนำช่วยเหลือ ด้านการสั่งสอนการอบรม การดำรงชีพประจำวัน การสาธารณูปการนามัย เป็นสถานบันทางสังคมรูปแบบใหม่เข้ามาแทนที่ บทบาทพระสงฆ์ไป บทบาทเผยแผ่ธรรมะอบรมจิตใจประชาชนแล้ว บทบาทพระสงฆ์ที่เคยอยู่ในกรอบที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ตามความต้องการและจำเป็นของสังคมที่พระสงฆ์เกี่ยวข้องอยู่

พินิจ ลาภานันท์ (อ้างถึงใน พระมหาไพสิทธ์ สัตยาวัธ 2542 : 33 – 34) ได้ศึกษา เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท” ในพื้นที่ภาคอีสาน จากพระสงฆ์นักพัฒนาจำนวน 38 รูปใน 9 จังหวัด พบว่าสาเหตุที่พระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ชนบท เนื่องจากท่านเป็นพระสงฆ์ในท้องถิ่น ได้พบเห็นสภาพปัญหาและความทุกข์ยากของชาวบ้านที่จำเมาตั้งแต่เด็ก ไม่อาจนิ่งเฉยรอคอยได้ จึงการดำเนินการช่วยเหลือจากภาครัฐบาลได้ จึงได้เข้าไปมีบทบาทใน 5 ลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้บริหารโครงการ จะพบมากในพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์เป็นพระสังฆาธิการในระดับเจ้าคณะอำเภอขึ้นไป ซึ่งการทำงานพัฒนาชนบทจะไม่กำหนดเฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่จะดำเนินการร่วมกันกับพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบลทุกรูปภายในอำเภอนั้น เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมให้ครอบคลุมได้ทั้งอำเภอ ซึ่งการทำงานเช่นนี้มักจะประสบปัญหา ด้านความร่วมมือจากพระสงฆ์ในวัดต่างๆ เนื่องจากพระสงฆ์เหล่านั้นไม่ค่อยเข้าใจในหลักการพัฒนาชนบท

2. เป็นผู้นำการพัฒนา พบมากในชุมชนที่ประชาชนยังขาดจิตสำนึกและความตื่นตัว ในการพัฒนาชนบท โดยส่วนมากจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี ประชาชนไม่ค่อยเดือดร้อนในด้านเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่มากนัก เมื่อไม่มีปัญหา ความคิดที่จะต่อสู้ดิ้นรนเอาชนะปัญหาต่างๆ ก็ไม่มี พระสงฆ์ที่ทำงานในชุมชนเหล่านี้ ส่วนมากจะพยายามรณรงค์ เพื่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเลิกอบายมุขต่างๆ

3. เป็นผู้ประสานงานโครงการ ในแนวทางนี้พระสงฆ์จะอยู่ในฐานะเป็นสื่อกลางที่ทำหน้าที่ประสานงานพัฒนาต่างๆ กับหน่วยงานของรัฐบาลและองค์กรเอกชนจากทุกๆ ส่วนที่เห็นว่าสามารถเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของชุมชนนี้ได้ แต่ขณะเดียวกันก็พยายามผลักดันให้ผู้นำชุมชนประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองร่วมกัน มีใช้มุ่งพัฒนาหรือจัดโครงการต่างๆ ให้ประชาชนหรือชุมชนแต่ฝ่ายเดียว

4. เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนา เป็นกลยุทธ์การพัฒนาชนบทที่พยายามสร้างเสริมการพึ่งตนเองของประชาชน โดยความพยายามผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การคิดริเริ่มโครงการพัฒนาโดยประชาชนในชุมชนนั่นเอง พระสงฆ์จะคอยแต่เพียงเป็นผู้กระตุ้น เร่งเร้า และคอยชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนเกินกว่าที่ต่างๆ จากภายนอกชุมชนที่พอจะสนับสนุนการพัฒนาในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและหายากในชุมชนหรืองบประมาณการลงทุนที่สูงเกินกว่าความสามารถของประชาชนจะร่วมเสียสละให้

5. เป็นผู้สงเคราะห์พัฒนา เป็นกลยุทธ์ที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาชนบทกับการสงเคราะห์ชุมชน พระสงฆ์จะอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดหาบริการและดำเนินกิจการทั้งหมดเอง ประชาชนจะอยู่ในฐานะผู้รับบริการต่างๆ โดยไม่ต้องคิดริเริ่มหรือออกแรงทำงานอะไรนัก คอยแต่เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากงานพัฒนาเหล่านี้ อันเป็นการทำงานในลักษณะแบบสงเคราะห์ชุมชน แต่ผลงานที่เกิดจากการสงเคราะห์ชุมชนเหล่านั้นมิได้มีผลต่อการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของชุมชนเท่านั้น แต่จะมีผลต่อการแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนได้ ถ้าหากประชาชนสามารถนำสิ่งที่ได้จากการสงเคราะห์พัฒนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

พระมหาสุภา อุทโท (2542 : 21) ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน 6 ประการคือ

1. บทบาทในการพัฒนาจิตใจ
2. บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา
3. บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา
4. บทบาทการเป็นครู
5. บทบาทผู้นำชุมชน
6. บทบาทในการสงเคราะห์ชุมชน

พระมหาสุศักดิ์ น้อยสันเทียะ (2545 : 27) ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า พระสงฆ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย จึงควรที่จะเข้ามามีบทบาทให้สอดคล้องและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม พระสงฆ์ควรดำเนินบทบาทต่อสังคมที่ไม่ขัดกับหลักการของพระธรรมวินัย ดังนี้

1. บทบาทผู้เรียนรู้และวิจัย คือการแสวงหาความรู้และความเข้าใจอย่างเป็นระบบในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชน กฎหมาย การสื่อสาร เทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นต้น เพื่อการพัฒนาและช่วยเหลือสังคมหรือชุมชนของพระสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทผู้สอนศีลธรรม คือการชี้แจงหรืออธิบายหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้องให้แก่บุคคลระดับต่างๆ ได้

3. บทบาทผู้ให้การศึกษา คือพระสงฆ์ควรส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยที่ถูกต้องแก่ประชาชน ด้วยว่าในอนาคตการเมืองจะมีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ประชาชนจะมีอำนาจในการปกครองตนเอง มีบทบาทในการตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐและนำการเมืองมากขึ้น

4. บทบาทผู้เป็นที่ปรึกษา คือการให้คำปรึกษาในปัญหาชีวิตส่วนตัวแก่ประชาชนทุกระดับเพราะในอนาคตปัญหาต่างๆ มีแนวโน้มว่ามีความรุนแรงและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

5. บทบาทผู้ปลูกจิตสำนึก คือการปลูกจิตสำนึกให้คนมีความขยัน ประหยัด และรับผิดชอบและไม่ให้ตกเป็นทาสบริโภคนิยม โดยการประยุกต์หลักธรรมทางศาสนาที่สอดคล้องและทันสมัย

6. บทบาทผู้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือพระสงฆ์ควรจัดวัดให้ ร่มรื่น สงบ สะอาดและมีที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาศีลธรรมและจิตใจ

7. บทบาทผู้สงเคราะห์ชุมชน คือพระสงฆ์ควรสร้างสถานที่รักษาผู้ป่วย เพราะในอนาคตปัญหาโรคร้ายต่างๆ จะแพร่กระจายรวดเร็ว เช่น คนป่วยโรคเอดส์ จะถูกครอบงำและสังคมทอดทิ้งมากขึ้น ปัญหาคนชราถูกทอดทิ้ง ปัญหาเด็กเร่ร่อน จะทวีความรุนแรงมากขึ้น

8. บทบาทผู้ประสานงาน คือพระสงฆ์ควรประสานงานทุกฝ่ายไม่ว่าเป็นประชาชน เจ้าหน้าที่เอกชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

9. บทบาทผู้ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน คือพระสงฆ์ควรเป็นผู้นำในการ ใช้จ่าย สมุนไพร ให้คำแนะนำและส่งเสริมอาชีพการปลูกสมุนไพร รวมทั้งส่งเสริมการฝึกอบรมเรื่องยาสมุนไพร เป็นต้น

10. บทบาทผู้รวมกลุ่ม คือพระสงฆ์ควรกระตุ้นให้คนร่วมกันคิดแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

บทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในปัจจุบันเป็นบทบาทที่พระสงฆ์พึงทำต่อประชาชนเพื่อช่วยเหลือสังคมในการแก้ปัญหา หรือเป็นการป้องกันปัญหา ไม่ให้เกิดขึ้นและบทบาทที่สำคัญในปัจจุบันพอสรุปได้ ดังนี้

1. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ
2. บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์
3. บทบาทด้านการให้การศึกษ
4. บทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะ
5. บทบาทในการเป็นผู้วิจัย
6. บทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน

พระครูปริยัติกิตติธำรง (2551: 134-137) ได้กล่าวว่า เนื่องจากพระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์ได้รับการเคารพนับถืออย่างสูงและสถาบันที่ชาวมุสลิมได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ นอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจแล้ว พระสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อสร้างบูรณาการภายในชุมชนและสังคมดังนี้

1. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติดีงาม เพื่อปลูกฝังศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น และการพัฒนาจิตใจของประชาชน การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตในด้านต่างๆ และการเป็นที่พึ่งทางใจ ให้ความร่มเย็นเป็นสุขทางจิตใจให้แก่ประชาชนในชุมชนและหมู่บ้าน

2. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมในวัดหรือสถานศึกษาต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชน และส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของประชาชน และเยาวชนของสังคม แล้วนำสิ่งที่ศึกษามาถ่ายทอดให้กับประชาชน ทำให้คนไม่ดึกดึกลับเป็นคนดีและมีความรับผิดชอบได้

3. พระสงฆ์ควรเป็นนักเทศน์เผยแผ่ที่ดี เพื่อสามารถดึงดูดจิตใจของประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง และให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมและแผ่นดินทอง คำที่หลวงพ่อบุญมาศได้กล่าวว่า “ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะพินาศ”

4. พระสงฆ์และเจ้าอาวาส ควรพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อกระแสโลกอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบันและทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ประนีประนอมในสถานการณ์ต่างๆ

5. พระสงฆ์ควรให้การช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนความสามัคคีในหมู่บ้าน เป็นผู้นำชุมชนโดยช่วยจัดความขัดแย้งของชุมชนในหมู่บ้านได้ เพราะโดยส่วนมากชาวบ้านจะศรัทธาและเชื่อฟังพระสงฆ์ผู้ทรงศีลอยู่แล้ว

6. พระสงฆ์ควรให้การสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานแก่ชาวบ้าน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม การก่อสร้าง การเป็นช่างไม้ และฝีมือต่างๆ

7. พระสงฆ์ควรเรียนรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบพระสงฆ์ เป็นผู้นำในการพัฒนาและดำเนินโครงการต่างๆ ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนส่งเสริมงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐที่พระเป็นผู้ประสานงาน

8. พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ในที่นี้มีได้หมายความว่าเงินหรือวัตถุสิ่งของ แต่หมายถึงด้านคำสอนและหลักธรรมต่างๆ พระสงฆ์ควรให้การสงเคราะห์ชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การจัดงานการกุศล งานมงคล งานอวมงคล งานสืบสานประเพณีวัฒนธรรม และการให้ที่พักอาศัยแก่คนเดินทางตามสมควร

9. พระสงฆ์ควรมีการรวมตัวหรือทำงานกันเป็นทีม และทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและองค์กรของรัฐบาลในเรื่องงบประมาณ และควรผลิตบุคลากรของศาสนาให้มีความเป็นผู้นำ

พระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็น(2548 : 66) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติหน้าที่และแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ต้องได้รับการช่วยเหลือจากสังคม เฉพาะหน่วยงานของรัฐเป็นกำลังสำคัญเป็นแรงสนับสนุนให้งานของพระศาสนาหรือพระสงฆ์ให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้อง พระสงฆ์ในสังคมไทยเป็นสถาบันที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือมีข้อวัตรปฏิบัติเป็นพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎระเบียบของวัดที่สังกัด และกฎหมายบ้านเมือง ทำให้พระสงฆ์ไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพที่มีรายได้หรือปฏิบัติตามอย่างคล่องตัวได้ จำเป็นต้องอาศัยคล่องตัวอุปถัมภ์ สถาบันสงฆ์อยู่ภายใต้สังคมอุปถัมภ์ด้านปัจจัยสี่ เพื่อให้พระสงฆ์ได้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมตามบทบาทหน้าที่ของตนที่ไม่ขัดกับพระธรรมพระวินัยเนื่องจากพระสงฆ์มีศักยภาพอยู่แล้วด้านจิตวิทยา มีทักษะในการสงเคราะห์ประชาชน บทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นั้นรัฐบาลต้องให้ความสำคัญให้ความสำคัญสนับสนุนช่วยเหลือพระสงฆ์ จะเป็นข้อมูลข่าวสารงบประมาณ ความรู้ทักษะต่างๆ ในการปฏิบัติพัฒนางาน อาจจะเป็นการอบรมสัมมนา ฝึกปฏิบัติการและที่สำคัญควรสร้างความตระหนักให้พระสงฆ์ได้เห็นศักยภาพของพระสงฆ์เอง ความทุกข์ยากหรือปัญหาของประชาชน พระสงฆ์จะต้องแสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชนเพื่อช่วยเหลือสังคม การให้การสนับสนุนนี้จะป็นตัวกระตุ้นให้พระสงฆ์เห็นความสำคัญความจำเป็นการพัฒนาและส่งผลให้พระสงฆ์เกิดความมั่นใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนาได้ส่วนหนึ่ง

จากแนวคิดดังที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า วัดและพระภิกษุสงฆ์มีความสัมพันธ์และผูกพันกับสังคมไทยมาช้านานทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทัศนคติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ค่านิยม และมีบทบาทในการส่งเสริมหลักธรรมทางศาสนา ให้กับประชาชนได้ยึดถือปฏิบัติ

สร้างเสริมสังคมให้เป็นเอกภาพไม่มีการขัดแย้งถึงขั้นรุนแรง ยังเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนทั้งทางกายและจิตใจ เป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคี เป็นสถานที่พักผ่อนทางใจและเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากในสังคมนั้นประชาชนจะนับถือพระสงฆ์เป็นผู้นำ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับปฏิบัติตัวของพระสงฆ์เองที่จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกศรัทธาเคารพนับถือ การให้ความเชื่อถือความรู้สึกศรัทธานี้จะนำไปสู่การร่วมมือ และเป็นปัจจัยนำไปสู่การได้รับการสนับสนุนทางด้านบทบาทต่างๆ ของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งพุทธศาสนิกชนยังมีความคาดหวังต่อบทบาทของพระสงฆ์ มีหน่วยงานของรัฐ มีองค์กรสถาบันต่างๆ และประชาชนทั่วไปช่วยสนับสนุน ซึ่งมีความสำคัญสามารถที่จะให้พระสงฆ์ได้พัฒนาบุคคลในชุมชนได้อย่างเหมาะสม จะส่งผลไปในทางที่ดีต่อบทบาทในการพัฒนาของบุคคลในชุมชน สั่งสอนประชาชนให้รู้จักขอบขั้ว จิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของชีวิตได้รับการพัฒนาแล้วการพัฒนาส่วนอื่นๆ ก็จะตามมา พระสงฆ์จึงควรตระหนักให้มั่นในบทบาทสำคัญอันนี้ เป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือและเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

2.1 ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายคน เช่น

พระราชวรมนี (2530 : 16 - 18) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับ การพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

สนธยา พลศรี (2545 : 8 - 9) ได้สรุปแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. แนวคิดแบบวิวัฒนาการ เป็นการนำการพัฒนามาใช้เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่เคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่สูงกว่า ทำให้มนุษย์มีความก้าวหน้าในด้านต่างๆ มากขึ้น เช่น มีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ขึ้น ร่ำรวยมากขึ้น มีเหตุผลมากขึ้น มีความแตกต่างกันมากขึ้น เป็นต้น การพัฒนาในแนวคิดนี้จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความก้าวหน้ามาก

2. แนวคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้น ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เนื่องจากมีความเป็นกลางมากกว่าการพัฒนา ไม่เกี่ยวข้องกับอดีตหรืออนาคต อันรุ่งโรจน์แต่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น การแบ่งชนชั้นทางสังคม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอาจมีลักษณะเป็นการปฏิรูป คือ เฉพาะในโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่ง และเป็นการปฏิวัติ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งหมดของสังคม

3. แนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์นำการพัฒนาไปใช้จำแนกประเทศต่างๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น รายได้ประชาชาติ การรู้หนังสือ การมีงานทำ เป็นต้นออกเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศด้อยพัฒนา การพัฒนาในแนวความคิดนี้ จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความเป็นอุตสาหกรรม ความทันสมัย และการเจริญเติบโตมาก

4. แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม เป็นแนวความคิดที่เกิดจากรัฐบาลของประเทศต่างๆ พยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ในรูปของการวางแผนปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การสหกรณ์ การพัฒนาชนบท เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่าการพัฒนา

5. แนวความคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม เป็นแนวความคิดของการพัฒนาประเทศด้วยระบอบสังคมนิยม ที่นำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้เป็นแนวทางในการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคม โดยถือว่าการนำระบอบสังคมนิยมเข้ามาใช้แทนระบบที่ใช้อยู่เดิมเป็นการพัฒนาในแนวความคิดนี้

6. แนวความคิดแบบการพัฒนาชุมชน เป็นแนวความคิด ที่องค์การสหประชาชาติใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา คือ การให้คนและกลุ่มคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเป็นผู้ได้รับผลของการพัฒนาตามหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน

จากความหมายข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะการณ์ของสังคมจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น และต้องการมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และมีความหมายรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย

2.2 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2536: 2) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผนและประชาชนในชุมชนนั้นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

รุจิกร ขาวนา (2543 : 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และประชาชนเป็นผู้กระทำการโดยมีรัฐบาลและภาคเอกชนสนับสนุน

กรมการพัฒนาชุมชน (2548 : 10) ได้สรุปความหมาย การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเอง เพื่อบ้าน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยความร่วมมือของราษฎรและภาครัฐ

สรุปได้ว่าการพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นในด้านแนวความคิด หรือการกระทำ คุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นทุกรูปแบบทุกด้านทั้งทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ อนามัย จิตใจ การศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนในชุมชนเอง

2.3 ขอบข่ายของการพัฒนาชุมชน

ชินรัตน์ สมสืบ (2538: 7) กล่าวถึงขอบข่ายของการพัฒนา ดังนี้

1. การพัฒนาด้านการเมือง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิดความชำนาญของสมาชิกในชุมชน ตลอดจนแนวปฏิบัติ กลไกและวัตถุประสงค์ทางการเมืองการปกครองในชุมชน
 2. การพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับการทำ มาหากิน การผลิต การแลกเปลี่ยนหรือจำหน่าย
 3. การพัฒนาชุมชนด้านการศึกษา ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
 4. การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแสดงบทบาทตามสถานะต่างๆ เช่น พ่อ แม่ ลูก ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
 5. การพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทั้งด้านวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ศิลธรรม จรรยา ภาษา วรรณคดีและศิลป์
 6. การพัฒนาชุมชนด้านครอบครัวและประชากร ได้แก่ การลดขนาดของครอบครัว และการมีวัฒนธรรมวัฒนธรรม
 7. การพัฒนาด้านอนามัยและสาธารณสุขด้าน ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภาวะแวดล้อมให้ส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกสุขลักษณะ
 8. การพัฒนาชุมชนด้านนันทนาการ เป็นเรื่องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541: 21) ที่ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของการพัฒนาชุมชนว่า สิ่งที่จะต้องพัฒนาในชุมชน ได้แก่
1. การพัฒนาด้านสังคม
 2. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

3. การพัฒนาด้านการเมืองการปกครอง

4. การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการพัฒนา เป็นสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาในชุมชนให้ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนในชุมชน

2.4 จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน

จิตจำนงค์ กิติกริต (2536 : 50) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลัก เพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรตลอดไปจึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้

1. มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน ให้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ มีความคิดก้าวหน้า

2. มุ่งให้ประชาชนมีความสนใจในการที่เป็นสมาชิกของชุมชน รู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหา และความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน

3. มุ่งจะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบให้รู้จักรับผิดชอบในการดำเนินงานรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน และประเทศชาติ

การพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ การพัฒนาคนให้มีความสุข และการพัฒนากลุ่มคนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข

คนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็นผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่สิ้นสุด คนจึงเป็นเป้าหมายสุดขั้วหรือเป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) ของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมและความสุข

1.1 การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ ทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการประกอบกิจการงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว มีความรู้ทางการเมืองและความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เฉลียวฉลาด มีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี บุคลิกภาพดี สามารถพึ่งตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นต้น

1.2 การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ ทำให้คนเป็นคนดีทั้งการคิด การพูด และการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ละเว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เอื้อ

อาหารต่อคนอื่น รู้จักความพอเพียงในสิ่งต่าง ๆ มีความอดทนสามารถยับยั้งตนเองไม่ให้ประพฤติดูชั่วได้ เป็นต้น

1.3 การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ การทำให้คนมีความสุขสงบ มีจิตใจดีงาม เยือกเย็น มั่นคง ผ่องใส ไม่มีความเครียด มีความสุขเยือกเย็น มีเมตตากรุณา รู้จักความพอเพียง รู้จักประมาณ เข้าถึงสัจธรรมของชีวิต มองโลกในแง่ดี ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ คือ การให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจุกกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร (Community Organization) และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น (Community Network) ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวนอน ที่เท่าเทียมกันซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้วจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น (Civil Community) ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. มีจิตสำนึกชุมชน (Community Consciousness) หรือเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) คือ สมาชิกสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ กับบุคคลอื่นอย่างเท่าเทียมกันและมีมิตรภาพ ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นต้น (ทวีศักดิ์ นพเกษร 2541 : 10)

2. มีจิตวิญญาณ (Community Spirituality) การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครื่องญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีจิตจิตใจเหมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2541 : 17) ความมีจิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความปิติสุขอย่างสิ้นเหลือและเกิดพลังอย่างมหาศาล เป็นพลังเยียวยา (Healing Power) ที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข (ประเวศ วะสี 2541 : 14)

3. เป็นชุมชนเรียนรู้ (Community Learning) คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้ หรือเรียนรู้เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชนและมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2541 : 14-15) หรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน

ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (ทวิศักดิ์ นพเกษร 2541 : 10)

การเป็นชุมชนเรียนรู้ ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะผลจากการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

4. มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ ประชาชนรวมตัวกันเหนียวแน่น ด้วยจิตสำนึกชุมชน และจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกัน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

5. มีการจัดการชุมชนที่ดี (Community Management) คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการ ดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึก และจิตวิญญาณของสมาชิก และองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง

7. มีภาวะผู้นำชุมชน (Community Leadership) คือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิก ให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น และร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุป ผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ผู้ที่เชื่อมประสานแนวความคิดต่าง ๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

8. เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ สมาชิกและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งในยามปกติและประสบกับภาวะวิกฤติต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึงประสงค์

9. เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสุข บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

10. เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง มีลักษณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ชุมชนดำรงอยู่และดำรงต่อไปโดยไม่ล่มสลาย อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541: 9 . 20) ได้ระบุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนว่าในการพัฒนาชุมชนนั้น ควรมีเป้าหมายอยู่ 3 ประการต่อเนื่องกัน คือ คนพัฒนา ชุมชนเข้มแข็งและความสุขของทั้งคนและชุมชน โดยได้กำหนดตัวชี้วัดทั้งทางด้านจิตวิสัยและวัตถุวิสัย ดังนี้

1. คนได้รับการพัฒนาและมีความสุข เป็นเป้าหมายแรกของการพัฒนาชุมชนคือประชาชน คนที่ต้องการให้เกิดขึ้นคือคนที่มีคุณภาพ คนที่มีคุณธรรม และคนที่มีความสุข โดยกำหนดตัวชี้วัดดังนี้

1.1 คนมีคุณภาพ เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ การวัดการพัฒนาส่วนนี้อาจจะวัดจากประสิทธิภาพของการปฏิบัติหน้าที่ วัดจากสุขภาพอนามัยและวัดจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.2 คนที่มีคุณธรรมเป็นคนที่คิดดี พูดดี และทำ ดีในการวัดด้านคุณภาพนี้อาจจะวัดยาก แต่ต้องอาศัยหลักวัตถุวิสัย (Objectivity) และจิตวิสัย (Subjectivity) กล่าวคือ ในเชิงวัตถุวิสัยอาจจะวัดคุณภาพจากการพูดดี คิดดี ทำ ดี ส่วนในเชิงจิตวิสัย อาจจะให้เราจัดกลุ่มตัวเองว่าจะเป็นคนกลุ่มใด ในกลุ่มมีคุณธรรม ไม่มีคุณธรรมหรือกลุ่มกลางๆ คือมีบ้าง ไม่มีบ้าง

1.3 คนที่มีความสุข เป็นลักษณะคนพัฒนาประการสุดท้าย คือ การเป็นคนที่มีความสงบเย็น สุข มีจิตใจเยือกเย็นมั่นคง ยิ้มแย้มแจ่มใสไม่ทุกข์ร้อน ไม่วุ่นวายใจไม่กังวลใจในการวัดก็ยากเช่นเดียวกัน อาจจะให้เราเลือกเข้ากลุ่มระหว่างมีความสุข มีความทุกข์ หรือสุขบ้าง ทุกข์บ้าง เป็นต้น

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว คนที่พัฒนาแล้วจะเป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข

2. ชุมชนเข้มแข็งและมีคุณภาพ เป็นเป้าหมายให้ชุมชนอันเป็นที่อยู่ของคนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง (Civil Community) ชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

2.1 เป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organization) เป็นชุมชนที่สมาชิกของชุมชนเรียนรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหว ตื่นตัวตลอดเวลาในทุกๆ ด้าน

2.2 เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง (Community Management) เป็นชุมชนที่จัดการตนเองได้ เช่น รู้จักวางแผน รู้จักการจัดกระบวนการบริหาร รู้จักการปฏิบัติตามแผน และรู้จักการประเมินผลการปฏิบัติงาน

2.3 เป็นชุมชนที่มีวิญญาณ (Spirituality) ได้แก่การที่ประชาชนมีความผูกพันภักดีกับชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน รู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของชุมชนหวงแหนชุมชน

2.4 เป็นชุมชนที่มีสันติสุข (Peaceful) หมายถึง บทบาทรวมของคนที่มีความสุขแล้วชุมชนก็จะได้รับการพัฒนามีสันติภาพและสันติสุข จึงเป็นสุดยอดของการพัฒนาชุมชน

ดังนั้น ลักษณะชุมชนที่พัฒนา จะเป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนเรียนรู้เป็นชุมชนที่รู้จัก

การจัดการเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณและเป็นชุมชนที่สันติสุข เป้าหมายหลักของการพัฒนาชุมชนไว้ว่าการพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพคือมีความรู้ มีสุขภาพพลานามัยดี และมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อคนมีคุณภาพดีแล้วคนก็จะมีความสำนึก มีความรับผิดชอบต่อชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีสันติภาพ ดังนั้นเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาคนให้มีความสุขเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและมีความสุข

2.5 หลักการพัฒนาชุมชน

จิตจำนงค์ กิติกริตติ (2536: 55) ได้สรุปหลักของการพัฒนาชุมชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการที่ได้กล่าวแล้ว ดังนี้

1. ต้องรู้จักท้องถิ่นเป็นอย่างดีที่สุดในทุก ๆ ด้าน
2. ต้องกระตุ้นเตือนให้ประชาชนเกิดความปรารถนาและมีความคิดริเริ่มที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวมตามวิถีทางประชาธิปไตย
3. ให้ความช่วยเหลือทางความรู้ เพื่อให้ประชาชนที่มีความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการพัฒนาท้องถิ่น
4. ต้องให้บุคคลและชุมชนเล็งเห็นและรับรองว่า คนแต่ละคนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และแก้ปัญหาของตนเองได้
5. อย่าให้ประชาชนกระทำ สิ่งใดที่เขากลัวว่าการกระทำ ของเขาจะถูกคุกคาม
6. จะต้องมุ่งให้มีโครงการที่มีลักษณะสร้างและประสานงานกันได้
7. เน้นในเรื่องความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นทุกๆ ฝ่าย เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งหมด
8. การพัฒนาต้องเริ่มจากจุดที่ประชาชนเห็นว่าเป็นความต้องการของการของสังคมและชุมชนนั้นด้วย
9. จัดให้มีอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ในการส่งเสริมการดำเนินงาน
10. ต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ผู้รับต้องยอมรับบทบาทของผู้ให้ในเจตนาที่ดี
11. ควรใช้สถาบันที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แทนที่จะสร้างหรือคิดตั้งใหม่เสมอไป
12. การพัฒนาชุมชน จะขยายตัวอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับ การเข้ามามีส่วนร่วมและความคิดริเริ่มของประชาชนที่เข้ามาร่วมดำเนินงาน
13. การที่จะดูว่าการพัฒนาชุมชนได้ผลหรือไม่เพียงใดนั้น ให้ดูจากท่าทีของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป ในวิถีดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่

จินรัตน์ สมสืบ (2538: 139) กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนการดำเนินงานและขั้นตอนเหล่านี้ จะต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในการดำเนินงานจะต้องทำให้ครบขั้นตอน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนี้จึงมีขั้นตอนคล้ายกับการวางแผน มีการวิเคราะห์หาข้อมูลปัญหาของชุมชน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา หาทางเลือก กำหนดวิธีการแก้ปัญหา และกำหนดวิธีการประเมินผลการลงมือดำเนินการตามแผน และสุดท้ายก็คือการติดตามประเมินผล การดำเนินงานทุกขั้นตอนนั้นควรเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไว้ด้วย

2. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) แนวคิดนี้ถือว่าการพัฒนาชุมชนเป็นวิถีทาง หรือเครื่องมือ (Means) ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง (ends) ที่กำหนดไว้ในดำเนินการ จึงมุ่งที่จะใช้วิธีการพัฒนาชุมชน ขจัดปัญหาของชุมชนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้

3. การพัฒนาเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลง (Movement) ตามแนวคิดนี้ การพัฒนาชุมชนต้องมีอุดมการณ์ที่ชัดเจน แน่วแน่ แล้วมีการรวมพลังความคิดและการกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ชุมชนมีเจตคติในทางที่ไม่ดีอย่างรุนแรง เปลี่ยนแปลงให้เป็นระบบเพื่อไม่ให้พลังชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างไม่ถูกทาง อันจะทำให้การพัฒนาไม่ประสบผลสำเร็จ

4. การพัฒนาชุมชนเป็นแผนงานหรือโครงการ (Program) ผู้ยึดแนวคิดนี้ จะเน้นการกำหนดโครงการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือไปสู่จุดหมายที่ต้องการ เช่น ในแผนพัฒนาจะกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการพัฒนาไว้ และจะต้องมีโครงการซึ่งกำหนดกิจกรรมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของแผนแนวคิดนี้จึงเน้นความสำเร็จของโครงการมากกว่ากระบวนการ หรือการเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลง

หลักการพัฒนาชุมชนที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปเป็นหลักการพัฒนาชุมชน องค์การสหประชาชาติกำหนดขึ้นมี 10 ประการ คือ (สนธยา พลศรี 2545 : 78)

1. การพัฒนาชุมชนต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชน ด้วยการริเริ่มจากประชาชนและเริ่มต้นจากโครงการง่ายไปสู่โครงการที่ยากขึ้น
2. การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นโครงการเอกประสงค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขาวิชาและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย
3. การพัฒนาชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนพร้อม ๆ กับกิจกรรมด้านอื่น ๆ
4. การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและองค์กรของประชาชนขึ้น
5. การพัฒนาชุมชนต้องค้นหาและพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน

6. การพัฒนาชุมชนต้องยอมรับในสถานภาพ บทบาทของสตรี และเยาวชน เปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีและเยาวชนมีผลต่อการขยายตัวของงาน และการรับช่วงของงานพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

7. การพัฒนาชุมชนของประชาชนจะประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ถ้าหากรัฐบาลมีความพร้อมและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

8. การพัฒนาชุมชนต้องมีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น โดยการบริหารงานทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

9. การพัฒนาชุมชนต้องสนับสนุนให้องค์กรของภาคเอกชน องค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

10. การพัฒนาชุมชนต้องมีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาพร้อมกัน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติหรือระดับประเทศ

สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จนั้นอีกหลักการที่สำคัญ ได้แก่ การให้ประชาชนมีส่วนร่วม กิจกรรมใดๆ ที่จะดำเนินงานในชุมชนนั้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่มาจาก การริเริ่มของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของบทบาทของผู้ปฏิบัติงานพัฒนานั้นเป็นผู้กระตุ้น ชี้นำ ให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาหรือหาทางสนองความต้องการของตนแล้ว ร่วมกันทำงานตามที่คิดขึ้นมาแล้วนั้น การเข้าไปทำงานกับประชาชนในลักษณะนี้ ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาจะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ กระทำตนให้เป็นที่เชื่อถือของประชาชนในชุมชนและต้องทำงานอย่างมีหลักงานจึงจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน

ในงานพัฒนาชุมชนควรมีปรัชญาเป็นความคิดอย่างหนึ่ง ที่ตั้งอย่างกว้างๆเพื่อเป็นสิ่ง คอยเตือนใจให้เป็นแนวทางเพื่อการบรรลุไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ

ทงตักคี่ กุ่ม ไข่น้ำ และคณะ (2534 : 6) ได้กล่าวถึงปรัชญาการพัฒนาชุมชน ไว้ว่า การพัฒนาชุมชนมีหลักปรัชญาอันเป็นมูลฐานสำคัญ ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม และความเป็นผู้นำซ่อนเร้นอยู่ในตัวพลั้งเหล่านี้ สามารถเจริญเติบโต และนำออกมาใช้ได้ ถ้าได้รับการพัฒนา

2. บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ประพฤติปฏิบัติ และพัฒนาจิตความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้

3. บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกันจึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมอย่างบุคคลมีเกียรติในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชนผู้หนึ่ง

4. บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิ และสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ

5. การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของคนในชุมชนทุกด้าน เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนทุกคนและชุมชนโดยรวม

จิตจำนงค์ กิตติกรติ (2536: 53) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนอันเป็นมูลฐานของการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความแตกต่างกัน ต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม

2. บุคคลแต่ละคน ย่อมมีสิทธิและความสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ต้องการ

3. บุคคลแต่ละคนถ้ามีโอกาสย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม และพัฒนาขีดความสามารถให้สูงขึ้นได้

4. มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และความคิดใหม่ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่และพลังเหล่านี้เติบโตได้และจะถูกนำมาใช้เมื่อได้รับการพัฒนา

5. การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้าน เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชนและรัฐ

จะเห็นได้ว่าในการพัฒนาชุมชนนั้นต้องยึดปรัชญาเบื้องต้นว่า คนเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด คนทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาจะปราศจากผลสำเร็จ ถ้ามองข้ามเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีทักษะที่ถูกต้องและมีขีดความสามารถสูงขึ้น

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคม และตัวมนุษย์ แต่จะเน้นที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง เป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากคามมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนา ทำให้เจริญ ทำให้เป็นให้ดีขึ้น

หลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาทางสังคม คือ อปรีหานิยธรรม หรือวัชช้อปรีหานิยธรรม ได้แก่ ธรรมไม่ทำให้เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 ประการ (พระไตรปิฎก. 2539 : 22 : 86) คือ

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชธรรมตามที่วางไว้เดิม
4. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง
5. บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงหรือฉุคร่าอาชังใจ
6. เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป
7. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยหาสุก

อปรีหานิยธรรม 7 ประการนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือทำให้เกิดความแตกสามัคคีกันภายในกลุ่มของวัชชีจึงจะมีสิทธิชนะ จะเห็นได้ว่า อปรีหานิยธรรม 7 ประการนี้ มีสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง ฉะนั้น หลักสามัคคีธรรม ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชนหรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ ได้แก่ ความมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ป๊วย อึ้งภากรณ์ (2530 : 61 - 65) ได้เสนอแนวคิดบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่า ถ้าปราศจากศีลธรรมเสียแล้ว การพัฒนาประเทศไม่ว่าจะพัฒนาไปทำนองใด ย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาไปในด้านเป้าหมายซึ่งจะผิด ผลสุดท้ายอาจจะพัฒนาไปทำนองที่จะเห็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าเรื่องที่สำคัญแท้ๆ คือ ความเจริญในทางปัญญาและในทางศีลธรรม การขาดจากศีลธรรมนั้น จะทำให้โลกเสื่อมโทรมพระพุทธศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้คืบคั้น ย่อมอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนาและการที่พุทธศาสนาจะช่วยให้มีการพัฒนาชาติได้คืบคั้นจริงๆ ก็คือ อาศัยหลักเกณฑ์บางประการ ดังนี้

1. ความเชื่อในพุทธศาสนา ต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ไม่เจือปนความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนโง่นั้นมัวแต่พิเคราะห์ดวงดาว” ฉะนั้น ในการที่จะทำให้อาชีพ

มนุษย์โลกมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านวัตถุและสติปัญญา ก็ควรจะพัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์

2. ความเชื่อในพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีมูลฐาน ตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชา ไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยงมงายอย่างเดียว หรือวิชา พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ท่านทั้งหลาย อย่าพึงเชื่อสิ่งใด เพียงเพราะที่ได้ฟังตามๆ กันมา หรือ เพราะเคยเห็นเช่นนั้นๆ ต่อมา ฯลฯ ท่านจงเอาข้อที่ได้เห็น ได้ฟัง ได้ไตร่ตรองดูด้วยเหตุผลจนเกิดความชัดเจนแล้วจึงค่อยเชื่อ

3. การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบันซึ่งลักษณะของสังคม ได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประยุกต์พระธรรม ซึ่งเป็นอมตะอยู่แล้ว มาใช้กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างต่อเนื่อง

4. การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม เพราะฉะนั้น ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็จะต้องร่วมมือกันอย่างมาก มีหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญ ของวัดในชนบทและในเมืองและเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน ถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี ก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายบ้านเมืองก็ได้ฟังพุทธศาสนา ฝ่ายพุทธศาสนา ก็จะได้ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองด้วย

ฝึกอบรม คือ ภาวนา มี 4 ประการ (พระธรรมปิฎก 2543 : 81-82) คือ

1. กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักคิดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. สีสภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

3. จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อคทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

4. ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาการพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ควรที่จะ

ได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ทั้ง 4 ด้าน คือ ทางด้านกาย ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ และทางด้านปัญญา เมื่อบุคคลมีการพัฒนาแล้วจึงจะส่งผลต่อไปยังการพัฒนาสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การพัฒนาตามแนวคิดของพระพุทธศาสนานั้นมีความสำคัญ เพราะเมื่อคนพัฒนาตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนา

2.8 ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ดังนี้

2.8.1 ทฤษฎีสถิตภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (development potential diffusion theory) ตามทฤษฎีนี้สังคมจะพัฒนาได้โดยมี เหตุปัจจัย 6 ประการ คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ (natural resource) ทำให้เกิดการพัฒนาคือ สิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตัวอย่างเช่น ดิน น้ำ แร่ธาตุ ปัจจัยเหตุ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัจจัยผลคือการพัฒนาเหตุผลก็คือเมื่อมีทรัพยากรก็จะทำให้เกิดทรัพย์สินเงินทอง สามารถนำไปใช้จ่ายยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น ยังมีทรัพยากรธรรมชาติมีค่าจำนวนมาก ก็ยังทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นไปอีก

2. ทรัพยากรมนุษย์ (human resource) ปัจจัยเหตุ โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงานก่อให้เกิดปัจจัยผล คือการพัฒนา ยังมีคนในวัยแรงงานมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นเพียงนั้น เหตุผลก็คือคนในวัยแรงงานก็มีกำลังแรงที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตได้เช่น เพิ่มการศึกษา ทำให้สุขภาพอนามัยแข็งแรง จิตใจมั่นคงเข้มแข็ง ซึ่งปัจจัยนี้เป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้

3. องค์การสังคม (social organization) ทำให้เกิดการพัฒนาคือ โครงสร้างทางสังคมเหล่านี้ช่วยให้เกิดพลังในการทำงานใหญ่ขึ้นและมากขึ้นเพราะเป็นการรวมกำลังแรงงานกับงานใหญ่ๆ ที่ทำคนเดียวไม่ได้องค์กรก็สามารถทำได้ ทำได้มาก และทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้รวมช่วยกันคิด ช่วยกันพิจารณา จึงมีความรอบคอบ ไม่บกพร่องหรือบกพร่องน้อย จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้อีกทางหนึ่ง

4. ภาวะผู้นำ (leadership) ทำให้เกิดการพัฒนาคือ ภาวะผู้นำหรือจำนวนผู้นำประเภทต่างๆ ยิ่งมีมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้การพัฒนามีระดับสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำมักเป็นคนที่มีความสามารถของผู้นำจึงพลอยมีคุณภาพหรือประสิทธิภาพไปด้วย หรือไม่เช่นนั้น ผู้นำจะสามารถรวบรวมคนได้เป็นจำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้

นอกจากนั้น ด้วยบารมีของผู้นำ ทำให้คนที่รวมตัวกันทำงาน ทำงานอย่างทุ่มเทจึงเกิดผลดีแก่การพัฒนา

5. การติดต่อ (contract) ทำให้เกิดการพัฒนามาถึงการติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง หรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมืองประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จากชุมชนเมือง ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อเช่นนั้นทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยีจากสังคมเจริญมาใช้หรือมาผลิต เครื่องมือสินค้าขึ้นมา ในสังคมด้อยพัฒนาทำให้สังคมด้อยพัฒนามีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

6 การฝึกอบรม (training) ทำให้เกิดการพัฒนา เพราะการฝึกอบรมก็เหมือนกับการศึกษา เพราะทำให้ความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ ของคนสูงขึ้นการพัฒนาที่ย่อมจะสูงขึ้นตามไปด้วย

สรุปได้ว่า ทฤษฎีสถิติภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาซึ่งรวมถึง การพัฒนาสังคมด้วยจะเกิดขึ้นได้โดยมีปัจจัย 6 เหตุ นั้นคือ ทรัพยากร ธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อและการฝึกอบรม ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีมากเพียงใด การพัฒนา สังคมก็จะมีระดับสูงมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2547 : 14-19)

2.8.2 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action)

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber 1964 : 222 อ้างถึงใน จานงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ 2522 :60-63) ได้ ทำการศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) ได้ให้คำจำกัดความการกระทำทางสังคม ว่า เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลับ ซึ่งบุคคลผู้กระทำกำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัวตามความคิดของแมกซ์ เวเบอร์ ความเข้าใจในระบบความหมายเกิดขึ้นได้ 2 ประการ คือ

1. ความหมายส่วนตัว จากการกระทำของบุคคลหนึ่ง ซึ่งสามารถเข้าใจได้จากการสังเกตโดยตรง
2. มีการเข้าใจในสิ่งเร้า เราสามารถแสดงความรู้สึกรออกมาด้วยตัวเราเองในการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของผู้นำ หรือถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผลแล้วอาจจะเข้าใจ ส่วนประกอบของอารมณ์ที่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมที่มีความ เห็นอกเห็นใจต่อมนุษย์ผู้สังเกตไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมด้วยกับแนวคิดทฤษฎีหรืออุดมการณ์สูงสุดหรือ ค่านิยมของผู้นำแต่โดยสติปัญญาแล้วเราอาจเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องได้และ กล่าวถึงการกระทำทางสังคมว่ามี 4 ขั้นตอน คือ

1. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมในอันที่จะบรรลุ วัตถุประสงค์ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผลการกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2. การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม (Value) เป็นการกระทำที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อมการกระทำเช่นนี้มุ่งไปในทางด้านจริยธรรมศาสนาและศีลธรรมอื่น เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

3. การกระทำทางประเพณี (Traditional) เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักในพฤติกรรมการกระทำตามประเพณีไม่คำนึงถึงเหตุผล

4. การกระทำที่แฝงด้วยความเสน่ห์ (Attractive) เป็นการกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์และผูกพันทางจิตระหว่างผู้กระทำกับวัตถุประสงคที่มุ่งหมายของการกระทำการกระทำเช่นนี้ก็ไม่คำนึงถึงเหตุผลอื่นใดทั้งสิ้นนอกจากเรื่องส่วนตัว

ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำทางสังคมเป็นเรื่องของการเกิดจากจิตใจที่ต้องเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่ม หรือความต้องการเป็นระบบระเบียบในชีวิตทางสังคม

พาร์สัน (Parson 1974 : 504, อ้างถึงใน นพพร สุนทรโรทก 2547 : 26) ได้สร้างทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Theory of Social Action) ได้อธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใดๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความสนใจระบบค่านิยมของบุคคล

1. บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality)
2. ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System)
3. วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมนี้จะ

ตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ความสนใจ และระบบค่านิยมของคน

จากทฤษฎีสรุปได้ว่า การกระทำของคนในสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและค่านิยมของบุคคลในสังคมนั้น การกระทำของคนในสังคมเกิดจากความเข้าใจด้วยเหตุผล ค่านิยม ประเพณี และทัศนคติของบุคคลนั้น การใช้สิ่งเร้าที่เหมาะสมจะนำไปสู่การร่วมกิจกรรมภายในสังคมอันส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้วยความร่วมมือร่วมใจ

3. แนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วม

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

คำว่า“การมีส่วนร่วม” หรือภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Participation” จากการศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักการศึกษาหลาย ๆ คนได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

องค์การสหประชาชาติ (United Nations 1975 : 4, อ้างถึงใน อินทิรา มณีคุณ 2540 : 13) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำและ

เกี่ยวกับมวลชนในระดับต่าง ๆ ซึ่งเป็นการกระทำโดยสมัครใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 3) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจ ที่จะคิดจะทำมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง หรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใด ๆ
2. การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกันและ การมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง/เข้มแข็ง (active) มิใช่ร่วมอย่างผิวเผินเฉื่อยชา (passive)
3. การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจจากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตตนให้ดีขึ้น

ทองศักดิ์ คุ่มไชนะ (2540 : 93) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกแสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามีแสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงออกซึ่งวิธีแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541 : 10) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการของการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวิจัย (ศึกษาชุมชน) การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรประโยชน์ที่เกิดขึ้น

วิช วิรัชนิภาวรรณ (2530 : 61) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า คือ “กระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มคนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมโดยจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจมิใช่เข้ามาร่วมเพราะการหวังรางวัลตอบแทนและที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องสอดคล้องกับชีวิตความจำเป็นความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย ”

สาคร คุณชื่น (2543 : 22) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือการร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นประกอบด้วย

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

วันพร จันทรเวโรจน์ (2543 : 19) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) การเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นและทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวซึ่งอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

ชำนาญ ปาณาวงษ์ (2543 : 7) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยความสมัครใจซึ่งอาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร และการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้แล้วนำผลที่ได้มาประเมินร่วมกัน ซึ่งความพยายามนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมและกฎเกณฑ์ทางสังคมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นหลักโดยประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้นในการปฏิบัติการกิจให้บรรลุเป้าหมายวิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิดสติปัญญา ก็คือ การให้มีส่วนร่วมการให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีความเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติการกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด

จุฬารณย์ โสตะ และคณะ (2543 : 36 - 37) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหารและประสิทธิภาพของ

องค์กรขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นในการปฏิบัติการกิจให้บรรลุเป้าหมายวิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิดสติปัญญา ก็คือการให้มีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้นบุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติการกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อภารกิจและองค์กรในที่สุด

สิรินทรทิพย์ เกสร (2545 : 14) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า คือ การที่บุคคลได้เข้ามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ดังนั้น การมีส่วนร่วมควรทำด้วยความสมัครใจและตั้งอยู่บนพื้นฐานความเสมอภาค ซึ่งการให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างแท้จริงจะทำให้บุคคล ชุมชน เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุนมีความผูกพันและอุทิศพลังทุกอย่างเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

วิลเลียม เออร์วิน (William Erwin 1976 : 117, อ้างถึงใน ทิพย์วิพา เทศวิศาล 2543 : 21) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าเป็นกระบวนการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของชุมชนร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา

สำนักแรงงานระหว่างชาติ (1971, อ้างถึงใน ชรินทร์ ศึกษากิจ 2544 : 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้คือ ความร่วมมือ (Cooperating) ร่วมดำเนินการในบางสิ่งบางอย่างและรวมถึงความรับผิดชอบด้วย

เบรย์แมน (Bryman 1986 : 139) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมนั้น หมายถึงการมีส่วนร่วมในการที่จะร่วมมือร่วมใจของบุคคลที่มากกว่า 1 คนขึ้นไปและมีเป้าหมายเดียวกันในการปฏิบัติงาน และมีกระบวนการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วม

แชมเบอร์ แพตชี และทรัมป์ (Chambers Pacay and Thrupp 1989 : 5 - 8) ได้กล่าวไว้ว่า ความจำเป็นในการมีส่วนร่วมการที่ทุกคนมีส่วนร่วมใช้ประสบการณ์ ความรู้ คิดค้นปัญหา แล้วนำไปทดลองในส่วนงานของตนเองก่อนและนำมาแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมเพื่อการวิจัย ดังนี้ คือ การที่บุคคลในชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วม คือ มีส่วนร่วมในการค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน กิจกรรม มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

3.2 แนวคิด/ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วม (participatory theory) เป็นการกระทำทางสังคมที่อธิบายถึง การกระทำพฤติกรรมของมนุษย์ว่าทำไมถึงทำเช่นนั้น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

โอ๊คเลย์ (Oakley 1984 , อ้างถึงในนาค คำรหัสเลศ 2542 : 21) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องกัน 3 ลักษณะ คือ เป็นการให้การช่วยเหลือ เป็นการให้อำนาจ และเป็นงานของ องค์การ โดยอ้างถึงความสำคัญของการให้อำนาจว่า เป็นความหมายของการมีส่วนร่วมการให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือพัฒนาทักษะหรือลดความสามารถในการบริหาร การมีส่วนร่วมจึงมีความสัมพันธ์กับการให้อำนาจองค์การเป็นปัจจัยพื้นฐาน การให้อำนาจมักจะเป็นมาตรฐานสำคัญของการให้ความช่วยเหลือด้วย ดังนั้นการช่วยเหลือ การให้อำนาจ และงานขององค์การจึงมีความ เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

โคเฮน และ อฟฮอฟฟ์ (ปาริชาติ วลัยเสถียร 2543 : 139 - 140, อ้างถึงใน Cohen and Uphoff.1980 . P. 213 - 218) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ การตัดสินใจ และปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุน ด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

อภิศักดิ์ ไพฑา คำ (2539 : 79 - 80) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีเงื่อนไขอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพมีส่วนร่วม (freedom to participate)
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (ability to participate)
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (willingness to participate)

นอกจากเงื่อนไขดังกล่าว 3 ประการแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่น ๆ ดังนี้

1. ประชาชนต้องไม่เสียเงินค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินค่าผลตอบแทนที่จะได้รับ
2. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารการเรียนรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่าย
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม

4. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากจะมีส่วนร่วม

จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือ การให้อำนาจในการตัดสินใจ และจะเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน ซึ่งจะกระทำร่วมกันที่จะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

3.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมใช้เป็นหลักในการวิจัย มีผู้ให้ลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้มากมายหลายท่าน ดังนี้

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543 : 138 - 139) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือ กระบวนการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล และรวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

แอนโทนี (Anthony H. Birch 2001 : 105-106) ได้อธิบายถึงขั้นตอนในการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาไว้ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเลือกปัญหาและแก้ไขปัญหานั้นเฉพาะเรื่องหรือบางแห่งของปัญหา
2. การร่วมกันในการสืบค้นหาข้อมูลที่ใช้ในการอ้างอิง
3. การเจาะลึกข้อมูลในการที่จะปฏิบัติการหรือเข้าไปดำเนินการ
4. ความคล่องแคล่วในตัวของสมาชิกในการปฏิบัติตัวตามกฎหมายของรัฐ
5. ความคล่องตัวในความกดดันในกลุ่มต่อการร่วมดำเนินงาน
6. การเรียกร้องและต่อรองการมีส่วนร่วมกับกลุ่มคนหรือรัฐบาล
7. อุปสรรคการขาดความสนใจในความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วม
8. การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่อเนื่องจนถึงจุดมุ่งหมายจนทำให้เกิดผลสำเร็จ
9. การรวมกลุ่มกันและดำเนินการตามแผนงาน
10. ปฏิบัติตามกาลเทศะของแต่ละสถานที่และเวลา

องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร 2543 : 141) เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและการประเมินผลและประการสำคัญ คือ การตัดสินใจ

2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริการ

3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

4. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

ไวท์ (White 1982 : 18) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ

มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำอย่างไร

มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ

มิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

ยาดาฟ (Yadav 1979 : P.3, อ้างถึงใน เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล 2547 : 13) ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวแทนของชุมชนในกระบวนการพัฒนา มีขั้นตอนต่าง ๆ ประกอบด้วย การเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและแผนการ (Implementation) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมและประเมินโครงการพัฒนา (Evolution) และ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา (Benefit)

สภาพพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งสหประชาชาติ (1981 : 41 – 49, อ้างถึงใน แวน วิรุฬห์เลิศ 2546 : 41) ได้รวบรวมลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ แบ่งได้ 3 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ เป็นการอาสาสมัครหรือรวมกลุ่มกันโดยอัตโนมัติเพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มหรือตนเอง ซึ่งไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกกลุ่ม

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำเป็นการเข้าร่วมด้วยความเห็นชอบหรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐจะพบในประเทศที่กำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับซึ่งถูกบังคับให้เข้าร่วมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ภายใต้การดำเนินงานตามนโยบายโดยตรงจะเกิดผลเสียจนในที่สุดไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

แมคคา (Macda 1982 : 8, อ้างถึงใน แวน วิรุฬห์เลิศ 2546 : 41) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเชิงแข่งขัน ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วยการริเริ่ม และติดตามในกระบวนการ กำหนดความต้องการ ร่วมกิจกรรมสนใจในผลการพัฒนา

2. การมีส่วนร่วมเชิงไม่แข่งขัน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจะไม่คำนึงถึงความสำคัญ นโยบาย ไม่มีความสนใจจากผลการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. การมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชา ประชาชนมีส่วนร่วมเนื่องจากถูกบังคับ ภาวะจำยอมจากสภาพแวดล้อม บุคคล หรือธรรมชาติ การปฏิบัติงานของประชาชนจะเฉื่อยชา

จากที่กล่าวมาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีขั้นตอนที่ไม่แตกต่างกันโดยภาพรวม แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดส่วนย่อยและเป้าหมายของงานที่ปฏิบัติเป็นหลัก โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวซึ่งสามารถสรุปประเด็นการมีส่วนร่วมเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ให้สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในติดตามและการประเมินผล

3.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม

สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การริเริ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนการร่วมประเมินผลมากน้อยเพียงไร และจะต้องมีองค์ประกอบหรือปัจจัยที่เป็นสิ่งจูงใจให้มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้หลายท่าน ดังนี้

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 130 - 132) ได้กล่าวไว้สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการจัดการ ปัจจัยต่อไปนี้เป็นภาระกระตุ้นการมีส่วนร่วมของฝ่ายการดำเนินการและการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจำแนกได้ 6 ประการ คือ

1.1 พัฒนาการให้เกิดการมีส่วนร่วมในพันธกิจและเป้าหมายเป็นงานสำคัญที่ทางฝ่ายจัดการต้องให้ผู้มีส่วนร่วมนั้นต้องร่วมในเป้าหมายและเป็นพันธกิจร่วมกันที่แต่ละฝ่ายต้องร่วมมือกันในการพัฒนา

1.2 ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจของการที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันหรือหารือร่วมกัน การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมนั้นคงไม่ใช่ผู้จัดการเท่านั้น แต่จะต้องกระจายข้อมูลให้ทุกคนได้ทราบกันว่าต่างคนต่างทำงานโดยไม่ต้องมามีส่วนร่วมกันงานก็จะออกมาอย่างไม่ดีคุณค่า

1.3 หากความเห็นชอบร่วมกันในงานของแต่ละส่วนรับผิดชอบ ความไม่ชัดเจนในบทบาทที่แต่ละฝ่ายรับผิดชอบ มักนำความเสียหายแก่กันได้ โดยเฉพาะบางฝ่ายที่เคยได้อำนาจและต้องสูญเสียอำนาจไป

1.4 การสร้างความไว้วางใจต่อกัน การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อแต่ละฝ่ายที่ร่วมทำงานนั้นมีความไว้วางใจกัน แต่ถ้าไม่ไว้วางใจกันหรือไม่เต็มใจจะร่วมงานกันหรือไม่เห็นด้วยการทำงานก็จะเกิดปัญหาขึ้น

1.5 ลดการแข่งขันแต่ละฝ่าย จะต้องบริหารจัดการให้แต่ละฝ่ายทำงานร่วมกันไม่ให้เกิดการแข่งขันกันแย่งชิงอำนาจกันซึ่งกันและกันให้เกิดความเสมอภาคกัน

1.6 สร้างความมั่นใจว่าแต่ละฝ่ายจะได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมกันแล้วเกิดผลดีมากกว่าค่าใช้จ่ายที่เสียไปเป็นการกระตุ้นให้ทุกฝ่ายเห็นคุณค่าของงาน

2. ปัจจัยด้านผู้นำ

2.1 ผู้นำมีความจริงใจที่จะช่วยเหลือบุคคล

2.2 ต้องได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน

2.3 มีความสามารถกระตุ้นชาวบ้านให้ค้นปัญหาและเห็นความจำเป็นของการแก้ปัญหานั้น ๆ

3. ปัจจัยทางด้านสังคม – จิตวิทยา

3.1 กระตุ้นให้ชาวชุมชนมีความสนใจและห่วงกังวลในปัญหานั้น ๆ ร่วมกันจนเป็นเจ้าของปัญหานั้นๆ ก็จะเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

3.2 ต่างตกลงใจร่วมกันที่จะแก้ปัญหานั้น

เสาวภา สุขาพิพย์ (2545 : 23 - 24) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนา ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านบุคคล บุคคลที่จะทำงานพัฒนาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนต้องสร้างเงื่อนไขของบทบาทของตนให้พร้อมที่จะเข้าไปทำงาน และให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยต้องมีทัศนคติและจิตใจสำนึกต่อประชาชนอย่างเหมาะสม เช่นการยอมรับศักดิ์ศรีของประชาชนเท่าเทียมกับตน การมีความเชื่อและเคารพในตัวประชาชน การพร้อมที่จะเรียนรู้จากประชาชน และให้โอกาสแก่ประชาชนในการแสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมการพัฒนาและการส่งเสริมให้เหมาะสมในขณะเดียวกันควรให้โอกาสผู้นำชุมชนรวมไปถึงบุคคลที่มีความคิดริเริ่มในการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ให้มีบทบาทในการพัฒนาอย่างเต็มตามความสามารถ

2. ปัจจัยด้านการบริหารเป็นผลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามระเบียบราชการหรือองค์การพัฒนาเอกชนควรนำมาใช้ให้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติพอสมควร เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ค่อนข้างเป็นอิสระและไม่ผูกพันกับระเบียบราชการมากเกินไป

3. ปัจจัยด้านโครงสร้างชุมชน แบ่งออกเป็นหลายองค์ประกอบ ดังนี้

3.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชน ชุมชนใดที่มีความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นลักษณะปฐมนิรฐ์รู้จักกันเป็นญาติพี่น้องการมีส่วนร่วมจะดีกว่าชุมชนที่มีประชาชนมาจากต่างถิ่น

และต่างวัฒนธรรมมาอยู่ด้วยกัน โดยมีฐานะความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแบบพหุதியุมิ

3.2 โครงสร้างของประชาชน ชุมชนที่มีโครงสร้างวัยประชากรวัยแรงงานมาก การมีส่วนร่วมจะมีมากกว่าโครงสร้างชุมชนที่มีวัยแรงงานย้ายออกไปทำงานที่อื่น

3.3 วัฒนธรรมชุมชนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เช่น การมีคนในชุมชนที่มีความเห็นอกเห็นใจและการเห็นความสำคัญต่อการช่วยเหลือผู้อื่น จะทำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมกันภายในชุมชนมากกว่าชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่

3.4 ค่านิยมของชุมชน เช่น ค่านิยมการนับถือผู้อาวุโสหรือผู้นำชุมชน ทำให้ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้

3.5 คุณภาพของประชาชนในชุมชนที่มีประชากรที่มีคุณภาพดี เช่น ฐานรายได้ดี การศึกษาดีมีทัศนคติที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความตื่นตัวในการพึ่งตนเอง จะเอื้ออำนวยให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่า

3.6 โครงสร้างของอำนาจ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มผู้มีอิทธิพลในการตัดสินใจของกลุ่มในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ซึ่งโดยมากมักมีฐานะดี มีความรู้และประสบการณ์มากกว่าคนอื่น ถ้าผู้นำเห็นประโยชน์ในการมีส่วนร่วมก็จะเป็นแกนนำในการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.7 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนถ้าชุมชนตั้งถิ่นฐานมีลักษณะเป็นกลุ่มจะให้ประชาชนรู้จักกันและทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่าชุมชนที่ตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจายยากต่อการรวมกลุ่ม

3.8 ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชน ชุมชนใดมีทรัพยากรสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี เช่น เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตชลประทานหรือประชาชนมีการศึกษาดี มีรายได้จากการเกษตรสม่ำเสมอทุกปี จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและความต้องการชุมชนที่ขาดทรัพยากรและมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี

นิตยา กอบนิลพรรณ (2548 : 40 - 41) เสนอว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย ปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การปฏิบัติได้สอดคล้องตามความเชื่อพื้นฐานโดยเลือกวิธีการปฏิบัติให้สอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง
2. มาตรฐานคุณค่าการปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตน
3. เป้าหมายที่ต้องการส่งเสริม ปกป้องและรักษา
4. ประสบการณ์ของตนหรือของกลุ่ม
5. ความคาดหวังโดยจะประพฤติดังแบบที่ตนคาดหวังหรือตามที่คาดหวังจากผู้อื่น

6. การบีบบังคับ โดยจะกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ถูกบังคับให้กระทำเช่นนั้น
7. นิสัยและประเพณี จะกระทำตามอุปนิสัยที่ชอบกระทำ เมื่ออยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น
8. โอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติตามโครงสร้างของสังคมที่เอื้ออำนวยให้ปฏิบัติได้

9. ความสามารถโดยกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่คิดว่าตนเองสามารถกระทำเช่นนั้น
10. การสนับสนุนการเริ่มปฏิบัติโดยจะกระทำเมื่อคาดว่าจะได้รับการสนับสนุน

จากปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นจะประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆด้านที่เป็นตัวกระตุ้น เช่น ปัจจัยด้านบุคคล การสนับสนุนทางสังคม ความเชื่อมั่น และการมีส่วนร่วม

3.6 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ทงศักดิ์ กุ่มไชนะ (2540 : 94) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนที่เราเคารพให้การยอมรับและยกย่องโดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงชีวิตของเขา
2. การพัฒนาเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมากเราจำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้ได้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก
3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจนและในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนที่ได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น
4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยการมีส่วนร่วมในรูปแบบการรวมกลุ่มและการจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะที่เดียวกันมีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่มหรือของกลุ่มอันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วมเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขาและในขณะเดียวกันก็ใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น
6. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชนยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใดยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น ประชาชน

ย่อมรู้ว่าตนเองกำลังต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากแก้ไขปัญหายังไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาช่วยให้องค์กรต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

ราโมส และเฟลทเชอร์ (Ramos and Fletcher 1982 , อ้างถึงใน สาคร คุณชน 2543 : 25) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. เป็นเครื่องชี้ว่าการตัดสินใจของรัฐบาลมาจากความต้องการของประชาชน
2. เพิ่มความรับผิดชอบและเพิ่มความสามารถในการตรวจสอบได้ของรัฐที่มีต่อประชาชน
3. ช่วยในการสร้างแผนต่าง ๆ ที่ดีกว่าเดิม
4. เพิ่มความสำเร็จในการปฏิบัติงาน
5. สร้างการสนับสนุนให้แก่หน่วยวางแผน

ทรงสิทธิ์ ยืนชีวิต (2544 : 9) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม โดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือ Participative Management (PM) ว่ามีประโยชน์ดังนี้

1. การตัดสินใจที่ดีกว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วม ช่วยปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจในองค์กรให้ดีขึ้น การแก้ปัญหาด้วยกลุ่มทำให้วิเคราะห์ปัญหาและการสร้างทางเลือก การแก้ปัญหาได้ดีกว่าความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการตัดสินใจมีมากขึ้น ความผูกพันของพนักงานต่อการปฏิบัติตามการตัดสินใจมีมากกว่า เพราะว่าเขามีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจ ถ้าหากว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมไม่ทำให้การตัดสินใจดีขึ้นแล้วการบริหารแบบมีส่วนร่วมคงจะไม่ถูกใช้อย่างแพร่หลายในองค์กรต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้

2. ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้นนี้คือผลคิดตามมาจากการปรับปรุงการตัดสินใจให้ดีขึ้น การตัดสินใจที่ดีทำให้ประสิทธิภาพการทำงานสูงขึ้นพวกเขาย่อมมีความผูกพันต่อผลการตัดสินใจที่ต้องการบรรลุถึงความสำเร็จมากขึ้นความผูกพันนำไปสู่ประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้น

3. กำลังใจและความพอใจงานที่ทำมีมากขึ้น การตัดสินใจที่ดีและประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมทำให้กำลังใจและความพอใจงานที่ทำของพนักงานสูงขึ้นพนักงานส่วนใหญ่พบว่ากระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมสร้างความพอใจกับพวกเขามาก สิ่งเหล่านี้ทำให้พวกเขาพอใจงานที่ทำมากขึ้นเนื่องจากพวกเขารู้สึกว่าพวกเขามีส่วนสำคัญขององค์กร

4. การออกจากงาน การขาดงานและความเฉื่อยชาน้อยลง การบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยลดความเฉื่อยชา การขาดงาน และการออกจากงานให้น้อยลง เนื่องจากพนักงานมีความรู้สึก

ว่าได้รับการยอมรับความผูกพันต่องานและความพอใจในงานที่ทำมีมากขึ้น พวกเขาจะรู้สึกห่างเหินกับองค์กรและความไม่พอใจที่นำไปสู่ความเฉื่อยชา การออกจากงานและการขาดงานน้อยมาก ความเฉื่อยชา การออกจากงานและการขาดงานค่อนข้างมากเป็นอาการโดยทั่วไปของความไม่พอใจของพนักงานอย่างหนึ่ง การลดความไม่พอใจด้วยการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

5. การติดต่อสื่อสารและการยุติความขัดแย้งดีกว่าองค์กรทุกแห่งต้องมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ติดต่อองค์กรถ้าหากความขัดแย้งถูกจัดการอย่างถูกต้องการบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยให้การติดต่อสื่อสารในการยุติความขัดแย้งอย่างเปิดเผยได้ความขัดแย้งถูกยุติภายในกรอบของการมีส่วนร่วม

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544 : 10) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำงานจะทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันผูกพันกับงานหรือองค์กรความรู้สึกร่วมกันผูกพันเกี่ยวข้องที่ว่านี้หากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัดหรือสิ่งที่ตกลงร่วมกัน

จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมดังกล่าว จะเห็นว่าการปฏิบัติกิจกรรมใด ถ้าประชาชนหรือชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จะมีผลสนองตอบหรือสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงเพราะประชาชนหรือชุมชนจะรู้ถึงปัญหา และความต้องการจะมีผลนำไปสู่การปฏิบัติที่มีคุณภาพ การมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มหรือการพัฒนาชุมชน

4. แนวคิดทฤษฎีการรับรู้บทบาทหน้าที่

4.1 ความหมายของการรับรู้ (Perception)

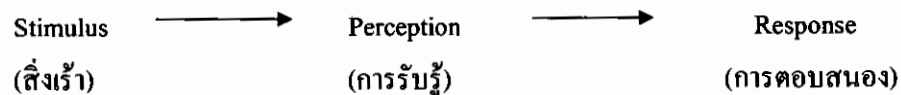
โยธิน ศันสนบุตธ และคณะ (2533 : 43) กล่าวว่า การรับรู้ คือ การตีความหมายการสัมผัสออกเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความหมาย ซึ่งการตีความหมายนั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์ หรือการเรียนรู้

สุชา จันทรเฒ (2541 : 128) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่มีระดับตั้งแต่ง่ายที่สุดถึงซับซ้อนที่สุดจนยากแก่การเข้าใจ นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายการรับรู้แตกต่างกันออกไป เช่น

1. การรับรู้ คือ การตีความหมายจากการรับสัมผัสในการรับรู้ นั้น เราไม่เพียงแต่มองเห็น ได้ยินหรือได้กลิ่นเท่านั้น แต่ต้องรับรู้ได้ว่า วัตถุหรือสิ่งที่เรารับรู้นั้น คืออะไร มีรูปร่างอย่างไร อยู่ทิศใด ไกลกว่าเรามากน้อยแค่ไหน เป็นต้น ทั้งหมดที่เรารับรู้นี้เป็นการใส่ความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในการรับสัมผัส

2. ในแง่ของพฤติกรรม การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 3 แสดงกระบวนการรับรู้



ที่มา : สุชา จันทรเอน, จิตวิทยาทั่วไป (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541), 50.

ไสว เลี่ยมแก้ว (2548 : 1) กล่าวว่า การรับรู้ คือ การรู้สึกสัมผัสที่ได้รับการตีความให้เกิดความหมายแล้วเช่น ในขณะที่เราอยู่ในภาวะการรับรู้ (Conscious) คือลืมตาตื่นอยู่ในทันใดนั้น เรารู้สึกได้ยินเสียงดังปึงมาแต่ไกล การรู้สึกสัมผัส (Sensation) แต่ไม่มีความหมายคือไม่รู้ว่า เป็นเสียงอะไร จึงยังไม่เกิดการรับรู้ต่อมามีคนบอกว่าเป็นเสียงระเบิดของยางรถยนต์เราจึงเกิดการรับรู้ความหมายของการรู้สึกสัมผัสนั้นดังนั้นเรียกว่าเราเกิดการรับรู้

สันติชัย นำจิตรชื่น (2549 : 1) กล่าวว่า การรับรู้ คือ ขบวนการที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอน การเลือกสิ่งเร้า (Selection) การประมวลสิ่งเร้า (Organization) การแปลผลตีความสิ่งเร้า (Interpretation)

สรุป การรับรู้ หมายถึง การแปลหรือตีความหมายจากการที่เราได้สัมผัสโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และอาศัยประสบการณ์เดิมเข้ามามีส่วนช่วยในการแปลความหมาย

4.2 ธรรมชาติของการรับรู้

การรับรู้เป็นสิ่งที่เรียนรู้ (Perception is learned) ถ้าปราศจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์จะไม่มีกรรับรู้ มีเพียงแต่การรับสัมผัสเท่านั้น

การรับรู้เป็นสิ่งที่เลือกสรร (Perception is selective) เราอยู่ท่ามกลางสิ่งเร้ามากมาย ในขณะที่ขณะหนึ่งเราไม่ได้รับรู้ไปหมดทุกอย่างแต่เราเลือกรับรู้สิ่งเร้าเป็นบางอย่าง

อิทธิพลของสิ่งเร้าที่มีต่อการรับรู้

1. สิ่งเร้าภายนอก คุณสมบัติของสิ่งเร้าภายนอกจะมีอิทธิพลของการรับรู้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะดังนี้

1.1 ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งเร้าการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอย่อมดึงดูดความสนใจและเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้านั้น

1.2 การเคลื่อนไหวต่อสิ่งเร้า การเคลื่อนไหวจะช่วยกระตุ้นเรตินา ในนัยน์ตา ทำให้เกิดพลังงานประสาทสมอง

2. สิ่งเร้าภายใน

2.1 ความต้องการ เมื่อมนุษย์เกิดความต้องการอะไรก็จะเอาใจใส่ในสิ่งนั้น ๆ อยู่เสมอ และกลายเป็นจุดเน้นของการรับรู้

2.2 คุณค่าและความสนใจ บุคคลจะสนใจกับสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อตนเอง บางครั้งก่อให้เกิดความต้องการและความหวังที่จะรับรู้ในสิ่งนั้น ๆ ด้วยความตั้งใจและสนใจ

3. คุณลักษณะของสิ่งเร้า สิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มีคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ

3.1 สิ่งเร้าที่มีโครงสร้างหรือแบบแผน ได้แก่ สิ่งเร้าที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

3.2 สิ่งเร้าที่ไม่มีโครงสร้างหรือแบบแผน ได้แก่ สิ่งเร้าที่มีลักษณะกำกวม ไม่ชัดเจน

(ศิริโสภาคย์ นุรพาเดช 2529 : 93 - 37)

4.3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

การรับรู้ของมนุษย์จะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังนี้

1. อาการรับสัมผัส หมายถึง อวัยวะรับสัมผัสต่างๆ ได้รับกระตุ้นจากสิ่งเร้าและจะแปลความหมายโดยอาศัยประสบการณ์เข้ามาช่วย

2. การแปลความหมายของอาการสัมผัส การแปลความหมายของสิ่งเร้าที่รับเข้ามา จะถูกต้องเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ

2.1 ปัจจัยทางด้านสรีระ (Physiological Factor) เป็นขีดจำกัดความสามารถของอวัยวะรับสัมผัสที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า เช่น ขนาดของสิ่งเร้า ความลึกหรือของอวัยวะรับสัมผัส เป็นต้น

2.2 ปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological Factor) เนื่องจากสิ่งเร้าที่มากระทบกับอวัยวะรับสัมผัสมีมาก มนุษย์จะเลือกรับรู้เฉพาะสิ่งเร้าที่มีความหมาย แต่การรับรู้ดังกล่าวจะเกิดขึ้นหรือไม่ นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านจิตวิทยา เช่น

1. ความตั้งใจ โดยมีสาเหตุหลายประการ เช่น ความเปลี่ยนแปลง ความแปลกใหม่ ขนาดและความเข้ม การกระทำซ้ำเคลื่อนไหว เป็นต้น

2. สติปัญญา ทำให้บุคคลเข้าใจเหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ได้ช้า หรือรวดเร็วต่างกัน

3. ความระวังระไว เป็นความคล่องแคล่วหรือไวต่อการรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ

4. คุณภาพของจิตใจ ความเหนื่อยล้า หรือความแจ่มใสของจิตใจย่อมมีผลกระทบต่อความเข้าใจสิ่งเร้าต่างๆ ได้

5. บุคลิกภาพ ผู้ที่มีบุคลิกภาพเปิดเผยชอบสังคม กับผู้ที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว มักจะรับรู้ในสิ่งทางตรงข้ามเสมอ

3. ประสบการณ์เดิม บุคคลจะรับรู้สิ่งต่างๆ ด้วยการคาดคะเน หรือตั้งสมมติฐานไว้ก่อน เมื่อได้รับสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นแล้ว ประสบการณ์เดิมที่เคยมีมาก่อนจะช่วยให้สามารถยืนยันการคาดคะเนได้ หรือทำการแก้ไขการคาดคะเนเสียใหม่กรณีสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่เข้มแข็งกว่าและสามารถพิสูจน์ได้ว่าประสบการณ์นั้นผิดพลาดอย่างแน่นอน (ศิริโสภาคย์ นูรพาเดช 2529 : 93 - 37)

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรับรู้ แยกออกเป็น 2 องค์ประกอบใหญ่ๆ คือ (โยธิน ศันสนายุทธและคณะ 2533 : 43 - 45)

องค์ประกอบอันเนื่องมาจากสิ่งเร้า ประกอบไปด้วย

1. ความเข้มและขนาด (Intensity and size) เสียงดัง แสงสว่าง ขนาดใหญ่ ทำให้เราเลือกรับรู้มากกว่าสิ่งเร้าที่มีขนาดเข้มน้อยกว่าและขนาดเล็กกว่า

2. ความผิดเพี้ยน (Contrast) ขณะที่กำลังอ่านหนังสืออยู่ในห้องเงียบๆ แล้วมีคนเปิดวิทยุเราจะหันไปสนใจกับเสียงวิทยุชิ้นนั้น แต่เมื่ออยู่ใกล้กับวิทยุและเมื่อมีคนปิดวิทยุ เราจะหันกลับมาสนใจ

3. การกระทำ (Repetition) การกระทำซ้ำๆจะเป็นสิ่งที่เรียกร้องความสนใจ เราจะเห็นคำที่สะกดผิดในหน้าหนังสือ ถ้าคำผิดปรากฏซ้ำ

4. การเคลื่อนไหว (Movement) สิ่งเร้าที่เคลื่อนไหวจะเรียกร้องความสนใจได้ดีกว่าสิ่งเร้าที่อยู่นิ่ง

องค์ประกอบอันเนื่องมาจากบุคคล การเลือกรับรู้นั้นอาจขึ้นอยู่กับความสนใจหรือความคาดหวังกับบุคคลนั้น

1. ความสนใจ (Interest) คนเราจะเลือกรับรู้ในสิ่งที่เราสนใจ

2. ความคาดหวัง (Expectancy) ถ้าเราคาดหวังสิ่งใดไว้ การรับรู้ของเราจะเป็นไปตามที่คาดหวัง

3. ความต้องการ (Need) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรับรู้

4. การเห็นคุณค่า (Value) การรับรู้ขึ้นกับการเห็นคุณค่าในสิ่งนั้น บรูเนอร์และกูดแมน (Bruner and Goodman 1947 : 33 - 44)

กล่าวโดยสรุป การรับรู้เป็นการตีความข่าวสารที่สมองได้รับ และตีความดังกล่าวขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ เช่น จากประสาทสัมผัส จากธรรมชาติของสิ่งเร้า จากประสบการณ์เดิม ความคาดหวัง ความสนใจ ซึ่งแต่ละคนจะรับรู้แตกต่างกันออกไปแม้ว่าจะได้รับสิ่งเร้าเดียวกัน

4.4 การรับรู้ที่มีต่อตนเอง

มนุษย์ไม่ได้รับรู้เฉพาะสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่จะมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองด้วย การรับรู้ที่บุคคลมีต่อตนเองเกิดจากการที่บุคคลนั้นสังเกตปฏิกริยาที่ผู้อื่นมีต่อตน และเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับอันจะก่อให้เกิดการรับรู้ว่าคุณเป็นคนดีหรือไม่ มีความสามารถมากน้อยเพียงใด บุคคลที่ประสบความสำเร็จในสิ่งที่กระทำ ได้รับคำชมเชยจากผู้อื่นหรือเพื่อนจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีการรับรู้ที่ดีต่อตนเอง ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลทำสิ่งใดผิดหรือประสบความล้มเหลวแล้วได้รับการดูว่าจากผู้อื่น เขาจะเกิดความรู้สึกด้อย พิจารณาตนเองว่าเป็นที่สังคมไม่ยอมรับ หรือเป็นคนที่ไม่มีความสามารถ มีการรับรู้ในแง่ลบเกี่ยวกับตนเอง เป็นต้น ผู้ที่มีการรับรู้ในแง่ลบเกี่ยวกับตนเองมากๆหรือบ่อยๆ เป็นบ่อเกิดของปมด้อยและความไม่เชื่อมั่นในตนเอง การรับรู้เกี่ยวกับข้อบกพร่องของตนเองกลับจะเป็นประโยชน์ที่ช่วยให้บุคคลพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้ตรงต่อข้อเท็จจริงไม่หลอกตนเอง และเมื่อรับรู้ข้อบกพร่องของตนเองแล้วต้องรีบแก้ไขหรือปรับปรุง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองตามมา(โยธิน ศันสนบุตธ และคณะ 2533 : 49)

กล่าวโดยสรุป การรับรู้ เป็นการตีความหมายการสัมผัส ออกเป็นหนึ่งสิ่งใดที่อาศัยประสบการณ์ตรงหรือการเรียนรู้ ธรรมชาติของการรับรู้จะมีการรับรู้เป็นสิ่งที่เรียนรู้และการรับรู้เป็นสิ่งที่เลือกสรร ซึ่งมีองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรับรู้ แยกออกเป็น 2 องค์ประกอบใหญ่ๆ คือ องค์ประกอบอันเนื่องมาจากสิ่งเร้า และองค์ประกอบอันเนื่องมาจากบุคคล ดังนั้น ในการพัฒนาชุมชนจึงต้องศึกษาถึงการรับรู้ของพระสงฆ์ฆาการที่จะมาพัฒนาชุมชนเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5. แนวคิดทฤษฎีความตระหนัก

5.1 ความหมายการตระหนัก

เบนจามิน เอส บลูม และคณะ (Bloom et.al.1971 : 273) กล่าวว่า ความตระหนัก (Awareness) เป็นขั้นต่ำสุดของจิตพิสัย (Affective domain) คล้ายกับความรู้ตรงที่ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นปรากฏการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดความตระหนัก

การ์เตอร์ วี กู๊ด (Good 1973 : 13) ได้ให้คำจำกัดความของความตระหนักไว้ว่า การกระทำใดที่แสดงว่าจำได้ การรับรู้หรือมีความรู้และความตระหนัก มีความหมายเหมือนกับความสำนึก (Consciousness)

คอฟฟา (Koffka 1978 , อ้างถึงใน จรูญ ขุนทอง 2539 : 13) ได้ให้คำจำกัดความของความตระหนักว่า มีความหมายเหมือนกับความสำนึก (Consciousness) ซึ่งเป็นสภาวะทางจิตที่

เกี่ยวกับสถานะที่บุคคลได้รับรู้ หรือประสบการณ์ที่ได้ประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วมีการประเมินค่า และตระหนักถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของสถานะตื่นตัวทางจิตใจต่อ เหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งหมายความว่าระยะเวลาหรือประสบการณ์และสถานการณ์ แวดล้อมหรือสิ่งเร้าภายนอกเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักขึ้น

อีเซนค์ และอาร์โนลด์ (Eysenck and Arnold 1972 : 110) ได้อธิบายความตระหนัก ในแง่ของจิตวิทยาว่าเป็นความสัมพันธ์ของความสำนึก และเจตคติ (Attitudes) ความตระหนักเป็น ภาวะของจิตใจซึ่งไม่อาจแยกเป็นความรู้สึกหรือความคิดเพียงอย่างเดียว

โวลแมน เบเนจามิน วี (Wolman, Benjamin V. 1973 : 38) กล่าวถึงความตระหนักไว้ว่า ความตระหนักเป็นภาวะการณ์ที่บุคคลเข้าใจหรือสำนึกถึงบางอย่างของเหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือวัตถุ

เดวิด อาร์ (David R.) กล่าวว่า ความตระหนัก หมายถึง ความรู้สึกไวต่อการมีอยู่ของ ปรากฏการณ์บางอย่าง และสิ่งเร้าบางอย่างซึ่งเราต้องการรับรู้ (ภิญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์ 2544 : 35)

ประพล มลิณฑินดา (2542 : 18) ได้ให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของความตระหนัก หมายถึง ความรู้สึกที่แสดงถึงการเกิดความรู้ของบุคคล หรือการที่บุคคลแสดงความรับผิดชอบต่อ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

แสงอุษา โลจนานนท์ และกฤษณ์ รัชพร (2543) ได้กล่าวถึง การตระหนักในตนเอง คือ พื้นฐานของการรู้จักตนเอง อาทิ รู้ว่าเราชอบ ไม่ชอบ เราเก่ง ไม่เก่ง หรือเราเกลียดอะไร ปกติเมื่อเรามีสติกำกับกระทำต่าง ๆ เราสามารถที่จะเลือกทำสิ่งที่อยู่ภายใต้ความสามารถและ กระทำได้อย่างมีความสุข

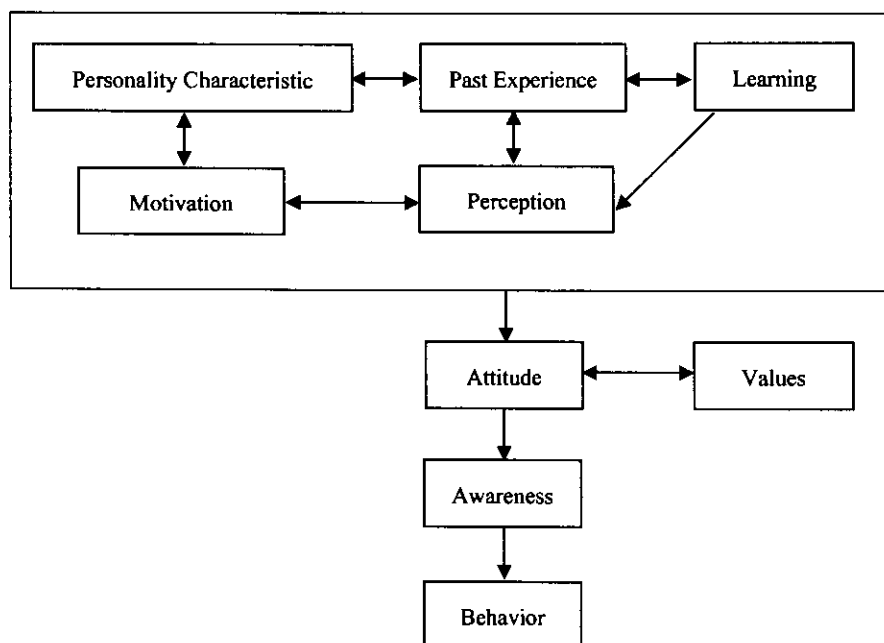
จากความหมายของการตระหนักดังกล่าว สรุปได้ว่า การตระหนักเป็นการแสดงออก ถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในตนเอง เป็นความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ทั้งในด้าน ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรม ตลอดจนทักษะความสามารถ บุคลิกภาพ ค่านิยม และ ความสนใจที่มีอยู่ในตนเอง โดยการสำรวจตนเอง และวิเคราะห์ตนเองเพื่อให้รู้ถึงข้อดี หรือ ข้อบกพร่องของตนเอง

5.2 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก

ความตระหนักเกิดจากการที่บุคคลยอมรับสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับเขาหรือ แสดงว่าเขามีค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง มักใช้คำถามว่า ทักษะและค่านิยมที่จะนำไปสู่การกระทำ ปฏิกริยาหรือพฤติกรรม โดยที่ทักษะและค่านิยมนี้เป็นผลของลักษณะท่าทางหรืออุปนิสัย

(Personality Characteristics) ที่สืบเนื่องมาจากความต้องการหรือสิ่งจูงใจต่าง ๆ (Motive) นับตั้งแต่ความต้องการด้านร่างกาย จนถึงความต้องการด้านจิตใจกับข้อมูลที่เก็บสะสมหรือประสบการณ์ในอดีต (Stored information and past experience) ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านไปโดยอาจจะเป็นในรูปของข่าวสารหรือข้อมูล หรือแม้แต่การได้เคยทำหรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง และได้เก็บเอาไว้เป็นความรู้เพื่อใช้ในการแยกแยะพิจารณา และปฏิบัติตอบโต้ตัวกระตุ้นต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน สามารถนำมาเขียนแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก



ที่มา : Eagel , Kollat, and Backwell , Consumer Behavior (New York : Holt ,1968) , 34 – 35 .

5.3 การวัดความตระหนัก

เนื่องจากความตระหนักเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นพฤติกรรมเชิงภาวะสันนิษฐาน (Hypothetical construct) ก่อนข้างนามธรรมและมีการเปลี่ยนแปลงได้ เกี่ยวกับความรู้สึกสำนึกว่าสิ่งนั้นอยู่ (Conscious of Something) และรับรู้ (Recognition) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับด้านความรู้สึก อารมณ์ ดังนั้นการที่จะนำการวัดและการประเมินผลจึงไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่วัดได้จากการสรุป สันนิษฐานจากการแสดงออกหรือจากการสอบถาม จึงจำเป็นต้องมีหลักการและวิธีการทดลองจนเทคนิคเฉพาะ จึงจะวัดความรู้และอารมณ์ดังกล่าวออกมาให้เที่ยงตรง

และเชื่อมั่น เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึก อารมณ์ มีหลายประเภทด้วยกัน ดังนี้ (นริศ ทวีสุข 2541: 39 ; บงกชพร ธนิกกุล 2546 : 335-336)

1. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์แบบที่โครงสร้างแน่นอน (Structure interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและคำตอบไว้ให้เลือกหรืออาจเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่เพียงแต่ป้อนคำถามแก่ผู้สัมภาษณ์ เพียงเล็กน้อยโดยการถามตอบเป็นไปแบบอิสระและลำดับการถามตอบอาจเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับสถานการณ์และตัวผู้ถูกสัมภาษณ์

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามอาจเป็นชนิดเปิดหรือปิดหรือผสมระหว่างเปิดหรือปิดก็ได้

3. แบบสอบถามรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือชนิดที่ให้ตรวจสอบว่าเป็นจริงหรือไม่จริง มีหรือไม่มี สิ่งกำหนดตามรายการอาจอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมายตอบ หรือเลือกว่าใช่หรือไม่ใช่ก็ได้

4. มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่มีข้อความ หรือข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้ผู้ตอบพิจารณาพร้อมกับคำตอบที่แสดงความเข้มเกี่ยวกับเรื่องนั้นเป็นระบบ มาก – น้อย สูง – ต่ำ ส่วนใหญ่ใช้ตั้งแต่ 3 ระดับขึ้นไป

5. การใช้ความหมายภาษา (Semantic differential technique หรือ S.D.) เทคนิคการวัดโดยใช้ความหมายของภาษาออสกูด เป็นเครื่องมือวัดที่ประกอบด้วยข้อให้เลือก 7 ข้อ โดยจะให้กลุ่มบุคคลที่จะศึกษาประเมินค่า (Rate) และการประเมินค่านั้นใช้คุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันและมีลำดับความมากน้อยทั้งหมด 7 ลำดับ อำพรพรณ จารุรัตน์ (2539 : 31) กล่าวว่า เทคนิควัดโดยใช้ความหมายของภาษาของ ชาลส์ ออสกูด เป็นเครื่องมือที่วัดได้ครอบคลุมชนิดหนึ่ง เครื่องมือวัดชนิดนี้จะประกอบด้วย “เรื่อง” ซึ่งถือเป็น “สังกัด” และจะมีคุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ ประกอบสังกัดนั้นหลาย ๆ คู่ แต่ละคู่จะมี 2 ขั้ว ช่วงห่างระหว่าง 2 ขั้ว ข้างด้วยตัวเลขถ้าใกล้ข้างใดมากก็จะมีลักษณะตามคุณศัพท์ของขั้วนั้นมาก

การวัดความตระหนักที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นแบบวัดที่มีลักษณะเป็น Rating Scale เลือกตอบตามระดับความตระหนักซึ่งมีความเหมาะสมกับการรวบรวมข้อมูลระยะเวลา ตลอดจนความเป็นปรนัยในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ในการสร้างข้อคำถามความตระหนักผู้วิจัยได้สร้างข้อความเพื่อให้ผู้น้องการการบริหารส่วนตำบลได้แสดงออกมาในรูปพฤติกรรม 2 ลักษณะ คือ เชิงนิมานหรือทางบวก (Positive) และเชิงนิเสธ หรือทางลบ (Negative) และแต่ละข้อความมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ได้แก่ เป็นจริงมากที่สุด เป็นจริงมาก เป็นจริงปานกลาง เป็นจริงน้อย และเป็นจริงน้อยที่สุด

5.4 ปัจจัยและองค์ประกอบที่มีผลต่อความตระหนัก

เบรกเลอร์ (Bleckler 1986 , อ้างถึงใน ภิญญา เพ็ญภินันท์ 2544 : 35) ได้กล่าวไว้ว่า ความตระหนักเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้าอันได้แก่ บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มน้าวหรือที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความตระหนักมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) หรือ พุทธิปัญญา หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เนื้อหา หรือข้อเท็จจริง ซึ่งจะเริ่มต้นจากระดับง่าย และมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นตามลำดับ

2. อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) เป็นลักษณะทางอารมณ์ของแต่ละบุคคล เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม ความตระหนักชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี พอใจหรือไม่พอใจ เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ

3. พฤติกรรม (Behavioral Component) หรือแนวโน้มของการกระทำ (Action Tendency) อันเป็นผลมาจากความคิดที่เกิดขึ้นเป็นการแสดงออกทางวาจา ท่าทาง และแสดงความรู้สึกออกมาในรูปของพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งเร้า ซึ่งการกระทำเหล่านั้นสามารถสังเกตได้

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่าความตระหนักคือ การแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิดเห็น ความสำนึก เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจและประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตนเอง ได้ โดยอาศัยเวลา เหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักเป็นความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้ ความสำนึกได้ เห็นความสำคัญได้ มีความรู้สึกที่ต้องรับผิดชอบต่องานนั้น เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจและประเมินสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตนเอง ได้ โดยอาศัยระยะเวลา ประสบการณ์หรือสภาวะแวดล้อม ความรู้เดิม การสังเกตพิจารณา ความสนใจ ความตั้งใจ ความพร้อมที่จะรับรู้ การเห็นคุณค่า เป็นปัจจัยนำไปสู่ความตระหนัก บุคคลจะแสดงความตระหนักออกมาโดยประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความรู้หรือพุทธิปัญญา

6. แนวคิดทฤษฎีความเชื่อมั่นในตนเอง

6.1 ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง

ตามทฤษฎีของผู้ศึกษาวิจัยแต่ละท่าน ได้ให้ความหมายและคำจำกัดความของความเชื่อมั่นในตนเองไว้ดังต่อไปนี้

สมิธ (Smith 1961 : 185) ได้ให้ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง การพึงพอใจตนเอง หรือการยอมรับตนเอง ความมั่นใจในตนเองจะมีในบุคคลมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถพิจารณาได้จากความขัดแย้งระหว่างตนเองตามความจริง (Real self) กับตนเองตามอุดมคติ (Ideal self) ถ้าความขัดแย้งเกิดขึ้นมากจะเป็นเหตุให้คนรู้สึกว่ามีค่า ไม่เหมาะสม ไม่พึงพอใจ ในตนเองอันหมายถึงขาดความมั่นใจในตนเอง เกิดความวิตกกังวล ขาดความอบอุ่นใจ และ ชอบพึ่งพาผู้อื่น

กรมวิชาการ (2537 : 1) ได้กล่าวถึง ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งที่จะช่วยให้คนเราสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ ช่วยให้คนเรามีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสมทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ ยอมรับผลที่เกิดขึ้นด้วยความพอใจและภาคภูมิใจ สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ และแก้ปัญหาด้วยความรู้สึกที่มั่นคงอันเป็นคุณลักษณะของผู้มีสุขภาพจิตดี มีความสุขในการดำรงชีวิต

ซิมมอนส์ (Symonds 1964 : 85 – 86 , 89) กล่าวว่า บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะไม่ยอมจำนนต่อสิ่งใดโดยสิ้นเชิงทีเดียว ซึ่งต่างจากคนขี้ขลาดและไม่แน่ใจในตนเองที่ได้แต่เพื่อฝัน ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในทางนึกวาดภาพเอาเองในสิ่งที่ตนต้องการหรือปรารถนาสิ่งใดก็ จะไม่ทำตามลำดับขั้นแห่งความเป็นจริง เนื่องจากเกิดความหวาดกลัววิตกกังวลจึงกลายเป็นคนไม่ทำอะไรเลย ฉะนั้นความมั่นใจในตนเองจึงเกิดขึ้นด้วยองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ ทราบในสิ่งที่ตนต้องการ คิดในสิ่งที่ตนเห็นว่ากระทำสำเร็จสามารถตัดสินใจได้ และลงมือกระทำจริง ๆ กับสิ่งที่ตัดสินใจแล้ว

สุนันทา ธนอมสิงห์ (2540 : 21) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึงลักษณะ พฤติกรรมที่มั่นใจหรือแน่ใจของบุคคล ที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามที่บุคคลนั้นตั้งใจไว้ แม้มีอุปสรรคขัดขวางก็ไม่ท้อถอยยังคงมั่นใจที่จะกระทำสิ่งที่ตั้งใจไว้ให้สำเร็จ

สุนันทา เขียวบัว (2541 : 6) ได้ให้ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ความเชื่อมั่นในความคิด และความสามารถในตนเอง กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออกและยอมรับฟัง คำวิจารณ์ของผู้อื่น

โยเดอร์ และพร็อกเตอร์ (Yoder and Proctor 1988 : 4) กล่าวถึงคำจำกัดความของความเชื่อมั่นในตนเองไว้ว่า หมายถึง การกล้าแสดงออกถึงความรู้สึกภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความภาคภูมิใจในตนเองและมีความเข้าใจตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีจิตใจที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ กล้าเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ มีความคิด

เป็นของตนเอง เป็นตัวของตัวเองไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ขวางกั้นมุ่งมั่นที่จะกระทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ ปรับตัวเองเข้ากับผู้อื่นได้ทุกสถานการณ์

6.2 ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเอง

สมร ทองดี (2532 : 157) กล่าวว่า การที่บุคคลเชื่อมั่นในตนเองจะทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี และสามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางในการนำไปสู่การมีลักษณะเป็นผู้ใหญ่ขึ้น และจะมีการพึงพาบิคมารดาทางด้านอารมณ์น้อยลง

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2538 : 565 - 566) ได้กล่าวถึงความเชื่อมั่นในตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกนึกคิดที่ดีที่บุคคลมีต่อตนเอง ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองเป็นเรื่องของทัศนคติ การประมวลความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเอง บุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี การแสดงออกหรือพฤติกรรมของบุคคลจะสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีความภาคภูมิใจในการเป็นตัวของตัวเอง และยอมรับทุกสิ่งประกอบกันขึ้นเป็นตัวบุคคลรวมทั้งมองเห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถและความสำคัญในทุกเวลาและสถานที่ ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีความคิดเรื่องตนเองในทางที่ไม่ดี จะมองเห็นว่าตนเองไม่มีคุณค่า ไม่มีความสำคัญ ไม่เป็นที่ต้องการหรือยอมรับจากบุคคลอื่น ขาดความอบอุ่น ช่วยตนเองไม่ได้ เพราะไม่มีความสามารถ

เรณู คุปต์ยเชียร (อ้างถึงในจิรปภา เลิศวุฒิ 2547 : 30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองไว้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งที่ดี เป็นการนำมาซึ่งการสร้างตนเองให้ดีขึ้น บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะมีความคิดก้าวหน้า กล้าแสดงออกมากกว่าบุคคลที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จเริ่มด้วยความปรารถนา แต่การที่จะกระทำให้ความปรารถนาสำเร็จได้ บุคคลต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะหากบุคคลไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองแล้ว ย่อมจะกระทำเพื่อให้ลุล่วงไปตามความปรารถนาไม่ได้

กิตติณา พละวัตร (อ้างถึงในสมบัติ โล่ห์ทอง 2548 : 11) กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองมีความสำคัญต่อบุคคลอย่างยิ่ง เป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับทุกคน เพราะจะทำให้มีความคิดก้าวหน้า มองโลกในแง่ดีกล้าแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และยังสามารถร่วมงานกับบุคคลอื่นได้ดี ตลอดจนสามารถตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญอย่างยิ่งที่ควรปลูกฝัง และเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับทุกคน เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ความเชื่อมั่นในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นเป็นตัวของตัวเอง กล้าพูดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง สามารถตัดสินใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถพัฒนาสิ่งนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

6.3 ลักษณะของความเชื่อมั่นในตนเอง

ทองคูณ หงส์พันธุ์ (2531 : 37) กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพราะหากคนเรามีความเชื่อมั่นก็สามารถทำอะไรได้สำเร็จมีพลังในการต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยความมั่นใจชอบแสดงความคิดเห็นและกล้าตัดสินใจด้วยตนเองเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาก็สามารถในการแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ได้ดีกว่าบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

ลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย

1. มั่นใจในการกระทำของตนเองและมั่นใจว่าจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่กระทำลงไป
2. ไม่หวั่นไหวต่อสถานการณ์ที่เป็นปัญหา และมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

3. กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ และกล้าเผชิญความจริง

4. มีความรับผิดชอบสูง

5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

6. ไม่เชื่อผู้อื่นโดยไร้เหตุผล

7. ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ง่าย

8. ไม่วิตกกังวล

9. มีจิตใจเด็ดเดี่ยว แน่วแน่

ประโยชน์ของความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย

1. ทำให้มีความสำเร็จทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น

3. เป็นบุคคลที่มีความสุข

4. มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ

5. สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

6. เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพสง่างามวางตนได้อย่างเหมาะสมในทุกสถานการณ์

นพคุณ สุขสถาน (2545 : 21) ได้กล่าวถึงความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเองไว้ดังนี้

1. ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นลักษณะหนึ่งของบุคลิกภาพ ซึ่งหมายถึง ส่วนต่างๆ ของบุคคลที่เมื่อรวมกันแล้วทำให้บุคลคนั้นแตกต่างจากบุคคลอื่นๆ จัดเป็น “ลักษณะ” (Characteristic) ที่สำคัญของแต่ละคน หรือเป็น “อัตตา” (Self) ดังนั้น การแสดงออกถึงความเชื่อมั่นหรือไม่เชื่อมั่นในตนเองของบุคคล จึงเป็นลักษณะหนึ่งในบุคลิกภาพของบุคคล

2. ทุกคนมีความเชื่อมั่นในตนเองหากแต่มีมากหรือน้อยต่างกัน ทุกคนเกิดมาจะต้องดำรงชีวิตให้อยู่รอดไปได้ และจะไม่ปล่อยให้ชีวิตดำเนินไปตามวิถีทางของตนเองโดยปราศจากการพัฒนาใดๆ ทั้งสิ้น ความเชื่อมั่นในตนเองทำให้คนรู้สึกกล้าและทำสิ่งที่อยู่ตรงข้าม กับความกล้า ไม่ใช่ความขลาด แต่เป็น “กระบวนการทำตามแบบอย่าง” ดังนั้น ความเชื่อมั่นในตนเองจึงไม่ใช่สัญชาตญาณ (Instinct) แต่เป็นการเรียนรู้ (Learning)

3. บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองในระดับเหมาะสม จะเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพดี บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงเกินไป จะกลายเป็นคนก้าวร้าว แข็งกระด้าง หยิ่งยโส ดูถูกคนรอบข้างว่าต่ำต้อย แสดงความมีอำนาจเหนือกว่า ก่อให้เกิดความคับข้องใจแก่บุคคลอื่น ไม่มีใครต้องการคบค้าสมาคม แต่บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำเกินไป จะมองตนเองต่ำต้อย ไม่กล้าเผชิญอุปสรรค ไม่สามารถจะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ ทำให้ขาดเพื่อน ขาดความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา และอาจเสียผลประโยชน์ที่พึงได้รับ เพราะไม่รู้จักปกป้องสิทธิของตนตกเป็นเบี้ยล่างของคนที่คอยเอาเปรียบ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความวิตกกังวลและความกลัวที่ไม่สามารถจะปรับสภาพให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในการดำเนินชีวิตได้ ดังนั้น การสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในระดับที่เหมาะสม จึงต้องพิจารณาทั้งลดและเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดอย่างมีนัย

จากลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะเป็นผู้ที่มั่นใจในตนเองกล้าพูด กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม ไม่ปฏิบัติตามความคิดของผู้อื่นง่าย ๆ มีความมั่นใจตนเองว่าตนสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ ลุล่วงได้ด้วยความสามารถของตนเอง และกล้าเผชิญกับความเป็นจริงและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกันข้ามกับบุคคลที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีลักษณะไม่แน่ใจในความสามารถของตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเองไม่ได้ต้องพึ่งพาคนอื่นเสมออาจทำให้ถูกชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสมได้ง่าย

6.4 การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง

สุพัตรา สุภาพ (2539 : 45) ได้กล่าวถึง การฝึกเพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถฝึกได้ ดังนี้

1. การให้อภัยตนเองถือว่าเป็นการเริ่มต้นของการรักตนเอง
2. การให้ออกาสตนเองในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ควรจะทำ

3. การชอบตนเองโดยมันคู่แเลเอาใจใส่ตนเอง หมั่นสำรวจในสิ่งที่ต้องการที่แท้จริง
4. ขอมรับว่าตนเองมีความแตกต่างจากคนอื่น
5. การหาความสุขโดยการคิดถึงในเรื่องอดีตที่ตนเคยมีความสุขในบางโอกาส
6. การมองสิ่งที่คิดแทนสิ่งที่ไม่ดี โดยไม่ให้สิ่งที่ไม่ดีมีอำนาจเหนือตนไม่ยอมกระทำการในสิ่งที่ตนคิดว่าไม่ดี คือความผิดพลาดที่เคยถูกตำหนิอีก

กิตติภา พลสวัสดิ์ (อ้างถึงในสมบัติ โล่ทอง 2548 : 16) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง คือ

1. จะต้องเป็นตัวของตัวเองไม่พึ่งพาผู้อื่น
2. จะต้องเชื่อในความสามารถของตนเอง เห็นว่าตนเองมีคุณค่า และมีศรัทธาในตนเอง
3. จะต้องอยู่กับความเป็นจริง
4. จะต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตให้เป็นที่ยอมรับ
5. จะต้องสงบและเยือกเย็นคิดแก้ปัญหาอย่างรอบคอบและมีเหตุผล
6. จะต้องใช้เวลาและโอกาสสำหรับตนเองในการกระทำสิ่งใด ๆ ให้สำเร็จ
7. จะต้องมีความหมายในชีวิต

7. การสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ การที่บุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมจะทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง มีอารมณ์มั่นคงและเกิดความรู้สึกมั่นใจใจ ตลอดจนการเลือกแนวทางที่เหมาะสมในการที่จะปฏิบัติ และแก้ไขปัญหาให้บุคคลรู้สึกปลอดภัย มีความมั่นคงในสถานะที่เกิดขึ้น ดังนั้นการสนับสนุนทางสังคม (Social support) จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและองค์กรต่างๆที่มีหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

7.1 ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม

กาห์น (Kahn 1979 : 85) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคม เป็นปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง มีการช่วยเหลือด้านวัตถุสิ่งของซึ่งกันและกัน ขอมรับในพฤติกรรมของกันและกัน แสดงออกถึงความรู้สึกที่ดีต่อกัน รับรู้ถึงการแสดงออก ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเกิดเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหรือมากกว่า

คอบบ์ (Cobb 1976 : 300 - 301) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคม เป็นข้อมูลข่าวสาร ที่ช่วยให้บุคคลเชื่อว่า มีบุคคลให้การดูแลเอาใจใส่ มีคนรักคนสนใจ มีคนยกย่อง และมองเห็นคุณค่าและรู้สึกว่าคุณค่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งหรือมีส่วนร่วมในสังคม

ทอยท์ (Thoit 1982 : 147-148) อธิบายการสนับสนุนทางสังคมไว้ว่าเป็นระดับของความ ต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการความรัก การยอมรับ การยกย่อง การเห็นคุณค่า การเป็น เจ้าของ ความมีชื่อเสียง และความปลอดภัย ที่จะได้รับการตอบสนองโดยติดต่อสัมพันธ์กับบุคคล อื่นในสังคม

พิมพัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ (2530 : 154) อธิบายว่า สังคมเป็นสิ่งมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ทางสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การศึกษา วิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม ก็คือการศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมของบุคคล ซึ่งไม่ใช่เพียงการ ติดต่อสื่อสารแต่เป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยน ผลตอบแทนอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป สิ่งที่แลกเปลี่ยน ได้แก่ ข่าวสาร ข้อมูล สินค้าบริการ คำแนะนำ โดยบุคคลทั้งสอง หรือเท่าที่เกี่ยวข้องสวมบทบาททั้งเป็นผู้ให้และผู้รับ

เปรมฤดี เจริญพร (2542 : 40) กล่าวว่า แรงสนับสนุนทางสังคม เป็นการที่บุคคล ได้รับความช่วยเหลือจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ทั้งทางด้านอารมณ์ ด้านข้อมูล ข่าวสาร ด้านการเงิน แรงงาน หรือวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งบุคคลอื่นในสังคมนั้นอาจเป็นสมาชิกใน ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อน หรือหลายบุคคลร่วมกันทำให้ผู้ได้รับการสนับสนุนทางสังคมเกิด ความผูกพัน

แคปแลน คัสเซล และกอร์ (Kaplan, Cassel & Gore, 1977 : 50 – 51 , อ้างถึงใน สุพัตรา เก้าประคิษฐ์) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมไว้ 2 แนวทางคือ

1. การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความพอใจต่อความจำเป็นพื้นฐานทางสังคม ของตนโดยผ่านการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชนในสังคม ได้แก่ การได้รับความรัก การยกย่องว่ามีคุณค่า การช่วยเหลือ การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและการได้รับความปลอดภัยโดยได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์ กับบุคคลอื่น

2. การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีอยู่หรือขาดหายไปจากคนที่มีความสัมพันธ์ต่อบุคคลนั้นได้รับจากกลุ่มสังคมที่ให้การสนับสนุนถือว่ากลุ่มสังคมเป็นแหล่งที่มีความสำคัญต่อบุคคลนั้น

กอตต์เลียบ (Gottlieb 1982 : 32 , อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน 2543 : 98) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมว่า เป็นผลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งอยู่ในเครือข่ายทางสังคมที่มี

โครงสร้างแน้ชัดปฏิสัมพันธ์นี้เป็นการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และเป็นการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกับบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี

ปิลิสุก (Pilisuk 1982 : 20, อ้างถึงในเกื้อกุล ธนอมกิจ 2543 : 34) กล่าวถึง การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ไม่เฉพาะแต่การช่วยเหลือ ด้านวัตถุ และความมั่นคงทางอารมณ์เท่านั้น แต่รวมถึงการที่บุคคลได้รับการยอมรับและความรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วย

แมกไควย์ (Maguire 1983 : 51 , อ้างถึงในเฉลิม วงศ์จันทา 2543 : 41) ได้กล่าวถึง การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตนาที่รับรู้ถึงความสนใจ เมตตา กรุณา การช่วยเหลือที่ได้รับจากญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน เมื่อบุคคลเหล่านี้มารวมกันหรือประสานกันโดยมีจุดประสงค์ในการช่วยเหลือ ก็จะเกิดเครือข่ายของการสนับสนุนทางสังคม

โดยสรุป การสนับสนุนทางสังคม เป็นปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดมุ่งหมาย ระหว่างบุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์กัน เป็นการสนับสนุนด้านอารมณ์ แสดงออกถึงความเห็นใจ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมเดียวกัน มีการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การให้คำแนะนำ การให้สิ่งของ การประเมินเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น การช่วยเหลือโดยมาเป็นแรงงาน เวลา ความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อภาวะจิตใจ อารมณ์ มีขอบเขตครอบคลุมทั้งการให้และการรับ จากบุคคล เช่น คนในชุมชน บุคลากรวิชาชีพต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นความพอใจต่อความจำเป็นพื้นฐานทางสังคมที่ได้รับการติดต่อสัมพันธ์กับคนในกลุ่มสังคม เพื่อให้บุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมดำเนินงานไปตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

7.2 ชนิดของการสนับสนุนทางสังคม

คอบบ์ (Cobb 1976 : 300 - 301) ได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ชนิดคือ

1. การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional support) บุคคลเชื่อว่าเขาได้รับความรัก ได้รับการดูแลเอาใจใส่ และมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมีความผูกพันซึ่งกันและกัน
2. การสนับสนุนด้านการยอมรับและเห็นคุณค่า (Esteem support) เป็นข้อมูลที่ทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนเป็นคนมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น
3. การสนับสนุนด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Socially support or network) เป็นข้อมูลที่ทำให้บุคคลรับรู้ว่าเป็นสมาชิก หรือเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายทางสังคม และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

แคปแลน (Kaplan 1977, อ้างถึงใน เกื้อกุล ถนอมกิจ 2543 : 36) ได้อธิบายถึง การสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ชนิดคือ

1. การสนับสนุนด้านเครื่องมือ (Instrumental aid) หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือ ด้านแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ สิ่งของ เงินทอง ที่จะทำให้นุคคลได้รับนั้นสามารถดำรงบทบาทหรือ หน้าที่รับผิดชอบได้ตามปกติ
2. การได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (Information aid) หมายถึงการได้รับ ข้อมูล ข่าวสาร รวมทั้งการได้รับคำแนะนำและการป้อนกลับ
3. การได้รับการสนับสนุนด้านอารมณ์และสังคม (Socioemotional aid) หมายถึง การได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่ การได้รับการยอมรับเห็นคุณค่าและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของ สังคม (Group Belonging)

คาห์น (Kahn 1979 : 85) แบ่งการสนับสนุนเป็น 3 ชนิด คือ

1. ความผูกพันทางอารมณ์และความคิด (Affection) เป็นการแสดงออกถึงอารมณ์ใน ทางบวกของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลหนึ่ง ซึ่งแสดงออกในรูปของความผูกพันการยอมรับ การเคารพ หรือด้วยความรัก
2. การยืนยันและยอมรับพฤติกรรมของกันและกัน (Affirmation) เป็นการแสดงออกถึง การเห็นด้วย การยอมรับในความถูกต้องเหมาะสม ทั้งในการกระทำและความคิดของบุคคล
3. การให้ความช่วยเหลือ (Aid) เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลอื่นโดยการให้สิ่งของ หรือการช่วยเหลือโดยตรง การช่วยเหลือเหล่านั้นอาจจะเป็นวัตถุ เงินทอง ข้อมูลข่าวสาร หรือเวลา

นอกจากนี้ จาคอบสัน (Jacobson) ได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมเป็น 3 ประเภท (Jacobson , อ้างถึงในระพีพรรณ คำหอม 2544 : 98)

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์ (Emotional support) เป็นพฤติกรรมที่ทำให้บุคคล เกิดความสบายใจเชื่อว่าได้รับการยกย่อง เคารพนับถือ และได้รับความรัก รวมทั้งได้รับการเอาใจใส่ และให้ความมั่นใจ
2. การสนับสนุนทางด้านสติปัญญา (Cognitive Support) หมายถึง การให้ข้อมูล ข่าวสาร คำแนะนำที่จะช่วยให้นุคคลเกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ จนสามารถนำไปเป็นประโยชน์ ในการปรับตนต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้
3. การสนับสนุนด้านทางด้านสิ่งของ (Materials Support) หมายถึง การช่วยเหลือ ด้วยสิ่งของ และบริการที่จะช่วยแก้ปัญหาในขณะนั้นได้

7.3 หลักการสำคัญของการสนับสนุนทางสังคม

บุญเยี่ยม ตระกูลวงศ์ (2528 : 567) ให้หลักการสำคัญของการสนับสนุนทางสังคมประกอบด้วย

1. กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่ทำหน้าที่หลักเป็น “ผู้ให้” และ ผู้ที่ทำหน้าที่หลักเป็น “ผู้รับ” การสนับสนุน
2. กระบวนการติดต่อสื่อสารโดยทั่วไป ประกอบด้วย
 - 2.1 ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ “ผู้รับ” เชื่อว่ายังมีคนเอาใจใส่มีความรักและความหวังดีต่อตนอย่างจริงจัง
 - 2.2 ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ “ผู้รับ” รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับในสังคม
 - 2.3 ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ “ผู้รับ” เชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้
3. ปัจจัยนำเข้าในกระบวนการสนับสนุน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข่าวสาร วัสดุ สิ่งของ หรือการสนับสนุนทางด้านจิตใจ
4. การช่วยให้ “ผู้รับ” ได้บรรลุจุดหมายที่เขาต้องการ

7.4 ระดับของการสนับสนุนทางสังคม

เลน (Lain) 1986, อ้างถึงใน อับดุลกอเคร์ บือแนสะเตง 2541 : 27) อธิบายว่าปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสถานะแวดล้อมทางสังคมได้ 3 ระดับ คือ

1. ระดับชุมชน โดยผ่านกลไกบูรณาการทางสังคม (Social integration)
2. ระดับเครือข่ายทางสังคม (Social networks) โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการแลกเปลี่ยนทางสังคม
3. ระดับสัมพันธ์ภาพที่ใกล้ชิด โดยการที่บุคคลมีความใกล้ชิดสนิทสนม การแสวงหาคำแนะนำและการชี้แนะเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัว

กอทเลียบ (Gottlieb 1994, อ้างถึงใน จริยาวัตร คมพยัคฆ์ 2531 : 101) ได้แบ่งระดับของการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับกว้าง (Macro level) เป็นการพิจารณาถึงการเข้าร่วมหรือการมีส่วนร่วมในสังคมอาจวัดได้จากความสัมพันธ์กับทางสถาบันในสังคม การเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ ด้วยความสมัครใจและการดำเนินชีวิตอย่างไม่เป็นทางการในสังคม

2. ระดับกลุ่มเครือข่าย (Mezzo level) เป็นการมองที่โครงสร้างและหน้าที่ของเครือข่ายสังคม ด้วยการวิเคราะห์เฉพาะเจาะจงถึงกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ เช่น กลุ่มเพื่อน ชนิดของการสนับสนุนทางสังคมในระดับนี้คือ การให้คำแนะนำ การช่วยเหลือด้านวัสดุ ความเป็นมิตรและการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ และการยกย่อง

3. ระดับแคบ หรือ ระดับเล็ก (Micro level) เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมมากที่สุด ทั้งนี้ มีความเชื่อว่า คุณภาพของความสัมพันธ์มีความสำคัญมากกว่าปริมาณ คือ ขนาด จำนวนและความถี่ของความสัมพันธ์ การสนับสนุนในระดับนี้ ได้แก่ สามี ภรรยา บุตร และสมาชิกในครอบครัวหรือคนรัก ซึ่งมีความใกล้ชิดทางอารมณ์ ให้การสนับสนุนทางจิตใจ แสดงความรักและห่วงใย

7.5 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคณะสงฆ์

บุคคลที่ให้การสนับสนุนทางคณะสงฆ์แก่พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พัฒนา ประกอบด้วย

1. พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในการปกครอง หรือเป็นลูกวัด โดยเฉพาะการให้การสนับสนุนในด้านการร่วมมือ ร่วมปฏิบัติในการพัฒนา

2. เพื่อนพระสงฆ์ ที่ทำหน้าที่ในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาที่มีประสบการณ์หรือได้ดำเนินการปฏิบัติอยู่ ให้การสนับสนุนในด้านการเป็นที่ปรึกษา ร่วมคิดในการดำเนินงาน ให้แนวทางในการดำเนินการ และติดต่อประสานงาน

3. พระสังฆาธิการที่เป็นผู้ปกครองทุกระดับ ให้การสนับสนุนทางด้านการให้ความรู้ทักษะในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา เช่น จัดอบรมสัมมนาให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ประสานงานกับหน่วยงานที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ และเป็นที่ปรึกษา ตลอดจนงบประมาณ นอกจากการให้การสนับสนุนตามที่กล่าวแล้ว การให้การสนับสนุนที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การให้การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ ควรให้การยอมรับ และยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะและสังคม หลักธรรมที่เป็นเครื่องอยู่ร่วมกันของเพื่อนพรหมจรรย์ นั่นคือ สาราณียธรรม

สาราณียธรรม 6 (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) 2543 : 233 -235) หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งการระลึกร่วมกัน ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกร่วมกัน หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม ก็ใช้ คือ

1. เมตตาทายกรรม หมายถึง ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยา อากาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2. เมตตาวจีกรรม หมายถึง ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ ส่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3. เมตตามโนกรรม หมายถึง ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีสีหน้าคำข่มเข้มแจ่มใส ต่อกัน

4. สาธารณ โภที หรือ อปปฏิวิภัตต โภที หมายถึง ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือเมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

5. สีสสามัญญดา หมายถึง มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

6. ทิฐูสามัญญดา หมายถึง มีทิฐูดีงาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

สรุปได้ว่า บุคคลที่ให้การสนับสนุนทางคณะสงฆ์แก่พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พัฒนาจึงมีความสำคัญ อีกทั้งหลักธรรมที่พระสงฆ์ควรมี เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ทั้งที่เป็นส่วนตัวของพระสงฆ์เองและเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคม พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมได้รับการสนับสนุนที่ดีก็จะทำให้การพัฒนานั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8. พระสังฆาธิการ

8.1 ความหมายของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆ” และ “อริการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสหัชชาในทางคณะสงฆ์ หรือ พระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์ใดมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ 2547: 8)

พระสังฆาธิการตามกฎหมายเถรสมาคม หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ตามลำดับ ดังนี้

1. เจ้าคณะใหญ่
2. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค

3. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
4. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
5. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
6. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่งพระภิกษุดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคม (พระศรีศาสนวงศ์ 2551: 12)

8.2 การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการได้ กำหนดคุณสมบัติของพระสังฆาธิการ การแต่งตั้งและถอดถอน (พระศรีศาสนวงศ์ 2551: 18) ไว้ดังนี้

1. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
2. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
3. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
4. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
5. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
6. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
7. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุ หรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ (พระศรีศาสนวงศ์ 2551: 78)

8.3 จริยาพระสังฆาธิการ

จริยาพระสังฆาธิการ หมายถึง ข้อที่พระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตาม บัญญัติไว้เพื่อเป็นหลักควบคุมพระสังฆาธิการ โดยมีบทบัญญัติดังนี้

1. พระสังฆาธิการต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง

กฎหมายธรรมนูญ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช สวรรและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

2. พระสังฆาธิการต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้นไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม แล้วรายงานจนถึงผู้สั่ง

ในกรณีที่มีการคัดค้านคำสั่งดังกล่าวในวรรคแรก ให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

3. พระสังฆาธิการต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

4. พระสังฆาธิการต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

5. พระสังฆาธิการต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

6. พระสังฆาธิการต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

7. พระสังฆาธิการต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

8. พระสังฆาธิการต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ทั้ง 8 ข้อนี้ เป็นตัวจริยาอันพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เพราะละเมิดแล้ว ย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจริยา (พระศรีศาสนวงศ์ 2551: 92)

8.3.1 การรักษাজริยา

นอกจากจะบัญญัติให้พระสังฆาธิการต้องรับปฏิบัติตามกล่าว คือต้องรักษাজริยาสำหรับตัวเองแล้ว ยังบัญญัติให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับคอยควบคุมและพิจารณาลงโทษในเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาละเมิดจริยา

1. ให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น มีหน้าที่ควบคุม ดูแล แนะนำ ชี้แจง หรือสั่งให้ผู้อยู่ในบังคับบัญชาปฏิบัติตามจริยาโดยเคร่งครัด

ถ้าผู้บังคับบัญชารู้ว่า ผู้อยู่ในบังคับบัญชาละเมิดจริยา ต้องพิจารณาว่า ความละเมิดของผู้อยู่ในบังคับบัญชานั้น อยู่ในอำนาจที่ตนจะสั่งลงโทษได้หรือไม่ ถ้าอยู่ในอำนาจที่ตนจะสั่งลงโทษได้ ก็ให้สั่งลงโทษ แล้วรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน ถ้าเห็นว่าความละเมิดนั้น ควรจะ

ลงโทษหนักกว่าที่ตนมีอำนาจที่จะสั่งลงโทษได้ ก็ให้รายงานผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไป เพื่อพิจารณาสั่งลงโทษตามควร

ผู้บังคับบัญชารูปใด ไม่จัดการลงโทษผู้อยู่ในบังคับบัญชาที่ละเมิดจริยาหรือจัดการลงโทษโดยไม่สุจริต ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชารูปนั้นละเมิดจริยา

2. พระสังฆาธิการรูปใด ถูกผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษฐานละเมิดจริยาต้องปฏิบัติตามทันที ถ้าเห็นว่าคำสั่งลงโทษไม่เป็นธรรม ก็มีสิทธิร้องทุกข์ได้ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการร้องทุกข์ แต่ถ้าปรากฏว่าเป็นการร้องทุกข์เท็จ ให้ถือว่าเป็นการละเมิดจริยาอย่างร้ายแรง (พระศรีศาสนวงศ์ 2551: 99)

8.3.2 โทษฐานละเมิดจริยา

โทษที่พระสังฆาธิการจะพึงได้รับ เพราะละเมิดจริยา มีหนักเบากว่ากันตามความละเมิด พระสังฆาธิการรูปใดประพฤติดละเมิดจริยา ต้องได้รับโทษฐานละเมิดจริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ ได้แก่ ถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ ปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ดำหนิโทษ และ ภาคทัณฑ์ (พระศรีศาสนวงศ์ 2551: 102)

8.4 ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและ การสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยาวัตรงดงามประพฤติดปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มิให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : คำนำ) ระบุถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการ ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆา

การ ระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ ในการบริหารและจัดการวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนาเป็นผู้ส่งเสริม ทำนุ บำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อ พระพุทธศาสนา และสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

10.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

10.1 งานวิจัยในประเทศ

พระวิเชียร สีหาบุตร (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการ พัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิราญวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จากการวิจัยพบว่า พระธรรมมหาวิราญวัตรเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคมไทย โดยบทบาทด้านการปกครอง การศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ ด้าน สาธารณูปโภค และสาธารณสงเคราะห์ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการทำนุบำรุง สิ่งแวดล้อม และแก้ปัญหามลภาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยทั่วไป ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนา สังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

รุ่งโรจน์ คำแน่น (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาท การพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี จากการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสมี บทบาทพัฒนาชุมชนในกิจกรรมการพัฒนาจิตใจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนา การศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การพัฒนาเพื่อจะจัดระเบียบชุมชน การพัฒนา สาธารณสุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการเกษตรและ กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาอื่น ๆ ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนา ชุมชน ได้แก่ ความเกี่ยวพันกับชาวบ้านและความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน ปัญหาและ อุปสรรคในการพัฒนาเกิดจากการขาดความร่วมมือของประชาชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ทางราชการขาดความจริงใจในการพัฒนา ผู้นำท้องถิ่นขาดความ สนใจในการพัฒนาสุขภาพร่างกายของเจ้าอาวาส ขาดความรู้ความเข้าใจกฎระเบียบและอื่น ๆ ตามลำดับ

อนันต์ ดอนนอก (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการ พัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชน ประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในจังหวัดนครราชสีมา จากการ วิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านวัตถุ คือ การพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น สร้างแหล่งน้ำ สร้างถนน เป็นต้น การพัฒนาด้านจิตใจ มีการรณรงค์ต่อต้านอบายมุขและส่งเสริมความสามัคคี

ให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยพระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในด้านการเป็นผู้สนับสนุนให้คำปรึกษา และประสานงานกับหน่วยงานของทางราชการและองค์กรเอกชนต่าง ๆ เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน 2 ประการ คือ ประการที่ 1 พระสงฆ์มีแรงบันดาลใจ (inspiration) ที่เกิดจากการศึกษาหลักพุทธธรรม และพระสงฆ์มีความคุ้นเคยกับประชาชนในชุมชนมานาน ประการที่ 2 การได้รับแรงกระตุ้น (motivation) ที่เกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอก หรือได้รับผลตอบแทนทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม กิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชน (อ.ป.ค.) นั้น มีภารกิจ 3 ประการ คือ 1. ช่วยจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม 2. ช่วยสนับสนุนสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคม 3. สร้างสรรค์สิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นด้วยการพัฒนารอบด้าน ทั้งทางวัตถุและจิตใจบนพื้นฐานของศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้คือการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้น ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากขึ้น เพราะประชาชนนั้นมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งพระสงฆ์ควรประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมเหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ส่วนรวม เพราะพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ก่อให้เกิดความสามัคคีร่วมกันทางสังคม ทำให้สังคมมีจุดหมายร่วมกันในการพัฒนาชุมชน

พระมหาภุชญา (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สอง เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประการที่สามเพื่อศึกษาถึงบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ ของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรีในปัจจุบันและแนวโน้มอนาคต การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปรียญธรรมเก้าประโยคในโรงเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ส่วนกลาง วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และพระนักศึกษารชั้นปี 4 ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ สภากาชาดมหาวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จำนวนตัวอย่าง 185 ตัวอย่าง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยเทศและค่า F-test จากผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ พระสงฆ์ที่เรียนเอกสังคมวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนาปรัชญา และวิชาเอกบาลี-สันสกฤต และมีแนวโน้มว่า ปัจจัยอื่น ๆ เช่น พรรษา

สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย

พระมหาบุญมี (วรรณวิเศษ) (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการดำเนินชีวิต แนวทางปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคม และ บทบาทการเป็นผู้นำ ในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของพระธรรมวิสุทธิมงคล ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัว มีอาชีพเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต บิดือื้อ รุดงควัตร เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจเป็นพระสงฆ์ นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมีอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำ สอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้น การนำไปปฏิบัติมากกว่าการสอนให้รู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข และสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำ ในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ

วิเชียร เจนจบเขต (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม จากการวิจัยพบว่า บทบาทหลักธรรมและกุศโลบายของพระสังฆาธิการ ที่นำมาใช้ทางด้านการศึกษาในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาด้านปริยัติธรรม แผนกธรรม ควบคู่ไปกับการปกครองบุคลากรภายในวัด อีกทั้งยังใช้ความเพียรเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนด้วยกิจกรรมทางการเทศน์ การอบรม การประชุม แก่ประชาชน อุบาสก อุบาสิกา ทำการสงเคราะห์ด้านสาธารณูปการด้วยการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และยังให้การสาธารณสงเคราะห์เป็นที่พอใจแก่ประชาชน

9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

อัคราร์ (Aktar 1977 : 26) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทของประเทศกำลังพัฒนา พบว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่โครงการพัฒนาชนบทของประเทศกำลังพัฒนาล้มเหลว คือ ประชาชนในชนบทไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้ขาดความนิ่กร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการ พร้อมกันนั้นยังเป็นเหตุให้ขาดการบำรุงรักษาหลังจากโครงการเสร็จสิ้นแล้ว

โคเฮน Cohen และ Uphoff (1977 : 6, อ้างถึงใน มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ 2540 : 50) ซึ่งมี ความสอดคล้องกับ White โดยได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

โคจิ โนสุ (Dhogi nozhu 2530 : 127 - 130) จากงานวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่พำนักประจำอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสงขลา จำนวน 170 รูป ผลการวิจัยพบว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมด้านการศึกษา คือ การอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชน บทบาทที่ปฏิบัติรองลงมาคือ การอบรมให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมและพิธีกรรมแก่ประชาชนและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่างๆของโรงเรียนตามลำดับ บทบาทเหล่านี้เป็นบทบาทที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทั้งสิ้น การอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมก็จะกระทำในพิธีกรรมทั้งสิ้น การอบรมให้ความรู้ด้านศาสนาและศีลธรรมก็จะกระทำในพิธีกรรมต่างๆแสดงว่าพิธีกรรมเป็นโอกาสที่ดีสำหรับพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอน บทบาทที่ปฏิบัติน้อยที่สุดของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมด้านการศึกษา คือ การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่วนบทบาทที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น การเข้ามาช่วยสอนหนังสือของโรงเรียน การช่วยเป็นวิทยากรรับปรึกษาปัญหาของนักเรียนในชั่วโมงพิเศษ การจัดตั้งโรงเรียนประถม การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน และการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน พบว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านเหล่านี้น้อย อาจเป็นเพราะพระสงฆ์เองไม่ค่อยมีความรู้และมีสถานศึกษาเปิดสอนวิชาหลายแห่ง

ครูสแคมป์ วิลเลียม เอช (Kruskamp, William H. 2004 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของศึกษานิเทศก์ที่กองดูแลโรงเรียนมัธยมปลาย โดยศึกษา 3 โรงเรียนทดลองนิเทศภายในของครูและเพื่อนครู โดยใช้การสัมภาษณ์โดยตรง เพื่อ

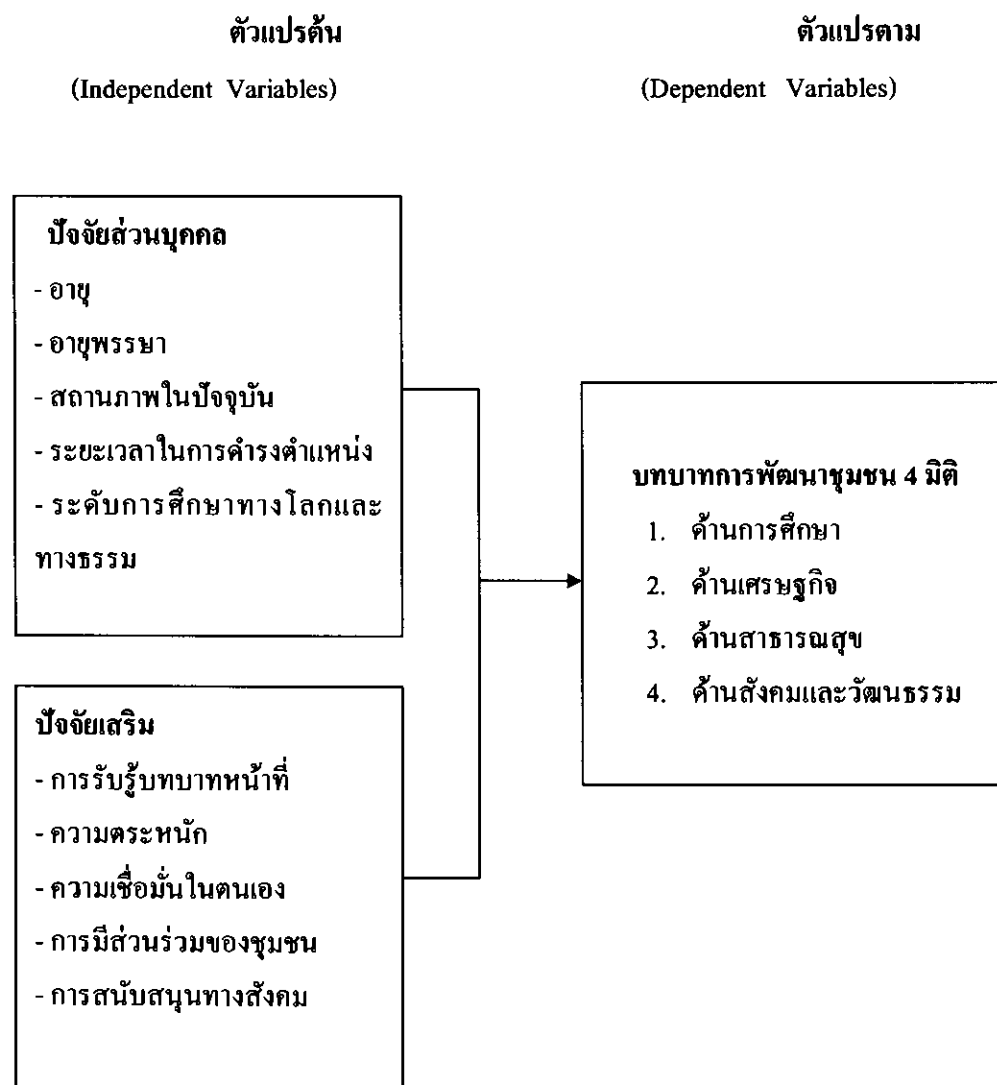
1. ความขัดแย้งจากประสบการณ์นิเทศตามบทบาทและตอบข้อสงสัยสองนัย ระหว่างการนิเทศโดยครู และศึกษานิเทศก์
2. ความตระหนักในการนิเทศภายในของโรงเรียน
3. การให้ความสำคัญกับการนิเทศภายในของผู้บริหารเช่น งบประมาณ สื่อเครื่องมือ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมไม่รู้ตัวว่าไม่สนับสนุนงบประมาณเกี่ยวกับการปฏิบัติกรนิเทศและมีบทบาทที่ตรวจสอบขัดแย้งกับการนิเทศ

คอนเฟิร์ธ (Confer 2001 : 2573-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนของครู โดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งนักเรียนจะได้รับความรู้ความเข้าใจจากการเจรจาต่อรอง และการทำงานร่วมมือกับคนอื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 42 คน ครู 6 คน ผลการศึกษาพบว่า ในระยะแรก ๆ จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์สอนในห้องเรียน

ครูยังไม่มีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิดและการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ แต่หลังจากได้รับการพัฒนาแล้วพบว่า ครูมีความเข้าใจในแนวความคิดและการปฏิบัติแบบใหม่ได้ อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ครูบางคนสามารถทำความเข้าใจแนวความคิดการสอนแบบใหม่ได้ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง แต่ครูบางคนต้องปฏิบัติให้ทุกอย่างชัดเจนเสียก่อนจึงจะเกิดความเข้าใจ

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จและสนองต่อความต้องการของประชาชนในชุมชน เพราะการพัฒนามีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานต่างๆ ของประชาชนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง เพราะหากว่าชุมชนใดหรือสังคมใดมีการพัฒนาที่เป็นการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ แล้ว ย่อมจะทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จได้เร็วยิ่งขึ้น โดยได้ศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ โดย การพัฒนาชุมชน 4 มิติ 1. ด้านการศึกษา 2. ด้านเศรษฐกิจ 3. ด้านสาธารณสุข 4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม จากแนวคิดของ สัจญา สัจญาวิวัฒน์และ ชินรัตน์ สมสืบ จึงสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย



แผนภูมิที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ในการดำเนินการวิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ตัวแปรที่ศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่ง เจ้าอาวาส 1 รูป รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส 2 รูป (มหานิกาย) ปี พ.ศ.2553 จากวัดในจังหวัดนครปฐม 195 วัด รวม 585 รูป

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่ง เจ้าอาวาส หรือรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวนวัดละ 1 รูป (มหานิกาย) ปี พ.ศ.2553 โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ปี พ.ศ. 2553

อำเภอ	จำนวนวัด	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
เมือง	38	114	38
นครชัยศรี	35	105	35
สามพราน	24	72	24
บางเลน	38	114	38
กำแพงแสน	36	108	36
ดอนตูม	18	54	18
พุทธมณฑล	6	18	6
รวม	195	585	195

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปร 2 ประเภท คือ

1. ตัวแปรต้น (Independent Variables) ประกอบด้วย ลักษณะส่วนบุคคล คือ อายุ อายุพรรษา สถานภาพในปัจจุบัน ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม และปัจจัยเสริม คือ การรับรู้บทบาทหน้าที่ ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ บทบาทการพัฒนาชุมชน 4 มิติ

2.1 ด้านการศึกษา

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

2.3 ด้านสาธารณสุข

2.4 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ อายุพรรษา สถานภาพในปัจจุบัน ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยเสริม ได้แก่ การรับรู้บทบาทหน้าที่ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนทางสังคม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) มี 5 ระดับ ได้แก่ จริงมากที่สุด จริงมาก ปานกลาง จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด

จริงมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด
จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงมาก
ปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงปานกลาง
จริงน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงน้อย
จริงน้อยที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการพัฒนาชุมชน เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) มี 5 ระดับ ได้แก่ จริงมากที่สุด จริงมาก ปานกลาง จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด

จริงมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด
จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงมาก
ปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงปานกลาง
จริงน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงน้อย
จริงน้อยที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน เป็นคำถามปลายเปิด (Open End)

4. วิธีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ

เพื่อให้การดำเนินการศึกษานี้ สามารถตรวจสอบวัดได้ตรงตามกรอบแนวคิดของการศึกษา และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ปรัชญาผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับข้อมูลในการสร้างเครื่องมือ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวล เพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือ และขอบเขตของเนื้อหา

ขั้นที่ 3 สร้างแบบสอบถามตามขอบเขตของเนื้อหา คลอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตามรายละเอียดของนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปร

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อพัฒนาความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence - IOC) เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มีความเหมาะสมสอดคล้อง ให้ +1 คะแนน

ไม่สอดคล้อง ให้ -1 คะแนน

ไม่แน่ใจ ให้ 0 คะแนน

แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากสูตร $IOC = \frac{\sum R}{N}$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยพิจารณาเลือกประเด็นที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 แสดงว่าข้อคำถามในแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มพฤติกรรม สามารถนำไปใช้ได้ โดยผลการวิเคราะห์แบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.50 ถึง 1 แสดงว่าข้อคำถามสามารถนำไปใช้ได้ นำแบบสอบถามที่ได้รับการพิจารณาตรวจสอบแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการแก้ไขปรับปรุง และขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขั้นที่ 5 นำแบบสอบถามที่ได้ไปการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มทดลอง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน

ขั้นที่ 6 นำแบบสอบถามทดสอบวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตามลักษณะของข้อกำหนด โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ซึ่งมีสูตรดังนี้ (ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ 2548 : 69-70)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

α = ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

K = จำนวนข้อของแบบสอบถาม

s_i^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

s_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ เท่ากับ .9388
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง เท่ากับ .9393
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เท่ากับ .9378
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านการสนับสนุนทางสังคม เท่ากับ .9385
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านการศึกษา เท่ากับ .9385
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านเศรษฐกิจ เท่ากับ .9392
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านสาธารณสุข เท่ากับ .9380
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านสังคมและวัฒนธรรม เท่ากับ .9381

ขั้นที่ 7 จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอความร่วมมือให้พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐมให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถาม พร้อมหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัยส่งไปยังพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้วิจัยรับผิดชอบอยู่จะดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนตรวจสอบความสมบูรณ์ ก่อนนำไปวิเคราะห์

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ของสังคมศาสตร์ และการวิเคราะห์เนื้อหา

1. วิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)
2. นำแบบสอบถามปัจจัยเสริมเกี่ยวกับ การรับรู้บทบาทหน้าที่ ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนทางสังคม โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์ของเบส (Best 1981 : 179 - 187) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง เป็นจริงในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง เป็นจริงในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง เป็นจริงในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง เป็นจริงในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง เป็นจริงในระดับน้อยที่สุด

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล ใช้การทดสอบค่าที่ t-test (Independent samples) แบบอิสระต่อกัน และการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Oneway – ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe)

4. วิเคราะห์ปัจจัยเสริมที่ส่งผลกระทบต่อบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม 4) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยแบบการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่ง เจ้าอาวาส หรือรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 195 วัด วัดละ 1 รูป (มหานิกาย) ปี พ.ศ.2553 โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี	48	24.61
41 - 50 ปี	62	31.79
51 - 60 ปี	44	22.56
61 ปีขึ้นไป	41	21.04
2. อายุพรรษา		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 พรรษา	72	36.93
21 - 30 พรรษา	53	27.18
31 - 40 พรรษา	43	22.05
41 พรรษาขึ้นไป	27	13.84
3.สถานภาพในปัจจุบัน		
เจ้าอาวาส	166	84.63
ผู้รักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	29	14.87
4.ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	91	46.67
มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	104	53.33
5.วุฒิการศึกษาแผนกธรรม		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก	116	59.49
เปรียญธรรม	79	40.51

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
6. วุฒิการศึกษาทางโลก		
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	16	8.21
ประถมศึกษาปีที่ 6	21	10.77
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	10.26
มัธยมศึกษาตอนปลาย	34	17.44
อนุปริญญาหรือปริญญาตรี	68	34.87
สูงกว่าปริญญาตรี	36	18.45
รวม	195	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า พระสงฆ์ฆาริกในจังหวัดนครปฐม อายุ 41 – 50 ปี จำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.79 รองลงมาคือต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี จำนวน 48 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.61 และอายุ 51 – 60 ปี จำนวน 44 รูป คิดเป็นร้อยละ 22.56 อายุพรรษา ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี จำนวน 72 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.93 รองลงมาคือ 21 – 30 ปี จำนวน 53 รูป คิดเป็นร้อยละ 27.18 และ อายุพรรษา 41 ปีขึ้นไป จำนวน 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.84 สถานภาพในปัจจุบัน ตำแหน่งเจ้าอาวาส 166 รูป คิดเป็นร้อยละ 84.63 และ ผู้รักษาราชการเจ้าอาวาส / รองเจ้าอาวาส / ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 29 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.87 ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง มากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 104 รูป คิดเป็นร้อยละ 53.33 รองลงมาคือ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี จำนวน 91 รูป คิดเป็นร้อยละ 46.67 วุฒิการศึกษา แผนกธรรม ต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก จำนวน 116 รูป คิดเป็นร้อยละ 59.49 และ เปรียญธรรม จำนวน 79 รูป คิดเป็นร้อยละ 40.51 และ วุฒิการศึกษาทางโลก อนุปริญญาหรือปริญญาตรี จำนวน 68 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.87 รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 36 รูป คิดเป็นร้อยละ 18.45 และต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 16 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.21

ตอนที่ 2 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม
ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม
โดย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่

การรับรู้บทบาทหน้าที่	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนการจัด การศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และชาวบ้าน	195	4.68	.559	มาก ที่สุด	2
2 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนหลักธรรม อันดีงามในการดำเนินชีวิตแก่คนในชุมชน	195	4.58	.606	มาก ที่สุด	3
3 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนให้คนใน ชุมชนมีการประกอบอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร โดย ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	195	4.39	.698	มาก	5
4 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสั่งสอนคนในชุมชนรู้จัก ประหยัด อคออม	195	4.16	.735	มาก	6
5 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนให้คนใน ชุมชนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี อันดีงามของชุมชนและของชาติ	195	4.46	.734	มาก	4
6 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดทำบุญ ตามประเพณี	195	4.72	.554	มาก ที่สุด	1
7 พระสงฆ์มีบทบาทในการสนับสนุนให้คนในชุมชนดูแล รักษาสุขภาพและสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ถูก สุขลักษณะ	195	4.05	.778	มาก	7
รวม	195	4.44	.523	มาก	-

จากตารางที่ 3 พบว่าปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($N=195$, $\bar{X} = 4.44$, S.D. = .523) จำแนกรายข้อ พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดทำบุญตาม
ประเพณี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = .554) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีบทบาทใน
การสนับสนุนการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และชาวบ้าน อยู่
ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = .559) และ พระสงฆ์มีบทบาทในการสนับสนุนให้คนใน

ชุมชนดูแลรักษาสุขภาพและสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ถูกสุขลักษณะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = .778)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

ความเชื่อมั่นในตนเอง	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1 ท่านเชื่อว่าดวงและโชครชะเป็นผู้กำหนดชีวิตของคนเรา	195	3.13	1.243	ปานกลาง	10
2 ท่านรู้สึกไม่อยากทำสิ่งที่ยาก	195	3.30	1.095	ปานกลาง	8
3 เวลาเกิดปัญหาขึ้นท่านจะพยายามคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง	195	3.82	.795	มาก	5
4 ท่านชอบทำงานด้วยตนเองมากกว่าให้ผู้อื่นทำ	195	3.77	.746	มาก	6
5 เวลาออกไปพูดต่อหน้าคนจำนวนมากท่านรู้สึกตื่นเต้น	195	3.31	1.157	ปานกลาง	7
6 งานหลายอย่างที่ท่านคิดว่าทำถูกแล้วแต่รู้สึกหวั่นไหวเกรงว่าจะไม่ถูกใจคนอื่น	195	3.09	.951	ปานกลาง	12
7 เวลาทำสิ่งต่างๆ ท่านจะมุ่งมั่นทำให้สำเร็จ	195	4.46	.603	มาก	1
8 เวลาปฏิบัติงานท่านจะเป็นคนวางแผนด้วยตนเองบนพื้นฐานของข้อมูล	195	4.37	.710	มาก	3
9 ท่านรู้สึกหวั่นไหวเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการทำงาน	195	3.13	.833	ปานกลาง	10
10 ท่านไม่ค่อยชอบโต้แย้งกับคนอื่นเพราะไม่ค่อยมั่นใจว่าความคิดของตนเองจะถูกต้อง	195	3.26	1.013	ปานกลาง	9
11 ท่านให้วัดและชุมชนให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างรูปธรรม	195	4.44	.659	มาก	2
12 เมื่อทำงานไม่ถูกต้องท่านจะลงมือทำด้วยวิธีใหม่จนกว่าจะถูกต้อง	195	4.33	.797	มาก	4
รวม	195	3.70	.468	มาก	-

จากตารางที่ 4 พบว่าการวิเคราะห์ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.70$,S.D =.468) จำแนกรายข้อ เวลาทำสิ่งต่างๆ ท่านจะมุ่งมั่นทำให้สำเร็จ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$,S.D. = .603) รองลงมาคือ ท่านให้วัดและชุมชนให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นอย่าง

รูปธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = .659) และ งานหลายอย่างที่ท่านคิดว่าทำถูกแล้วแต่รู้สึกหวั่นไหวเกรงว่าจะไม่ถูกใจคนอื่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.09$, S.D. = .951)

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน

การมีส่วนร่วมในชุมชน	N	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1 ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน	195	4.23	.762	มาก	4
2 ท่านเอื้ออำนวยสถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน	195	4.49	.587	มาก	1
3 ท่านให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน	195	4.28	.687	มาก	2
4 ท่านมักจะให้ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน	195	4.01	.739	มาก	5
5 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมขององค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น โรงเรียน อบค. สถานีอนามัย	195	4.27	.825	มาก	3
รวม	195	4.26	.614	มาก	-

จากตารางที่ 5 พบว่าการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.26$, S.D. = .614) จำแนกรายข้อ ท่านเอื้ออำนวยสถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = .587) รองลงมาคือ ท่านให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = .687) และ ท่านมักจะให้ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = .739)

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนทางสังคม	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1 ชุมชนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดเป็นอย่างดี	195	4.30	.669	มาก	2
2 เมื่อวัดมีปัญหาสามารถขอความช่วยเหลือจากชุมชนได้ตลอดเวลา	195	4.11	.656	มาก	5
3 วัดและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีในการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	195	4.35	.635	มาก	1
4 ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาช่วยเหลือวัดในเรื่องต่างๆ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ฯลฯ เพื่อพัฒนาวัดด้วยความเต็มใจ	195	4.08	.808	มาก	6
5 ชุมชนมีความภาคภูมิใจและยินดีในความสำเร็จของวัดและชุมชน	195	4.23	.681	มาก	3
6 วัดได้รับเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ	195	4.17	.758	มาก	4
รวม	195	4.21	.570	มาก	-

จากตารางที่ 6 พบว่าการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D. =.570) จำแนกรายข้อ วัดและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีในการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .635) รองลงมาคือ ชุมชนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = .669) และ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาช่วยเหลือวัดในเรื่องต่างๆ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ฯลฯ เพื่อพัฒนาวัดด้วยความเต็มใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .808)

ตอนที่ 3 ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาศึกษา

บทบาทการพัฒนาศึกษา	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1 การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมทางการศึกษาดังๆ ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เช่น การประกวด การจัดนิทรรศการ เป็นต้น	195	4.06	.771	มาก	5
2 การส่งเสริมให้มีการจัดโครงการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่พุทธธรรมและจริยธรรม แก่เด็ก เยาวชน และชาวบ้าน	195	4.05	.872	มาก	6
3 การสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่เด็กและโรงเรียนในชุมชน	195	4.16	.749	มาก	3
4 การสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาให้แก่เด็กและโรงเรียนในชุมชน	195	4.09	.740	มาก	4
5 การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อใช้ในการศึกษา สงเคราะห์แก่เด็กที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์	195	3.93	.790	มาก	7
6 การสอนธรรมะหรือพุทธศาสนาในโรงเรียน	195	4.66	.626	มากที่สุด	1
7 การบรรยาย การเทศน์ หรืออบรมธรรมะให้แก่หน่วยงาน หรือคนในชุมชน	195	4.38	.786	มาก	2
8 ให้การสนับสนุนการจัดตั้งห้องสมุดหรือที่อ่านหนังสือ สำหรับให้คนในชุมชนได้ศึกษาค้นคว้า	195	3.91	.959	มาก	8
รวม	195	4.16	.578	มาก	-

จากตารางที่ 7 พบว่าการวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$, S.D. =.578) จำแนกรายข้อ การสอนธรรมะหรือพุทธศาสนาในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = .626) รองลงมาคือ การบรรยาย การเทศน์ หรืออบรมธรรมะ ให้แก่หน่วยงานหรือคนในชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = .786) และ ให้การสนับสนุน

การจัดตั้งห้องสมุดหรือที่อ่านหนังสือสำหรับให้คนในชุมชนได้ศึกษาค้นคว้าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .959)

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

บทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	195	4.22	.811	มาก	1
2 การให้การสนับสนุนด้านสถานที่ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เช่น สนับสนุนสถานที่ในการขายสินค้า จัดแสดงสินค้า ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร	195	3.61	.832	มาก	3
3 การให้การสนับสนุนด้านทุนทรัพย์และวัสดุอุปกรณ์ในบางส่วน ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน	195	3.56	.879	มาก	4
4 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนในเรื่องการประหยัดคอดออมและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง	195	3.94	.813	มาก	2
5 การส่งเสริมการทำอาชีพเสริมของคนในชุมชน	195	3.49	.789	ปานกลาง	6
6 การรวบรวมสิ่งของต่างๆ ตลอดจนเงินบริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ในชุมชน	195	3.52	.864	มาก	5
7 การสนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชน เช่น กิจกรรมธนาคารชุมชน สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน	195	3.42	.918	ปานกลาง	7
รวม	195	3.68	.697	มาก	-

จากตารางที่ 8 พบว่าการวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$,S.D. = .697) จำแนกรายข้อ การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$,S.D. = .811) รองลงมาคือ การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนในเรื่องการประหยัดคอดออมและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$,S.D. = .813) และการสนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชน เช่น กิจกรรมธนาคารชุมชน สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$,S.D. = .918)

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข

บทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนในการแก้ปัญหาทางด้านจิตใจและการดำเนินชีวิต	195	4.11	.808	มาก	3
2 การให้การสนับสนุนด้านสถานที่ในการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุข เช่น ลานสุขภาพ สถานที่ในการออกกำลังกาย การบริจาคโลหิต การจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขภาพ	195	4.00	.979	มาก	5
3 การสนับสนุนให้คนในชุมชนดูแลรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ถูกสุขลักษณะ	195	4.27	.727	มาก	2
4 การสนับสนุนให้มีการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ในชุมชน	195	4.03	.809	มาก	4
5 การให้การสนับสนุนกิจกรรมการป้องกันและรักษาผู้ติดเชื้อเอดส์	195	4.42	.708	มาก	1
รวม	195	4.16	.638	มาก	-

จากตารางที่ 9 พบว่าการวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .638) จำแนกรายข้อ การให้การสนับสนุนกิจกรรมการป้องกันและรักษาผู้ติดเชื้อเอดส์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .708) รองลงมาคือ การสนับสนุนให้คนในชุมชนดูแลรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ถูกสุขลักษณะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = .727) และการให้การสนับสนุนด้านสถานที่ในการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุข เช่น ลานสุขภาพ สถานที่ในการออกกำลังกาย การบริจาคโลหิต การจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .979)

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม

บทบาทการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1 การสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณี	195	4.65	.586	มากที่สุด	1
2 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการทำบุญพิธีหรือประเพณีต่างๆ	195	4.39	.705	มาก	5
3 การสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชุมชนและของชาติ	195	4.51	.637	มากที่สุด	2
4 การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เข้าใจถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและสืบสานศิลปวัฒนธรรมสู่อนุชนรุ่นหลัง	195	4.50	.684	มากที่สุด	3
5 การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดประกวดด้านศิลปะและวัฒนธรรม และการจัดนิทรรศการ	195	4.07	.796	มาก	6
6 การดูแลรักษาและปฏิสังขรณ์โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญในท้องถิ่น	195	4.49	.769	มาก	4
รวม	195	4.43	.572	มาก	-
รวมการพัฒนาชุมชน		4.11	.530	มาก	-

จากตารางที่ 10 พบว่าการวิเคราะห์การพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .530) ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = .572) จำแนกรายข้อ การสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = .586) รองลงมาคือ การสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชุมชนและของชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = .637) และการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดประกวดด้านศิลปะและวัฒนธรรม และการจัดนิทรรศการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .796)

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล คือ อายุ อายุพรรษา สถานภาพในปัจจุบัน ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางโลกและทางธรรม โดยการทดสอบค่าทีแบบอิสระ (t-test) และ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One – way ANOVA ดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านการศึกษา				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี	48	4.16	.568	มาก
41 - 50 ปี	62	4.14	.570	มาก
51 – 60 ปี	44	4.10	.613	มาก
61 ปีขึ้นไป	41	4.24	.574	มาก
รวมด้านการศึกษา	195	4.16	.578	มาก
ด้านเศรษฐกิจ				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี	48	3.66	.617	มาก
41 - 50 ปี	62	3.62	.752	มาก
51 – 60 ปี	44	3.60	.731	มาก
61 ปีขึ้นไป	41	3.87	.648	มาก
รวมด้านเศรษฐกิจ	195	3.68	.697	มาก
ด้านสาธารณสุข				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี	48	4.16	.630	มาก
41 - 50 ปี	62	4.45	.680	มาก
51 – 60 ปี	44	4.13	.670	มาก
61 ปีขึ้นไป	41	4.24	.559	มาก
รวมด้านสาธารณสุข	195	4.16	.638	มาก

ตารางที่ 11 (ต่อ)

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านสังคมและวัฒนธรรม				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี	48	4.36	.613	มาก
41 - 50 ปี	62	4.44	.648	มาก
51 - 60 ปี	44	4.38	.459	มาก
61 ปีขึ้นไป	41	4.56	.498	มากที่สุด
รวมด้านสังคมและวัฒนธรรม	195	4.43	.572	มาก
บทบาทการพัฒนาชุมชน				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี	48	4.08	.517	มาก
41 - 50 ปี	62	4.09	.573	มาก
51 - 60 ปี	44	4.05	.530	มาก
61 ปีขึ้นไป	41	4.23	.477	มาก
รวมบทบาทการพัฒนาชุมชน	195	4.11	.530	มาก

จากตารางที่ 11 พบว่า บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป และ อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, $\bar{X}$ = 4.24 และ $\bar{X}$ = 4.16 ตามลำดับ)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านเศรษฐกิจ ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป และ อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68, $\bar{X}$ = 3.87 และ $\bar{X}$ = 3.66 ตามลำดับ)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการสาธารณสุข ช่วงอายุ อายุ 41- 50 ปี และ 61 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, $\bar{X}$ = 4.45 และ $\bar{X}$ = 4.24 ตามลำดับ)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43) ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56) และ อายุ 41-50 ปี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป และ อายุ 41 - 50 ปี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11, $\bar{X}$ = 4.23 และ $\bar{X}$ = 4.09 ตามลำดับ)

ตารางที่ 12 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม
โดยจำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ด้านการศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	3	.449	.150	.444	.722
ภายในกลุ่ม	191	64.358	.337		
รวม	194	64.807			
ด้านเศรษฐกิจ					
ระหว่างกลุ่ม	3	2.037	.679	1.407	.242
ภายในกลุ่ม	191	92.190	.483		
รวม	194	94.228			
ด้านสาธารณสุข					
ระหว่างกลุ่ม	3	.322	.107	.261	.853
ภายในกลุ่ม	191	78.666	.412		
รวม	194	78.989			
ด้านสังคมและวัฒนธรรม					
ระหว่างกลุ่ม	3	1.074	.358	1.097	.352
ภายในกลุ่ม	191	62.342	.326		
รวม	194	63.417			
การพัฒนาชุมชน					
ระหว่างกลุ่ม	3	.802	.267	.949	.418
ภายในกลุ่ม	191	53.789	.282		
รวม	194	54.591			

จากตารางที่ 12 พบว่าเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 13 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของบทบาทการพัฒนา
ชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามอายุพรรษา

อายุพรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการศึกษา				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 พรรษา	72	4.20	.510	มาก
21 – 30 พรรษา	53	4.09	.618	มาก
31 – 40 พรรษา	43	4.14	.656	มาก
41 พรรษาขึ้นไป	27	4.18	.554	มาก
รวมด้านการศึกษา	195	4.16	.578	มาก
ด้านเศรษฐกิจ				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 พรรษา	72	3.65	.662	มาก
21 – 30 พรรษา	53	3.58	.747	มาก
31 – 40 พรรษา	43	3.73	.724	มาก
41 พรรษาขึ้นไป	27	3.88	.627	มาก
รวมด้านเศรษฐกิจ	195	3.68	.697	มาก
ด้านสาธารณสุข				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 พรรษา	72	4.13	.664	มาก
21 – 30 พรรษา	53	4.16	.626	มาก
31 – 40 พรรษา	43	4.18	.650	มาก
41 พรรษาขึ้นไป	27	4.23	.597	มาก
รวมด้านสาธารณสุข	195	4.16	.638	มาก
ด้านสังคมและวัฒนธรรม				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 พรรษา	72	4.41	.620	มาก
21 – 30 พรรษา	53	4.40	.590	มาก
31 – 40 พรรษา	43	4.45	.500	มาก
41 พรรษาขึ้นไป	27	4.52	.522	มากที่สุด
รวมด้านสังคมและวัฒนธรรม	195	4.43	.571	มาก

ตารางที่ 13 (ต่อ)

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
บทบาทการพัฒนาชุมชน				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 พรรษา	72	4.10	.519	มาก
21 – 30 พรรษา	53	4.06	.560	มาก
31 – 40 พรรษา	43	4.13	.558	มาก
41 พรรษาขึ้นไป	27	4.20	.467	มาก
รวมบทบาทการพัฒนาชุมชน	195	4.11	.530	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่า บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา อายุพรรษาด้านต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 พรรษา และ 41 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, $\bar{X}$ = 4.20 และ $\bar{X}$ = 4.18 ตามลำดับ)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านเศรษฐกิจ 41 พรรษาขึ้นไป และ 31 – 40 พรรษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68, $\bar{X}$ = 3.88 และ $\bar{X}$ = 3.73 ตามลำดับ)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการสาธารณสุข 41 พรรษาขึ้นไป และ 31 – 40 พรรษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, $\bar{X}$ = 4.23 และ $\bar{X}$ = 4.18 ตามลำดับ)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43) 41 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52) และ 11 – 20 พรรษา, 31 – 40 พรรษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ 41 พรรษาขึ้นไป และ 31 – 40 พรรษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11, $\bar{X}$ = 4.20 และ $\bar{X}$ = 4.13 ตามลำดับ)

ตารางที่ 14 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม
โดยจำแนกตามอายุพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ด้านการศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	3	.397	.132	.393	.758
ภายในกลุ่ม	191	64.410	.337		
รวม	194	64.807			
ด้านเศรษฐกิจ					
ระหว่างกลุ่ม	3	1.774	.591	1.222	.303
ภายในกลุ่ม	191	92.453	.484		
รวม	194	94.228			
ด้านสาธารณสุข					
ระหว่างกลุ่ม	3	.191	.064	.154	.927
ภายในกลุ่ม	191	78.798	.413		
รวม	194	78.989			
ด้านสังคมและวัฒนธรรม					
ระหว่างกลุ่ม	3	.341	.114	.345	.793
ภายในกลุ่ม	191	63.075	.330		
รวม	194	63.417			
การพัฒนาชุมชน					
ระหว่างกลุ่ม	3	.390	.130	.459	.712
ภายในกลุ่ม	191	54.201	.284		
รวม	194	54.591			

จากตารางที่ 14 พบว่าเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุพรรษา บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

สถานภาพในปัจจุบัน	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ด้านการศึกษา				
เจ้าอาวาส	4.21	.545	3.296	.001**
รักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	3.84	.662		
ด้านเศรษฐกิจ				
เจ้าอาวาส	3.70	.695	.566	.572
รักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	3.62	.678		
ด้านสาธารณสุข				
เจ้าอาวาส	4.25	.591	4.482	.000**
รักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	3.70	.692		
ด้านสังคมและวัฒนธรรม				
เจ้าอาวาส	4.52	.510	4.036	.000**
รักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	3.98	.687		
บทบาทการพัฒนาชุมชน				
เจ้าอาวาส	4.17	.488	3.741	.000**
รักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	3.78	.627		

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 15 พบว่าการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษา มากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ($\bar{x}$ = 4.21 และ $\bar{x}$ = 3.84 ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสาธารณสุข แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ($\bar{X} = 4.25$ และ $\bar{X} = 3.70$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ($\bar{X} = 4.52$ และ $\bar{X} = 3.98$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ($\bar{X} = 4.17$ และ $\bar{X} = 3.78$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ด้านการศึกษา				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	4.07	.545	-1.809	.072
10 ปีขึ้นไป	4.22	.662		
ด้านเศรษฐกิจ				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	3.64	.695	-.809	.419
10 ปีขึ้นไป	3.72	.678		
ด้านสาธารณสุข				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	4.08	.591	-1.703	.090
10 ปีขึ้นไป	4.24	.692		
ด้านสังคมและวัฒนธรรม				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	4.33	.510	-2.377	.018*
10 ปีขึ้นไป	4.52	.687		
บทบาทการพัฒนาชุมชน				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	4.03	.488	-1.911	.057
10 ปีขึ้นไป	4.18	.627		

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 16 พบว่าการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการภาพรวม ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกัน โดยดำรงตำแหน่งมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มากกว่าดำรงตำแหน่งต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี ($\bar{x}$ = 4.52 และ $\bar{x}$ = 4.33 ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบพฤติกรรมศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

พฤติกรรมศึกษาทางธรรม	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ด้านการศึกษา				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก	4.00	.588	-4.942	.000**
เปรียบุทธธรรม	4.39	.478		
ด้านเศรษฐกิจ				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก	3.66	.675	-.526	.599
เปรียบุทธธรรม	3.71	.730		
ด้านสาธารณสุข				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก	4.06	.654	-2.800	.006**
เปรียบุทธธรรม	4.32	.585		
ด้านสังคมและวัฒนธรรม				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก	4.33	.584	-3.039	.003**
เปรียบุทธธรรม	4.58	.524		
บทบาทการพัฒนาชุมชน				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก	4.01	.534	-3.144	.002**
เปรียบุทธธรรม	4.25	.496		

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 17 พบว่าการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างพฤติกรรมศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา แตกต่างกัน โดยจบเปรียบุทธธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ($\bar{x} = 4.39$ และ $\bar{x} = 4.00$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างพฤติกรรมศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสาธารณสุข แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ($\bar{X} = 4.32$ และ $\bar{X} = 4.06$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ($\bar{X} = 4.58$ และ $\bar{X} = 4.33$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ($\bar{X} = 4.25$ และ $\bar{X} = 4.01$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ตารางที่ 18 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของบทบาทการพัฒนา
ชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก

วุฒิการศึกษาทางโลก	n	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านการศึกษา				
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	16	3.89	.562	มาก
ประถมศึกษาปีที่ 6	21	4.08	.661	มาก
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	4.24	.612	มาก
มัธยมศึกษาตอนปลาย	34	4.18	.457	มาก
อนุปริญญาหรือปริญญาตรี	68	4.16	.520	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	36	4.22	.708	มาก
รวมด้านการศึกษา	195	4.16	.578	มาก
ด้านเศรษฐกิจ				
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	16	3.84	.628	มาก
ประถมศึกษาปีที่ 6	21	3.43	.688	ปานกลาง
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	3.81	.719	มาก
มัธยมศึกษาตอนปลาย	34	3.68	.686	มาก
อนุปริญญาหรือปริญญาตรี	68	3.65	.660	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	36	3.73	.784	มาก
รวมด้านเศรษฐกิจ	195	3.68	.697	มาก

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดการศึกษาทางโลก	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการสาธารณสุข				
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	16	3.96	.589	มาก
ประถมศึกษาปีที่ 6	21	4.02	.801	มาก
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	4.12	.567	มาก
มัธยมศึกษาตอนปลาย	34	4.26	.575	มาก
อนุสัญญาหรือปริญญาตรี	68	4.17	.636	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	36	4.26	.656	มาก
รวมด้านการสาธารณสุข	195	4.16	.638	มาก
ด้านสังคมและวัฒนธรรม				
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	16	4.31	.593	มาก
ประถมศึกษาปีที่ 6	21	4.32	.611	มาก
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	4.52	.588	มากที่สุด
มัธยมศึกษาตอนปลาย	34	4.48	.428	มาก
อนุสัญญาหรือปริญญาตรี	68	4.42	.581	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	36	4.47	.647	มาก
รวมด้านสังคมและวัฒนธรรม	195	4.43	.572	มาก
บทบาทการพัฒนาชุมชน				
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	16	4.00	.527	มาก
ประถมศึกษาปีที่ 6	21	3.96	.580	มาก
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	4.17	.550	มาก
มัธยมศึกษาตอนปลาย	34	4.15	.442	มาก
อนุสัญญาหรือปริญญาตรี	68	4.10	.504	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	36	4.17	.622	มาก
รวมบทบาทการพัฒนาชุมชน	195	4.11	.530	มาก

จากตารางที่ 18 พบว่า บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) มัธยมศึกษาตอนต้น และ สูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$ และ $\bar{X} = 4.22$ ตามลำดับ)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านเศรษฐกิจ ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, $\bar{X} = 3.84$ และ $\bar{X} = 3.81$ ตามลำดับ) และ ประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการสาธารณสุข มัธยมศึกษาตอนปลาย และสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, $\bar{X} = 4.26$ และ $\bar{X} = 4.26$ ตามลำดับ)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$) มัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) และ มัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$)

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ มัธยมศึกษาตอนต้น และ สูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, $\bar{X} = 4.17$ และ $\bar{X} = 4.17$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 19 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม
โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ด้านการศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	5	1.606	.321	.961	.443
ภายในกลุ่ม	189	63.201	.334		
รวม	194	64.807			
ด้านเศรษฐกิจ					
ระหว่างกลุ่ม	5	2.211	.442	.908	.477
ภายในกลุ่ม	189	92.016	.487		
รวม	194	94.228			
ด้านสาธารณสุข					
ระหว่างกลุ่ม	5	1.684	.337	.823	.534
ภายในกลุ่ม	189	77.305	.409		
รวม	194	78.989			
ด้านสังคมและวัฒนธรรม					
ระหว่างกลุ่ม	5	.785	.157	.474	.795
ภายในกลุ่ม	189	62.631	.331		
รวม	194	63.417			
การพัฒนาชุมชน					
ระหว่างกลุ่ม	5	.907	.181	.638	.671
ภายในกลุ่ม	189	53.684	.284		
รวม	194	54.591			

จากตารางที่ 19 พบว่าเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผล ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ บทบาทการพัฒนาชุมชนด้านการศึกษา (Y_1) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	Y_1
X_1	1	.349** .000	.613** .000	.499** .000	.596** .000
X_2		1	.381** .000	.319** .000	.324** .000
X_3			1	.688** .000	.625** .000
X_4				1	.656** .000
Y_1					1

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 20 พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .596 ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .324 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .625

ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .656

ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ได้แก่ ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ส่งผลหรือทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา

ตัวแปรทำนาย	R	R ²	Adj R ²	R ² change	b	B	t
ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4)	.656	.431	.428	.431	.392	.387	5.681**
ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1)	.726	.527	.522	.096	.324	.293	4.680**
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3)	.735	.541	.534	.014	.168	.179	2.393*
Constant(a) = .352		S.E. = .263		Over all F = 74.970**			

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

* ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 21 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสมการ พบว่า ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 1 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา ได้ร้อยละ 43.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 5.681 ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 2 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.680 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 3 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 2.393 โดย ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) มีประสิทธิภาพในการทำนายร่วมกัน

ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา ได้ร้อยละ 54.1 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .263 และสามารถเขียนเป็นสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$\text{ในรูปคะแนนดิบ} \quad \hat{Y}_1 = .352 + .392(X_2) + .324(X_3) + .168(X_4)$$

$$\text{ในรูปคะแนนมาตรฐาน} \quad \hat{Z}_1 = .387 Z_{(x2)} + .293 Z_{(x3)} + .179 Z_{(x4)}$$

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผล ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ บทบาทการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ (Y_2) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	Y_2
X_1	1	.349** .000	.613** .000	.499** .000	.547** .000
X_2		1	.381** .000	.319** .000	.268** .000
X_3			1	.688** .000	.551** .000
X_4				1	.453** .000
Y_2					1

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 22 พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์เท่ากับ .547 ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐมด้านเศรษฐกิจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .268 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐมด้านเศรษฐกิจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .551 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .453

ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ได้แก่ ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ส่งผลหรือทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ

ตัวแปรทำนาย	R	R ²	Adj R ²	R ² change	b	B	t
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3)	.551	.303	.299	.303	.391	.345	4.766**
ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1)	.611	.373	.367	.070	.447	.336	4.643**
Constant(a) = .033		S.E. = .351		Over all F = 57.208**			

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสู่สมการ พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 1 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ ได้ร้อยละ 30.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.766 และด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 2 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.643 โดย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) และ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) มีประสิทธิภาพในการทำนายร่วมกันต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ ได้ร้อยละ 37.3 มีค่าความ

กลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .351 และสามารถเขียนเป็นสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$\text{ในรูปคะแนนดิบ} \quad \hat{Y}_2 = .033 + .391(X_3) + .447(X_1)$$

$$\text{ในรูปคะแนนมาตรฐาน} \quad \hat{Z}_2 = .345 Z_{(x3)} + .336 Z_{(x1)}$$

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนารูชมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผล ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ บทบาทการพัฒนารูชมชนด้านสาธารณสุข (Y_3) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนารูชมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	Y_3
X_1	1	.349** .000	.613** .000	.499** .000	.669** .000
X_2		1	.381** .000	.319** .000	.370** .000
X_3			1	.688** .000	.644** .000
X_4				1	.602** .000
Y_3					1

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 24 พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนารูชมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .669 ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนารูชมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

เท่ากับ .370 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .644 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .602

ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ได้แก่ ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ส่งผลหรือทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข

ตัวแปรทำนาย	R	R ²	Adj R ²	R ² change	b	B	t
ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1)	.669	.447	.444	.447	.499	.409	6.712**
ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4)	.737	.543	.538	.096	.270	.242	3.643**
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3)	.752	.565	.558	.022	.236	.227	3.116**
Constant(a) = -.188 S.E. = .282 Over all F = 82.715**							

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 25 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสู่สมการ พบว่า ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 1 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข ได้ร้อยละ 44.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 6.712 ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 2 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 3.643 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 3 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 3.116 โดย ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1)

ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) มีประสิทธิภาพในการทำนายร่วมกันต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุข ได้ร้อยละ 56.5 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .282 และสามารถเขียนเป็นสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y}_3 = -.188 + .499(X_1) + .270(X_4) + .236(X_3)$

ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z}_3 = .409 Z_{(x1)} + .242 Z_{(x4)} + .227 Z_{(x3)}$

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผล ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ บทบาทการพัฒนาชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม (Y_4) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระ
สังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	Y ₄
X ₁	1	.349** .000	.613** .000	.499** .000	.692** .000
X ₂		1	.381** .000	.319** .000	.374** .000
X ₃			1	.688** .000	.595** .000
X ₄				1	.547** .000
Y ₄					1

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 26 พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .692 ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .374 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .595 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .547

ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ได้แก่ ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X₁) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X₂) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X₃) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X₄) ส่งผลหรือทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของ
พระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตัวแปรทำนาย	R	R ²	Adj R ²	R ² change	b	B	t
ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X ₁)	.692	.478	.476	.478	.547	.501	8.019**
ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X ₄)	.730	.533	.528	.054	.189	.189	2.778**
การมีส่วนร่วมของชุมชน (X ₃)	.737	.543	.536	.011	.147	.158	2.114*
Constant(a) = .585 S.E. = .259 Over all F = 75.791**							

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

* ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 27 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสู่สมการ พบว่า ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X₁) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 1 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้ร้อยละ 47.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 8.019 ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X₄) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 2 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 2.778 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X₃) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 3 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 2.114 โดย ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X₁) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X₄) และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X₃) มีประสิทธิภาพในการทำร่วมกันต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้ร้อยละ 54.3 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำเท่ากับ .259 และสามารถเขียนเป็นสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y}_4 = .585 + .547(X_1) + .189(X_4) + .147(X_3)$

ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z}_4 = .501Z_{(x1)} + .189 Z_{(x4)} + .158 Z_{(x3)}$

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผล ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ (Y) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 28

ตารางที่ 28 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	Y
X_1	1	.349** .000	.613** .000	.499** .000	.729** .000
X_2		1	.381** .000	.319** .000	.388** .000
X_3			1	.688** .000	.705** .000
X_4				1	.656** .000
Y					1

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 28 พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .729 ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .388 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .705 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .656

ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ได้แก่ ได้แก่ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ส่งผลหรือทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ดังตารางที่ 29

ตารางที่ 29 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ตัวแปรทำนาย	R	R ²	Adj R ²	R ² change	b	B	t
ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1)	.729	.532	.530	.532	.450	.444	8.412**
ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4)	.804	.646	.642	.114	.242	.260	4.520**
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3)	.821	.673	.668	.028	.219	.254	4.024**
Constant(a) = .161 S.E. = .203 Over all F = 131.304**							

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 29 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสู่สมการ พบว่า ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 1 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้ร้อยละ 53.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 8.412 ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 2 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.520 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ได้รับคัดเลือกเข้าสู่สมการเป็นลำดับที่ 3 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.024 โดย ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) มีประสิทธิภาพในการทำนายร่วมกันต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้ร้อยละ 67.3 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .203 และสามารถเขียนเป็นสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = .161 + .450(X_1) + .242(X_4) + .219(X_3)$$

ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .444 Z_{(x1)} + .260 Z_{(x4)} + .254 Z_{(x3)}$$

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัด นครปฐม

ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัด นครปฐม โดยความถี่ และร้อยละ

ตารางที่ 30 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาการศึกษา

ด้านการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
1.เพิ่มการพัฒนาการศึกษาให้มากขึ้น	4	26.67
2.ขาดงบประมาณในการสนับสนุนด้านการศึกษา	3	20.00
3.เพิ่มความรู้ให้ทันเหตุการณ์ ทันสมัย	2	13.33
4.การให้ความสนับสนุนด้านศึกษามากกว่านี้	2	13.33
5.ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ	1	6.67
6.การตระหนักในหน้าที่ของพระสังฆาธิการให้มากขึ้น	1	6.67
7.การเพิ่มค่าตอบแทนแก่พระสังฆาธิการ	1	6.67
8.บทบาทของครูสอนศีลธรรมน้อยลง	1	6.67
รวม	15	100.00

จากตารางที่ 30 พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาการศึกษา ให้มีเพิ่มการพัฒนาการศึกษาให้มากขึ้น จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 รองลงมา คือ ขาดงบประมาณในการสนับสนุนด้านการศึกษา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และ เพิ่มความรู้ให้ทันเหตุการณ์ ทันสมัย การให้ความสนับสนุนด้านศึกษามากกว่านี้ จำนวน 2 คิดเป็น ร้อยละ 13.33

ตารางที่ 31 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจ	ความถี่	ร้อยละ
1.เน้นเศรษฐกิจพอเพียง	4	50.00
2.ยึดหลักกรรมทฤษฎีถูกต้องประโยชน์ 4	1	12.50
3.ต้องรู้ทันข่าวสาร	1	12.50
4.การสนับสนุนรายได้ให้ประชาชน และการประหยัด	1	12.50
5.พระสังฆาธิการมีส่วนร่วมในการบริหารเศรษฐกิจ	1	12.50
รวม	8	100.00

จากตารางที่ 31 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เน้นเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือ ยึดหลักกรรมทฤษฎีถูกต้องประโยชน์ 4 ต้องรู้ทันข่าวสาร การสนับสนุนรายได้ให้ประชาชน และการประหยัด และพระสังฆาธิการมีส่วนร่วมในการบริหารเศรษฐกิจ จำนวนร้อยละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50

ตารางที่ 32 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านสาธารณสุข

ด้านสาธารณสุข	ความถี่	ร้อยละ
1.การให้ความรู้สาธารณสุข	7	58.33
2.ความรู้ด้านสมุนไพร	2	16.68
3.การดูแลวัดให้อยู่ในสภาพสะอาดร่มรื่น	1	8.33
4.ห้องน้ำสะอาดตลอดเวลา	1	8.33
5.การตรวจสุขภาพประจำปีของพระ	1	8.33
รวม	12	100.00

จากตารางที่ 32 พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านสาธารณสุข การให้ความรู้สาธารณสุข จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 รองลงมาคือ ความรู้ด้านสมุนไพร จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.68

ตารางที่ 33 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม

ด้านสังคมและวัฒนธรรม	ความถี่	ร้อยละ
1.รักษาประเพณีแบบเก่า	2	28.55
2.รักษากฎ ระเบียบของมหาเถรสมาคม ด้านการจัดงานวัด	1	14.29
3.บทบาทในการลด ละ เลิก อบายมุข	1	14.29
4.การเพิ่มความรู้และความเข้าใจในด้านสังคมและวัฒนธรรม	1	14.29
5.การมีส่วนร่วมกับชุมชนด้านวัฒนธรรม ประเพณี	1	14.29
6.งบประมาณน้อย	1	14.29
รวม	7	100.00

จากตารางที่ 33 พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม รักษาประเพณีแบบเก่า จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 28.55 และอื่นๆจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม 4) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยแบบการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่ง เจ้าอาวาส หรือรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 195 วัด วัดละ 1 รูป (มหานิกาย) ปี พ.ศ.2553 โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product moment Correlation Coefficient) และ การวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยแบ่งเป็นรายด้านดังนี้

ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = .523)

ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.70$, S.D. = .468)

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = .614)

ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = .570)

2. ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาการศึกษา ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = .578)

ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = .697)

ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = .697)

ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = .572)

การพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .530)

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคลของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม อายุ 41 – 50 ปี จำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.79 อายุพรรษา ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี จำนวน 72 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.93 สถานภาพในปัจจุบัน ตำแหน่งเจ้าอาวาส 166 รูป คิดเป็นร้อยละ 84.63 ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง มากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 104 รูป คิดเป็นร้อยละ 53.33 วุฒิการศึกษาแผนกธรรม ต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก จำนวน 116 รูป คิดเป็นร้อยละ 59.49 วุฒิการศึกษาทางโลก อนุปริญญา หรือปริญญาตรี จำนวน 68 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.87

การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล คือ อายุ อายุพรรษา สถานภาพในปัจจุบัน ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางโลกและทางธรรม พบว่า

การเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ อายุพรรษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และวุฒิการศึกษาทางโลก บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสาธารณสุข แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน คือ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ($\bar{X} = 4.39$ และ $\bar{X} = 4.00$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสาธารณสุข แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ($\bar{X} = 4.32$ และ $\bar{X} = 4.06$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ($\bar{X} = 4.58$ และ $\bar{X} = 4.33$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ($\bar{X} = 4.25$ และ $\bar{X} = 4.01$ ตามลำดับ) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

4. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสมการ พบว่า ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 1 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้ร้อยละ 53.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 8.412 ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 2 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.520 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 3 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.024 โดย ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) มีประสิทธิภาพในการทำนายร่วมกันต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้ร้อยละ 67.3 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .203 และสามารถเขียนเป็นสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$\text{ในรูปคะแนนดิบ} \quad \hat{Y} = .161 + .450(X_1) + .242(X_4) + .219(X_3)$$

$$\text{ในรูปคะแนนมาตรฐาน} \quad \hat{Z} = .444 Z_{(x1)} + .260 Z_{(x4)} + .254 Z_{(x3)}$$

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านการศึกษา ให้มีการพัฒนาด้านการศึกษาให้มากขึ้น จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เน้นเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 50

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านสาธารณสุข การให้ความรู้สาธารณสุข จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม รักษาประเพณีแบบเก่า จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 28.55

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม โดยแบ่งเป็นรายด้านดังนี้

ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ในภาพรวมอยู่ระดับมาก สอดคล้องกับนิคยา กอบนิลพรรณ (2548 : 40 - 41) เสนอว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย ปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้ 1. การปฏิบัติได้สอดคล้องตามความเชื่อพื้นฐานโดยเลือกวิธีการปฏิบัติให้สอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง 2. มาตรฐานคุณค่าการปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตน 3. เป้าหมายที่ต้องการส่งเสริม ปกป้องและรักษา 4. ประสบการณ์ของตนหรือของกลุ่ม 5. ความคาดหวังโดยจะประพฤติดตามแบบที่ตนคาดหวังหรือตามที่คาดหวังจากผู้อื่น 6. การบีบบังคับ โดยจะกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ถูกบังคับให้กระทำเช่นนั้น 7. นิสัยและประเพณี จะกระทำตามอุปนิสัยที่ชอบกระทำ เมื่ออยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น 8. โอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติตามโครงสร้างของสังคมที่เอื้ออำนวยให้ปฏิบัติได้ 9. ความสามารถโดยจะกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่คิดว่าตนเองสามารถกระทำเช่นนั้น 10. การสนับสนุนการเริ่มปฏิบัติโดยจะกระทำเมื่อคาดว่าจะได้รับการสนับสนุน ด้านความเชื่อมั่นในตนเองสอดคล้องกับ กิตติณิภา พลสวัสดิ์ (อ้างถึงในสมบัติ โล่ห์ทอง 2548 : 11) กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองมีความสำคัญต่อบุคคลอย่างยิ่ง เป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับทุกคน เพราะจะทำให้มีความคิดก้าวหน้า มองโลกในแง่ดีกล้าแสดงออกในทางที่ถูกที่ควรมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และยังสามารถร่วมทำงานกับบุคคลอื่นได้ดี ตลอดจนสามารถตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนา ด้านการศึกษา ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนา ด้านสาธารณสุข ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนา สังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในภาพรวมอยู่ระดับมาก สอดคล้องกับ สุรพล พยอมแย้ม (2541 : 59) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า บทบาทพระสงฆ์ที่เคยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้ความอนุเคราะห์แนะนำช่วยเหลือ ด้านการสั่งสอนการอบรม การดำรงชีพประจำวัน การสาธารณสุขอนามัย เป็นสถานบันทางสังคมรูปแบบใหม่เข้ามาแทนที่บทบาทพระสงฆ์ไป บทบาท

เผยแผ่ธรรมะอบรมจิตใจประชาชนแล้ว บทบาทพระสงฆ์ที่เคยอยู่ในกรอบก็แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ตามความต้องการและจำเป็นของสังคมที่พระสงฆ์เกี่ยวข้องอยู่

ด้านสังคมและวัฒนธรรมสอดคล้องกับพระครูปริยัติกิจศีธำรง (2551: 134-137) ได้กล่าวว่า เนื่องจากพระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์ได้รับการเคารพนับถืออย่างสูงและสถาบันที่ชาวมิได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้จะเป็นที่พึ่งพิงทางใจและเป็นสถาบันที่เฝ้าอำนวยความสะดวกทางศาสนกิจแล้ว พระสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อสร้างบูรณาการภายในชุมชนและสังคม

วิเชียร เจนจบเขต (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม จากการวิจัยพบว่า บทบาทหลักธรรมและกุศโลบายของพระสังฆาธิการ ที่นำมาใช้ทางด้านการศึกษาในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาด้านปริยัติธรรม แผนกธรรม ควบคู่ไปกับการปกครองนุเคราะห์ภายในวัด อีกทั้งยังใช้ความเพียรเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนด้วยกิจกรรมทางการเทศน์ การอบรม การประชุม แก่ประชาชน อุบาสก อุบาสิกา ทำการสงเคราะห์ด้านสาธารณูปการด้วยการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และยังให้การสาธารณสงเคราะห์เป็นที่พอใจแก่ประชาชน

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ อายุพรรษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และวุฒิการศึกษาทางโลก บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสถานภาพในปัจจุบันกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสุข แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ด้านสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ภาพรวม แตกต่างกัน โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษามากกว่ารักษาการ/รอง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา จำแนกตาม วุฒิการศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน คือ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างวุฒิการศึกษาทางธรรมกับ บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมี บทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ด้านสาธารณสุข แตกต่างกัน โดยจบเปรียญ ธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ด้านสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกัน โดยจบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ภาพรวม แตกต่างกัน โดย จบเปรียญธรรมมีบทบาทพัฒนามากกว่าต่ำกว่าหรือเท่ากับนักธรรมเอก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สอดคล้องกับ พินิจ ลาภธนานันท์ (อ้างถึงใน พระมหาไพสิทธ์ สัตยาบุร 2542 : 33 – 34) ได้ ศึกษา เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท” ในพื้นที่ภาคอีสาน จากพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน 38 รูปใน 9 จังหวัด พบว่าสาเหตุที่พระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ชนบท เนื่องจาก ท่านเป็นพระสงฆ์ในท้องถิ่น ได้พบเห็นสภาพปัญหาและความทุกข์ยากของชาวบ้านที่จำเมา ตั้งแต่เด็ก ไม่อาจนิ่งเฉยรอคอยได้ ซึ่งการดำเนินการช่วยเหลือจากภาครัฐบาลได้ จึงได้เข้าไปมี บทบาทใน 5 ลักษณะดังนี้ 1.เป็นผู้บริหาร โครงการ จะพบมากในพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์เป็นพระ สังฆาธิการในระดับเจ้าคณะอำเภอขึ้นไป ซึ่งการทำงานพัฒนาชนบทจะไม่กำหนดเฉพาะในชุมชน ใดชุมชนหนึ่ง แต่จะดำเนินการร่วมกันกับพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบลทุกรูป ภายในอำเภอนั้น เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมให้ครอบคลุมได้ทั้งอำเภอ ซึ่งการทำงานเช่นนี้ มักจะประสบปัญหา ด้านความร่วมมือจากพระสงฆ์ในวัดต่างๆ เนื่องจากพระสงฆ์เหล่านั้นไม่ค่อย เข้าใจในหลักการพัฒนาชนบท 2.เป็นผู้นำการพัฒนา พบมากในชุมชนที่ประชาชนยังขาดจิตสำนึก และความตื่นตัว ในการพัฒนาชนบท โดยส่วนมากจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี ประชาชนไม่ค่อยเดือดร้อนในด้านเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่มากนัก เมื่อไม่มีปัญหา ความคิดที่จะต่อสู้ดิ้นรนเอาชนะปัญหาต่างๆ ก็ไม่มี พระสงฆ์ที่ทำงานในชุมชนเหล่านี้ ส่วนมาก จะพยายามรณรงค์เพื่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเลิกอบายมุข ต่างๆ 3.เป็นผู้ประสานงานโครงการ ในแนวทางนี้พระสงฆ์จะอยู่ในฐานะเป็นสื่อกลางที่ทำหน้าที่ ประสานงานพัฒนาต่างๆ กับหน่วยงานของรัฐบาลและองค์กรเอกชนจากทุกๆ ส่วนที่เห็นว่า สามารถเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของชุมชนนี้ได้ แต่ขณะเดียวกันก็พยายามผลักดันให้ผู้นำชุมชน ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคนร่วมกัน มิใช่มุ่งพัฒนาหรือจัดโครงการ ต่างๆ ให้ประชาชนหรือชุมชนแต่ฝ่ายเดียว 4.เป็นผู้เล็งสนับสนุนการพัฒนา เป็นกลยุทธ์การ พัฒนาชนบทที่พยายามสร้างเสริม การพึ่งตนเองของประชาชน โดยความพยายามผลักดันให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การคิดริเริ่มโครงการพัฒนา โดยประชาชนในชุมชนนั่นเอง พระสงฆ์ จะคอยแต่เพียงเป็นผู้กระตุ้น เร่งเร้า และคอยชี้แนะ

แนวทางการแก้ไขปัญหที่สลับซับซ้อนเกินกว่าที่ต่างๆ จากภายนอกชุมชนที่พอจะสนับสนุนการพัฒนาในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและหายากในชุมชนหรืองบประมาณการลงทุนที่สูงเกินกว่าความสามารถของประชาชนจะร่วมเสียดสให้ 5.เป็นผู้ส่งเสริมพัฒนา เป็นกลยุทธ์ที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาชนบทกับการส่งเสริมชุมชน พระสงฆ์จะอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดหาบริการและดำเนินกิจการทั้งหมดเอง ประชาชนจะอยู่ในฐานะผู้รับบริการต่างๆ โดยไม่ต้องคิดริเริ่มหรือออกแรงทำงานอะไรนัก คอยแต่ เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากงานพัฒนาเหล่านี้ อันเป็นการทำงานในลักษณะแบบส่งเสริมชุมชน แต่ผลงานที่เกิดจากการส่งเสริมชุมชนเหล่านั้นมิได้มีผลต่อการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของชุมชน เท่านั้น แต่จะมีผลต่อการแก้ไขปัญหความทุกข์ยากของประชาชนได้ ถ้าหากประชาชนสามารถ นำสิ่งที่ได้จากการส่งเสริมพัฒนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

4. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสมการ และสามารถเขียนเป็นสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้ ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = .161 + .450(X_1) + .242(X_4) + .219(X_3)$

ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z} = .444 Z_{(x1)} + .260 Z_{(x4)} + .254 Z_{(x3)}$

พบว่า ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 1 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้ร้อยละ 53.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 8.412 ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 2 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.520 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) ได้รับคัดเลือกเข้าสมการเป็นลำดับที่ 3 สามารถทำนายบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t-test เท่ากับ 4.024 โดย ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ (X_1) ด้านการสนับสนุนทางสังคม (X_4) และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_3) มีประสิทธิภาพในการทำนายร่วมกันต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ได้ร้อยละ 67.3 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ .203 ซึ่งปัจจัยที่นำเข้าสู่สมการคล้อยกับพระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็น(2548 : 66) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติหน้าที่และแสดงบทบาทของพระสงฆ์ต้องได้รับการช่วยเหลือจากสังคม เฉพาะหน่วยงานของรัฐเป็นกำลังสำคัญ เป็นแรงสนับสนุนให้ทำงานของพระศาสนาหรือพระสงฆ์ให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้อง พระสงฆ์ในสังคมไทยเป็น

สถาบันที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือมีข้อวัตรปฏิบัติเป็นพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎระเบียบของวัดที่สังกัด และกฎหมายบ้านเมือง ทำให้พระสงฆ์ไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพที่มีรายได้หรือปฏิบัติตามอย่างคล่องตัวได้ จำเป็นต้องอาศัยเหตุผลอุปถัมภ์ สถาบันสงฆ์อยู่ภายใต้สังคมอุปถัมภ์ด้านปัจจัยสี่ เพื่อให้พระสงฆ์ได้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมตามบทบาทหน้าที่ของคนที่ไม่ขัดกับพระธรรมพระวินัยเนื่องจากพระสงฆ์มีศักยภาพอยู่แล้วด้านจิตวิทยา มีทักษะในการสงเคราะห์ประชาชน บทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นั้นรัฐบาลต้องให้ความสำคัญให้ความสำคัญสนับสนุนช่วยเหลือพระสงฆ์ จะเป็นข้อมูลข่าวสาร งบประมาณ ความรู้ทักษะต่างๆ ในการปฏิบัติพัฒนางาน อาจจะเป็นการอบรมสัมมนา ฝึกปฏิบัติการและที่สำคัญควรสร้างความตระหนักให้พระสงฆ์ได้เห็นศักยภาพของพระสงฆ์เอง ความทุกข์ยากหรือปัญหาของประชาชน พระสงฆ์จะต้องแสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชนเพื่อช่วยเหลือสังคม การให้การสนับสนุนนี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้พระสงฆ์เห็นความสำคัญความจำเป็นการพัฒนา และส่งผลให้พระสงฆ์เกิดความมั่นใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนาได้ส่วนหนึ่ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. การเสริมสร้างการรับรู้บทบาทหน้าที่, ความเชื่อมั่นในตนเอง, การมีส่วนร่วมในสังคม, การสนับสนุนทางสังคม ของพระสังฆาธิการ ในการปฏิบัติการด้านต่างๆ ให้ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อวัดและชุมชนรอบวัด
2. การเพิ่มบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ทั้งด้านการศึกษา, ด้านเศรษฐกิจ, ด้านสาธารณสุข, ด้านสังคมและวัฒนธรรม
3. การสนับสนุนพระสังฆาธิการ ในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ, การศึกษา ฯ เพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง
4. การนำรูปแบบการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ไปใช้ในวัดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การสำรวจการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จากชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนรอบวัด
2. ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการที่พัฒนาดีเด่น
3. การพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR)
4. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนิษฐา นิทัศน์พัฒนาและคณะ. จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล , 2541.

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.

กรมการพัฒนาชุมชน. คู่มือองค์กรเครื่องข่ายกับการบริหารจัดการทุนแบบมีอาชีพ : สัปดาห์.
กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2548.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2541.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.

กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือและสื่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การเสนา, 2537.

กรมวิชาการ. ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสารการพิมพ์, 2521.

กรรณิกา ชมดี. “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. จอมปราชญ์นักการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ชัลเชสมิเดีย, 2543.

เกื้อกูล ถนอมกิจ. “ความสัมพันธ์ระหว่างกาสนับสนุนทางสังคมและปัจจัยส่วนบุคคลกับความสม่ำเสมอในการรักษาของผู้ป่วยวัณโรค ณ โรงพยาบาลทรวงอก.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสุศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.

คณินนิตย์ จันทบุตร . สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม , 2532.

- โคจิ โนสุ. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา.”
ปริญญาณิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ, 2530.
- จรรยา สุวรรณทัต. ความสำคัญของข้าราชการไทยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ
วัฒนธรรม. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2525.
- จริยวัตร คมพักษ์ “แรงสนับสนุนทางสังคม: มโนทัศน์และการนำไปใช้.” วารสารพยาบาลศาสตร์.
(กุมภาพันธ์ 2531): 101.
- จรรยา ชุนทรง. “ความตระหนักของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์แม่น้ำ
ลำคลองในจังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.
- จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522.
- จิตจำนงค์ กิติเกียรติ และ ชัยวัฒน์ สิทธิภราดร. การพัฒนาชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชนใน
งานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : พัฒนาหลักสูตร, 2533.
- จินตนา ยูนิพันธ์. “การพึ่งพาอาศัยกัน.” วารสารสงขลานครินทร์ (มกราคม- มีนาคม 2529): 4.
- จิรปภา เลิศวุฒิ. “การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองและการควบคุมตนเองของเยาวชน
ที่กระทำความผิดและเยาวชนที่ไม่ได้กระทำความผิด.” วิทยาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.
- จุฬารณย์ โสตะและคณะ. “บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์การบริหารส่วน
ตำบล ในการบริหารจัดการเพื่อการออกก้างกาย.” โครงการวิจัยทุนอุดหนุนทั่วไป
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.
- เจริญ พันธุ์. “แนวคิดเรื่องสุคติในพุทธปรัชญาเถรวาท.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาสาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. การบริหารงานพัฒนาชนบท
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2527.
- เฉลิม วงษ์จันทา. “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม กับ
ความสามารถของผู้ดูแลในการดูแลเด็กสมองพิการ.” วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหา
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

- ชรินทร์ ศึกษากิจ. “การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการดูแลสุขภาพประชาชน
อำเภอบ้านแพ้วและอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิตสาขาเวชศาสตร์ชุมชนบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. ทฤษฎีไร้ระเบียบ (chaos theory) กับทางแพร่งของสังคมสยาม. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิภูมิปัญญา, 2542.
- ชาย โพธิ์สีดา และคณะ. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ. กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529
- ชำนาญ ปาณวงษ์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร: การศึกษาพหุกรณี.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2543.
- ช้างเอื้อง วุฒิจันทร์ และคณะ. คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
ส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2525.
- ชินรัตน์ สมสืบ. “การบริหารการพัฒนาชนบท.” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการพัฒนา
ชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 14. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2538.
- จิตยา สุวรรณชฎ. ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่
ระดับตำบล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510.
- ณรงค์ เส็งประชา. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์, 2529.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. การพัฒนาชนบท : เน้นหนักการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน.
กรุงเทพฯ : โครงการตำราพัฒนาชนบท สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.
- เดโช สวานานนท์. ปทานุกรมจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2520.
- ทองศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ. หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.
- ทองศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ และคณะ. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2534.
- ทรงสิทธิ์ ยืนชีวิต. “การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมตามบทบาทและหน้าที่ของ
คณะกรรมการโรงเรียนสังกัดประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- ทวี ทิมขำ. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.
- ทองคูณ หงส์พันธุ์. ครู : บทบาทพฤติกรรมและคุณธรรม. นครราชสีมา : ศูนย์ประสานงาน
โครงการ อคป. วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2531.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2529.

_____. ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ : โครงการเอกสารและตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2539.

ทิพย์วิภา เทศวิศาล. “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.” ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2543.

ธีรศักดิ์ อุ่ณอามย์เลิศ. เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา. นครปฐม มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

นดา ดำริห์เลิศ. “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

นพคุณ สุขสถาน. “จิตวิทยาการเสริมสร้างพลังแห่งความเชื่อมั่น.” วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา 14,42 (เมษายน-มิถุนายน 2545) : 21-23.

นพพร สุนทโรทก. “การมีส่วนร่วมของชาวชุมชนเสือใหญ่อุทิศในกระบวนการพัฒนาชุมชน.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2547.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักพื้นฐานและเทคนิค และกรณีตัวอย่าง เชียงใหม่. เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์, 2547.

นริศ ทวีสุข. “ความรู้ความตระหนักต่อปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาทางไกลที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541.

นเรศ สงเคราะห์สุข. จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. เชียงใหม่ : สำนักงานโครงการพัฒนาที่ราบสูง ไทย-เยอรมัน, 2541.

นิตยา กอบนิลพรรณ. “สภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ตำบารายณ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

บุญเยี่ยม ตระกูลวงศ์. จิตวิทยาสังคมกับการสาธารณสุข. เอกสารการสอนชุดสังคมวิทยา หน่วยที่ 9-25 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2528.

- บุญสม ธรรมาสิริพจน์. “จิตสำนึก.” วารสารสภาอาจารย์ วารสารวิชาการสภาอาจารย์
สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ เรื่องจิตสำนึก Faculty Council Journal. 4 (มกราคม)
 2542 : 71 -73.
- ประพล มิตินทจินดา. “ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
 จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. พฤติกรรมสุขภาพ : เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสุขภาพหน่วยที่ 1-7
 กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.
- ประยุทธ์ ปยุตโต, พระมहा. บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน. ม.ป.ท : สยามสมาคม, 2513
- ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : หอมข้าวบ้าน, 2540.
- ประเวศ วะสี. วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2537.
- _____. สาธารณสุขกับพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, 2521.
- ป้วย อึ้งภากรณ์. 20 ปีปาฐกถาพิเศษฯ ป้วย อึ้งภากรณ์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร:
 2530 : 61
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : ม.
 ป.ท., 2543.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
 2543.
- เปรมฤดี เจริญพร. “ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะสุขภาพ การควบคุมตนเอง แรงสนับสนุนทาง
 สังคม และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานกับพฤติกรรมการป้องกันสุขภาพของ
 พนักงานรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขา
เอกพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. ข้าราชการไทย ความสำนึกและอุดมการณ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2541.
- พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร). บทบาท (บัณฑิต) พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมยุค
ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิวสาส์นการพิมพ์, 2551.
- พระไตรปิฎก. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระวินัยปิฎก จุฬวรรค
ภาค 1 เล่ม 6,22 : 86

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ทศวรรษพระธรรมทศน์พระธรรมปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2543.

พระธรรมปิฎก และคณะ. การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ภัคธรรม, 2544.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก, 2543.

พระมหากฤษฎา นันทเพชร. “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม.” วิทยานิพนธ์

มหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540.

พระมหาสุศักดิ์ น้อยสันเทียะ. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.

พระมหาณรินทร์ สุวรรณโชติ. “บทบาทหลวงพ่อเงิน ฐิตคุ โนกับงานพัฒนาชุมชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

พระมหาบุญมี อธิบุญโญ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิ

สุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหา

มกุฏราชวิทยาลัย, 2544.

พระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็น. “การปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนของ

พระสังฆาธิการ ในจังหวัดมุกดาหาร.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา

จิตวิทยาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

พระมหาสาธิต นามเมือง. “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะ

กรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์พัฒนบริหาร

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบัน

บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.

พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทของพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560).” วิทยานิพนธ์

พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มาตรา 33(2484,29 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 107 ตอนที่

131.หน้า 1-20

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). สถาบันศาสนาและสถาบันสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ

อำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาท, 2530.

พระราชวรมนี. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.

พระวิเชียร ดิหาบุตร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิราณ
วัตร วัดไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม.” สาขาวิชาการศึกษา นอกโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษา นอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.

พระศรีศาสนวงศ์. อธิบายกฎเถรสมาคม. กรุงเทพฯ : ประยูรสาส์นการพิมพ์, 2551.

พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ และคณะ. การดูแลสุขภาพตนเอง ทักษะทางสังคมวัฒนธรรม. นครปฐม : ศูนย์
ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, 2526.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร. สำนึกไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพฯ : เดือนตุลาคม, 2543.

กัญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์. “การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วม
ร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัด
สมุทรปราการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

มัลลิกา มดีโก. จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.

ขงยุทธ ธนิกุล. “การมีส่วนร่วมในระบบสุขภาพภาคประชาชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วน
ตำบล จังหวัดสมุทรสงคราม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
จิตวิทยาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.

ยุทธนา วรณปิติกุล. สำนึกพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, 2542.

ยุวัฒน์ วุฒิมณี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทย-อนุเคราะห์ไทย, 2526.

โยธิน สันสนยุทธ และคณะ. จิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2533.

ระพีพรรณ คำหอม. รูปแบบการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

รัชนิกร เศรษฐ. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

รัญจวน อินทรกำแหง. วรรณกรรมวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร : พินนศ, 2528 : 110-119

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2530.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 กรุงเทพมหานคร: นามมีผู้จัด
 พิมพ์ครั้งที่ 2, 2546.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : อักษร
 เจริญทัศน์, 2542.

รุ่งโรจน์ คำแน่น. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะ
 กรณีจังหวัดเพชรบุรี.” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538.

รุจิกร ชาวนา. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2536.

รุจิกร ชาวนา. “ลักษณะและปัญหาการพัฒนาชุมชนชนวนริมคลองลำโรง อำเภอมืองสงขลา
 จังหวัดสงขลา.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิต
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2543.

ลักษณะ ศิวรักษ์. กรรม นิพพาน มหาสาวิกาสัมมัทธกถา. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2525.

ลัดดาวัลย์ เกษมพิทักษ์พงศ์. “การรับรู้บทบาทของครูอนามัยโรงเรียนในงานอนามัยโรงเรียน
 ระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.

เลขา ปิยะอัจฉริยะ. “การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก.” ในเอกสารการสอนชุด
 วิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก, หน่วยที่ 10, 565 - 579. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538.

วราคม ทีสุตะ. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2527.

วันทนี วาสิตะสิน. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 4
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

วันพร จันทรวโรจน์. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในการ
 อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณี กพสม. ในเขต
 องค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี.” วิทยานิพนธ์
 ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยบูรพา, 2543.

วิชัย วงษ์ใหญ่. พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรือง, 2523.

วิเชียร เจนจบเขต. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม.”

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2547.

วิทยา นาควัชร. รู้จักชีวิต. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2527.

- วิทยากร เชียงกุล. ฉันจึงมาหาความหมาย. กรุงเทพมหานคร: เม็ดทราย, 2521
- วิทยากร เชียงกุล. การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ฉบับแกระ, 2527.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : บทบาทขององค์กรในท้องถิ่น ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น : โอเดียนสโตร์, 2535.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน ข้าราชการและผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2547.
- วิไล ตั้งตรงสมคิด. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทิพย์อักษร, 2528.
- แวน วิรุฬห์เลิศ. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตชุมพร.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.
- ศักดิ์ชัย นิรันทวิ. “บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการศึกษาเพื่อความเป็นประชาสังคม,” ASIHL THAILAND JOURNAL. 1(1) , 2541.
- ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ. ทฤษฎีการรับรู้ : การรับรู้. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2529.
- สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศึกษาพร จำกัด , 2527.
- สถิต วงศ์สวรรค์. พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สารมวลชน, 2525.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2545.
- สมบัติ โล่ทอง. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นในตนเองกับพฤติกรรมการตัดสินใจในการบริหารงานวิชาการโดยให้ครูมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 ” ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2548.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527
- สมพงษ์ สิงหะพล. “ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่.” วารสารสยามสาร. 13,27 (มิ.ย.-ค.ค. 2542) : 15- 16.

สมเพียร เกษมทรัพย์. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.261

สมยศ พันธุ์กลีกร. การปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงและที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษา

ในทัศนะของนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

สมร ทองดี. “การพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ และสังคมของนักเรียนวัยรุ่น.” ในเอกสารการสอน

ชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น, หน่วยที่ 4, 157. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

สยามรัฐ เรืองนาม. ความรู้ทางการเมืองและการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความสำนึกเชิงสังคม

ของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล จ.กาญจนบุรี. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สอ เสถบุตร. New Model English – Thai Dictionary. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2530.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

_____. การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

_____. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

_____. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สันติชัย คำจิตรชื่น. PERCEPTION AND PATHOLOGY OF PERCEPTION. กรุงเทพมหานคร :

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี, 2549.

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. “รูปแบบการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา.” ข้าราชการ 22, 1 (ตุลาคม-พฤศจิกายน

2544) : 10.

สาคร คุณชื่น. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนในการนำภูมิปัญญามาพัฒนาการจัด

การเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา

จังหวัดสมุทรสาคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา

วิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ. การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา. โครงการประชุม

พระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การ

ศาสนา, 2547.

สิรินทร์ทิพย์ เกสร. “บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนต่อการจัดการศึกษา
ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏ
มหาสารคาม, 2545.

สุชา จันทรเฒ. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.

สุชา จันทรเฒ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

สุชาดา จักรพิสูทธิ์. “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
27 (4) : 18 – 23. (มิถุนายน – สิงหาคม 2547).

สุเทพ พงศ์ศิริวัฒน์. ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติ. เชียงราย:สถาบันราชภัฏเชียงราย, 2544.

สุนันทา เขียวบัว. “ผลการฝึกทักษะการเป็นผู้นำของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ
วิทยาลัยเทคนิค ที่มีลักษณะความก้าวร้าวต่างกัน.” วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, 2541.

สุนันทา ถนอมสิงห์. “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษาระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพะเยา.”
ปริญญาโทการศึกษา มหาบัณฑิต จิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2540.

สุพจน์ ทรายแก้ว. (2546,มกราคม-มิถุนายน). จิตสำนึกสาธารณะ : การก่อรูปและกระบวนการ
เสริมสร้าง. วารสารเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์. 4(1) : 47.

สุพัตรา สุภาพ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2525.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง , ไหม รัตนวรารักษ์ และยงยุทธ โรจนวรเกียรติ. การประยุกต์หลักพุทธ
ธรรมใช้ในการพัฒนาชาวนบพ. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัยฝ่าย
วิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

สุรพล พยอมแย้ม. จิตวิทยาชุมชน : รวมบทความที่เกี่ยวข้อง. นครปฐม : โครงการส่งเสริมการผลิต
ตำราและเอกสารการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541.

เสาวภา สุชาติพิชัย. “การพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดไม้เรียม จังหวัดนครศรีธรรมราช.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545

แสงอุษา โลจนานนท์ และ กฤษณ์ รุยาพร. การบริหารอารมณ์ด้วยรอยยิ้มแบบไทยๆ .

กรุงเทพมหานคร : มิตรนราการพิมพ์, 2543.

ไสว เลี่ยมแก้ว. จิต : การรับรู้. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2548.

หฤทัย อาจปรุ. “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อนันต์ วิริยะพินิจ. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

อนันต์ คอนนอก. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ค.) ในจังหวัดนครราชสีมา,” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

อภิศักดิ์ ไผ่ทองคำ. หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2539.

อมร รักษาสัตย์และ ชัดติยา กรรณสูต. ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ. พระนคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2515.

อับดุลกอเดร์ ปือเนสะเตง, ร้อยคำรองเอก. “แรงสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดให้โทษประเภทสารระเหย : ศึกษากรณีชาวมุสลิมที่ถูกจับกุมในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2541.

อนนท์ อาภาภิรมย์. ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

อำพรณ จารุรัตน์. “ความตระหนักของอาสาสมัครสาธารณสุขในเรื่องมลพิษทางน้ำ แม่น้ำแม่กลอง : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี . วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

อินทรา มณีคุณ. “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาลงกรณ์พัฒนา จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา ผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540

อุ้นดา นพคุณ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา,” วารสารมวลชน. กรุงเทพฯ : กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย,(2528) : 101-103.

เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2547.

ภาษาต่างประเทศ

Aktar, Ali. “Integrated Rural Development Philippines.” Journal of Public Administration 21, 1 (January 1977) : 26.

Allport, G.W. Pattern and Growth in Personality. New York: Holt Rinehart and Winston inc, 1964.

Anthony, H. Birch. Concepts & Theories of Modern Democracy. 2 nd ed. Edition Routledge. Taylor & Francis Group, 2001.

Best, John W. Research in Education. London : Prentice – Hall India, 1981.

Blanchard. Wendell. Thailand : Its People, Its Society, Its Culture. New Haven, Connecticut : Human Relations Area Files, Inc, 1958.

Bloom, Benjamin S, Thomas J. and Madaus George F. Handbook on formative and summative evaluation of student learning. New York: Mc Grow Hill Book Co, 1971.

Broom Leonard and Selznick Phillip. Sociology. New York : Harper and Row, 1977.

Cobb, S. “Social Support as a Moderator of Life Stress.” Psychosomatic Medicine , 38 (September – October 1976) : 300-301.

Eagle, Kollat, and Backwell. Consumer Behavior. New York: Holt, Rinehart, & Winston, 1968.

EW Smith. The Educators Encyclopedia. New Jersey : Prentice Hall. 1961.

Eysenck, H.I. and W. Arnold. Encyclopedia of Psychology. London: Search Press, 1972.

Good, Carter V. Dictionary of Education. New York: Mc Graw Hill Book Company, 1973.

Kahn, R.L. “Aging and Social Support.” In Aging from Birth to Death: Interdisciplinary perspectives, 85. Edited by M.W. Riley. Colorado: Westview press, 1979.

Kaplan, B.H. et.al. Social Support and Health. Medical Care. 1977.

Raj, M. Encyclopaedic dictionary of psychology and education. New Delhi : Anmol, 1996.

Symonds, A.F. Teaching Yourself: Personality Efficiency. London: The English University Press, 1964.

Thoits, P.A. “Conceptual, Methodological and Theoretical Problems in Studying Social Support as a Buffer Against Life Stress.” Journal of Health and Social Behavior 23 (June 1982) : 147-148.

- White, Alastair T. Why community participation ? A discussion of the arguments for and against . United Nations Children's Fund, 1982.
- Yoder, Jean. , and William Proctor. 1988. The self confident child. New York: Facts on File.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและคะแนนผลการทดสอบ

Index of Item Objective Congruence

ตอนที่ 2 คุณลักษณะของพระสังฆาธิการในการรับรู้บทบาทหน้าที่ ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีส่วนร่วมกับชุมชน การสนับสนุนทางสังคม

นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
1. การรับรู้บทบาทหน้าที่						
1.1 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และชาวบ้าน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.2 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมอันดีงามในการดำเนินชีวิตแก่คนในชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.3 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.4 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสั่งสอนคนในชุมชนรู้จักประหยัด อดออม	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.5 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชุมชนและของชาติ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.6 พระสังฆาธิการมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณี	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.7 พระสงฆ์มีบทบาทในการสนับสนุนให้คนในชุมชนดูแลรักษาสุขภาพและสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ถูกสุขลักษณะ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้

ตอนที่ 2 (ต่อ)

นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
2. ความเชื่อมั่นในตนเอง						
2.1 ท่านเชื่อว่าดวงและ โชคชะตาเป็นผู้กำหนดชีวิตของคนเรา	0	+1	+1	2.00	0.67	ใช้ได้
2.2 ท่านรู้สึกไม่ต้องการกระทำการที่ยาก	0	+1	+1	2.00	0.67	ใช้ได้
2.3 ท่านจะพยายามคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองเมื่อเกิดปัญหาขึ้น	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.4 ท่านชอบทำงานด้วยตนเองมากกว่าให้ผู้อื่นทำให้	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.5 ท่านรู้สึกตื่นเต้นเมื่อเวลาออกไปพูดต่อหน้าคนจำนวนมาก	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.6 ท่านคิดว่าทำงานหลายอย่างได้ถูกต้องแล้ว	0	+1	+1	2.00	0.67	ใช้ได้
2.7 ท่านจะมุ่งมั่นทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.8 ท่านจะเป็นคนวางแผนการปฏิบัติงานด้วยตนเองบนพื้นฐานของข้อมูล	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.9 ท่านรู้สึกหวั่นไหวเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการทำงาน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.10 ท่านไม่ค่อยชอบโต้แย้งกับคนอื่นเพราะไม่ค่อยมั่นใจว่าความคิดของตนเองจะถูกต้อง	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.11 ท่านต้องการพัฒนาวัดและชุมชนให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.12 เมื่อทำงานไม่ถูกต้องท่านจะลองทำด้วยวิธีใหม่จนกว่าจะถูกต้อง	0	+1	+1	2.00	0.67	ใช้ได้

ตอนที่ 2 (ต่อ)

นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
3. การมีส่วนร่วมในชุมชน						
3.1 ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3.2 ท่านถืออำนาจสถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3.3 ท่านให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3.4 ท่านมักจะให้ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3.5 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมขององค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น โรงเรียน อบต. สถานีอนามัย	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4. การสนับสนุนทางสังคม						
4.1 ชุมชนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดเป็นอย่างดี	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.2 เมื่อวัดมีปัญหาสามารถขอความช่วยเหลือจากชุมชนได้ตลอดเวลา	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.3 วัดและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีในการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.4 ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาช่วยเหลือวัดในเรื่องต่างๆ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ฯลฯ เพื่อพัฒนาวัดด้วยความเต็มใจ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.5 ชุมชนมีความภาคภูมิใจและยินดีในความสำเร็จของวัดและชุมชน	0	+1	+1	2.00	0.67	ใช้ได้
4.6 วัดได้รับเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้

ตอนที่ 3 บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์

นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
1. บทบาทการพัฒนาทางการศึกษา						
1.1 การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมทางการศึกษาต่างๆ ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เช่น การประกวด การจัดนิทรรศการ เป็นต้น	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.2 การส่งเสริมให้มีการจัดโครงการสอนธรรมะหรือพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่พุทธธรรมและจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และชาวบ้าน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.3 การสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่เด็กและโรงเรียนในชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.4 การสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาให้แก่เด็กและโรงเรียนในชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.5 การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อใช้ในการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.6 การสอนธรรมะหรือพุทธศาสนาในโรงเรียน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.7 การบรรยาย การเทศน์ หรืออบรมธรรมะให้แก่หน่วยงานหรือคนในชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
1.8 ให้การสนับสนุนการจัดตั้งห้องสมุดหรือที่อ่านหนังสือสำหรับให้คนในชุมชนได้ศึกษาค้นคว้า	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2. บทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ						
2.1 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้

ตอนที่ 3 (ต่อ)

นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
2.2 การสนับสนุนด้านสถานที่ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เช่น สนับสนุนสถานที่ในการจำหน่ายสินค้า จัดแสดงสินค้า ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.3 การสนับสนุนด้านทุนทรัพย์และวัสดุอุปกรณ์ในบางส่วน ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.4 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนในเรื่องการประหยัดค่ออมและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.5 การส่งเสริมการทำอาชีพเสริมของคนในชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.6 การรวบรวมสิ่งของต่างๆ ตลอดจนเงินบริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ในชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
2.7 การสนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชน เช่น กิจกรรมธนาคารชุมชน สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3. บทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข						
3.1 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพร่างกาย	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3.2 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนในการแก้ปัญหาทางด้านจิตใจและการดำเนินชีวิต	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3.3 การให้การสนับสนุนด้านสถานที่ในการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุข เช่น ลานสุขภาพ สถานที่ในการออกกำลังกาย การบริจาคโลหิต การจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขภาพ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้

ตอนที่ 3 (ต่อ)

นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
3.4 การสนับสนุนให้คนในชุมชนดูแลรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ถูกสุขลักษณะ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3.5 การสนับสนุนให้มีการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ในชุมชน	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
3.6 การให้การสนับสนุนกิจกรรมการป้องกันและรักษาผู้ติดเชื้อเสียดิต	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4. บทบาทการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.1 การสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณี						
4.2 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการทำบุญพิธีหรือประเพณีต่างๆ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.3 การสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชุมชนและของชาติ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.4 การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เข้าใจถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและสืบสานศิลปวัฒนธรรมสู่อนุชนรุ่นหลัง	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.5 การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดประกวดด้านศิลปวัฒนธรรม และการจัดนิทรรศการ	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้
4.6 การดูแลรักษาและปฏิสังขรณ์โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญในท้องถิ่น	+1	+1	+1	3.00	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยแบบสอบถามฉบับนี้มี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของพระสังฆาธิการ

ตอนที่ 2 คุณลักษณะของพระสังฆาธิการในการรับรู้บทบาทหน้าที่ ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีส่วนร่วมกับชุมชน การสนับสนุนทางสังคม

ตอนที่ 3 บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ

ในการนี้ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามให้ตรงกับความจริงมากที่สุด และขอขอบคุณเป็นอย่างมากระมา ณ โอกาสนี้

คำสั่ง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ หรือ ✗ หรือกรอกข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของพระสังฆาธิการ

1. อายุ

☐ 25 – 30 ปี

☐ 31 – 40 ปี

☐ 41 – 50 ปี

☐ 51 – 60 ปี

☐ 61 ปีขึ้นไป

2. อายุพรรษา

☐ 5 – 10 พรรษา

☐ 11 – 20 พรรษา

☐ 21 – 30 พรรษา

☐ 31 – 40 พรรษา

☐ 41 พรรษาขึ้นไป

3. สถานภาพในปัจจุบัน

☐ เจ้าอาวาส

☐ ผู้รักษาการเจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

4. ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง

☐ ต่ำกว่า 5 ปี

☐ 5 – 10 ปี

☐ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

5. วุฒิการศึกษาแผนกธรรม

☐ นักธรรมตรี

☐ นักธรรมโท

☐ นักธรรมเอก

☐ เปรียญธรรม

6. วุฒิการศึกษาทางโลก

- ☐ ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ☐ ประถมศึกษาปีที่ 6 ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย ☐ อนุปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ 2 คุณลักษณะของพระสงฆ์ในการรับรู้บทบาทหน้าที่ ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน การสนับสนุนทางสังคม

โดยที่	มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
	มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
	ปานกลาง	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
	น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
	น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

คุณลักษณะของพระสงฆ์	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การรับรู้บทบาทหน้าที่					
1.1 พระสงฆ์มีการมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และชาวบ้าน					
1.2 พระสงฆ์มีการมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมอันดีงามในการดำเนินชีวิตแก่คนในชุมชน					
1.3 พระสงฆ์มีการมีบทบาทในการสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					
1.4 พระสงฆ์มีการมีบทบาทในการสั่งสอนคนในชุมชนรู้จักประหยัด อดออม					
1.5 พระสงฆ์มีการมีบทบาทในการสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชุมชนและของชาติ					
1.6 พระสงฆ์มีการมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณี					
1.7 พระสงฆ์มีการมีบทบาทในการสนับสนุนให้คนในชุมชนดูแลสุขภาพและสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ถูกสุขลักษณะ					

คุณลักษณะของพระสังฆาธิการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2. ความเชื่อมั่นในตนเอง					
2.1 ท่านเชื่อว่าดวงและโชคชะตาเป็นผูกกำหนดชีวิตของคนเรา					
2.2 ท่านรู้สึกไม่อยากทำสิ่งที่ยาก					
2.3 เวลาเกิดปัญหาขึ้นท่านจะพยายามคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง					
2.4 ท่านชอบทำงานด้วยตนเองมากกว่าให้ผู้อื่นทำ					
2.5 เวลาออกไปพูดต่อหน้าคนจำนวนมากท่านรู้สึกตื่นเต้น					
2.6 งานหลายอย่างที่ท่านคิดว่าทำถูกแล้วแต่รู้สึกหวั่นไหวเกรงว่าจะไม่ถูกใจคนอื่น					
2.7 เวลาทำสิ่งต่างๆ ท่านจะมุ่งมั่นทำให้สำเร็จ					
2.8 เวลาปฏิบัติงานท่านจะเป็นคนวางแผนด้วยตนเองบนพื้นฐานของข้อมูล					
2.9 ท่านรู้สึกหวั่นไหวเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการทำงาน					
2.10 ท่านไม่ค่อยชอบโต้แย้งกับคนอื่นเพราะไม่ค่อยมั่นใจว่าความคิดของตนเองจะถูกต้อง					
2.11 ท่านให้วัดและชุมชนให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างรูปธรรม					
2.12 เมื่อทำงานไม่ถูกต้องท่านจะลองทำด้วยวิธีใหม่จนกว่าจะถูกต้อง					
3. การมีส่วนร่วมในชุมชน					
3.1 ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน					
3.2 ท่านเอื้ออำนวยสถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน					
3.3 ท่านให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน					
3.4 ท่านมักจะให้ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน					
3.5 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมขององค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น โรงเรียน อบต. สถานีอนามัย					

คุณลักษณะของพระสังฆาธิการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. การสนับสนุนทางสังคม					
4.1 ชุมชนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดเป็นอย่างดี					
4.2 เมื่อวัดมีปัญหาสามารถขอความช่วยเหลือจากชุมชนได้ตลอดเวลา					
4.3 วัดและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีในการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน					
4.4 ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาช่วยเหลือวัดในเรื่องต่างๆ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ฯลฯ เพื่อพัฒนาวัดด้วยความเต็มใจ					
4.5 ชุมชนมีความภาคภูมิใจและยินดีในความสำเร็จของวัดและชุมชน					
4.6 วัดได้รับเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ					

ตอนที่ 3 บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ

โดยที่	มากที่สุด	หมายถึง	ท่านมีการดำเนินการในเรื่องนั้นมากที่สุด
	มาก	หมายถึง	ท่านมีการดำเนินการในเรื่องนั้นมาก
	ปานกลาง	หมายถึง	ท่านมีการดำเนินการในเรื่องนั้นปานกลาง
	น้อย	หมายถึง	ท่านมีการดำเนินการในเรื่องนั้นน้อย
	น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านมีการดำเนินการในเรื่องนั้นน้อยที่สุด

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ	ระดับการดำเนินการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. บทบาทการพัฒนาทางการศึกษา					
1.1 การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมทางการศึกษาต่างๆ ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เช่น การประกวด การจัดนิทรรศการ เป็นต้น					
1.2 การส่งเสริมให้มีการจัดโครงการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พุทธธรรมและจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และชาวบ้าน					
1.3 การสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่เด็กและโรงเรียนในชุมชน					
1.4 การสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาให้แก่เด็กและโรงเรียนในชุมชน					
1.5 การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อใช้ในการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์					
1.6 การสอนธรรมะหรือพุทธศาสนาในโรงเรียน					

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ	ระดับการดำเนินการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. บทบาทการพัฒนาทางการศึกษา (ต่อ)					
1.7 การบรรยาย การเทศน์ หรืออบรมธรรมะให้แก่หน่วยงานหรือคนในชุมชน					
1.8 ให้การสนับสนุนการจัดตั้งห้องสมุดหรือที่อ่านหนังสือสำหรับให้คนในชุมชนได้ศึกษาค้นคว้า					
2. บทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ					
2.1 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					
2.2 การให้การสนับสนุนด้านสถานที่ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เช่น สนับสนุนสถานที่ในการขายสินค้า จัดแสดงสินค้า ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร					
2.3 การให้การสนับสนุนด้านทุนทรัพย์และวัสดุอุปกรณ์ในบางส่วน ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน					
2.4 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนในเรื่องการประหยัดอดออมและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง					
2.5 การส่งเสริมการทำอาชีพเสริมของคนในชุมชน					
2.6 การรวบรวมสิ่งของต่างๆ ตลอดจนเงินบริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ในชุมชน					
2.7 การสนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชน เช่น กิจกรรมธนาคารชุมชน สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน					
3. บทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข					
3.1 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนในการแก้ปัญหาทางด้านจิตใจและการดำเนินชีวิต					
3.2 การให้การสนับสนุนด้านสถานที่ในการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุข เช่น สถานสุขภาพ สถานที่ในการออกกำลังกาย การบริจาคโลหิต การจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขภาพ					

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ	ระดับการดำเนินการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3. บทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข (ต่อ)					
3.4 การสนับสนุนให้คนในชุมชนดูแลรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ถูกสุขลักษณะ					
3.5 การสนับสนุนให้มีการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ในชุมชน					
3.6 การให้การสนับสนุนกิจกรรมการป้องกันและรักษาผู้ติดเชื้อเอดส์					
4. บทบาทการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม					
4.1 การสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณี					
4.2 การให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการทำบุญพิธีหรือประเพณีต่างๆ					
4.3 การสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชุมชนและของชาติ					
4.4 การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เข้าใจถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและสืบสานศิลปวัฒนธรรมสู่อนุชนรุ่นหลัง					
4.5 การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดประกวดด้านศิลปและวัฒนธรรม และการจัดนิทรรศการ					
4.6 การดูแลรักษาและปฏิสังขรณ์โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญในท้องถิ่น					

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ

4.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาการศึกษา

.....

.....

.....

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

4.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านสาธารณสุข

.....

.....

.....

4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์

พระมหาสมพร ภาทวโร

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ- ผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีดังนี้

1. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : พระครูสุธรรมนาถศรีศรทอง
วัดปลักไม้ลาย
2. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ
ตำแหน่ง อาจารย์
สังกัด : สาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : คุณจิตติรัตน์ เถาภูไทย
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม

ภาคผนวก ง

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

หนังสือขอทดลองเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

และหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ที่ ศธ 0520.107 (นฐ) / 685



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

27 มกราคม 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน นางฐิติรัตน์ เค้าภูไทย

ด้วย พระมหาสมพร มีชัย นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิจัย เรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม” มีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิจัย ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0-3421-8788 , 0-3424-3435

ที่ ศธ 0520.107(นฐ) 9353



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

7 ธันวาคม 2553

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

นมัสการ เจ้าอาวาส

ด้วย พระมหาสมพร มีชัย นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม" มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส(มหานิกาย) เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านโปรดแจ้งพระพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส(มหานิกาย)ทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้นักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปานใจ ธารทัศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0-3421-8788

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ-สกุล
ที่อยู่

พระมหาสมพร (ภทฺทวโร) มีชัย
วัดศรีอพนัน หมู่ 7 ตำบลท่าไม้ อำเภอนาทม
จังหวัดกาฬสินธุ์ 71120

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ.2541 สอบนักธรรมชั้นเอก จากวัดศรีอพนัน จังหวัดกาฬสินธุ์
- พ.ศ.2546 สอบเปรียญธรรม ประโยค 3 จากสหศึกษาบาลี จังหวัดกาฬสินธุ์
- พ.ศ.2550 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต จาก
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตศึกษาบพิพัทธโทมส
- พ.ศ.2554 จบการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ.2542 ได้รับการแต่งตั้งเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- พ.ศ.2543 ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนปรีชาธรรม
- พ.ศ.2546 ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีอพนัน ตำบลท่าไม้
อำเภอนาทม จังหวัดกาฬสินธุ์
- พ.ศ.2550 ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม
- พ.ศ.2550 โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน